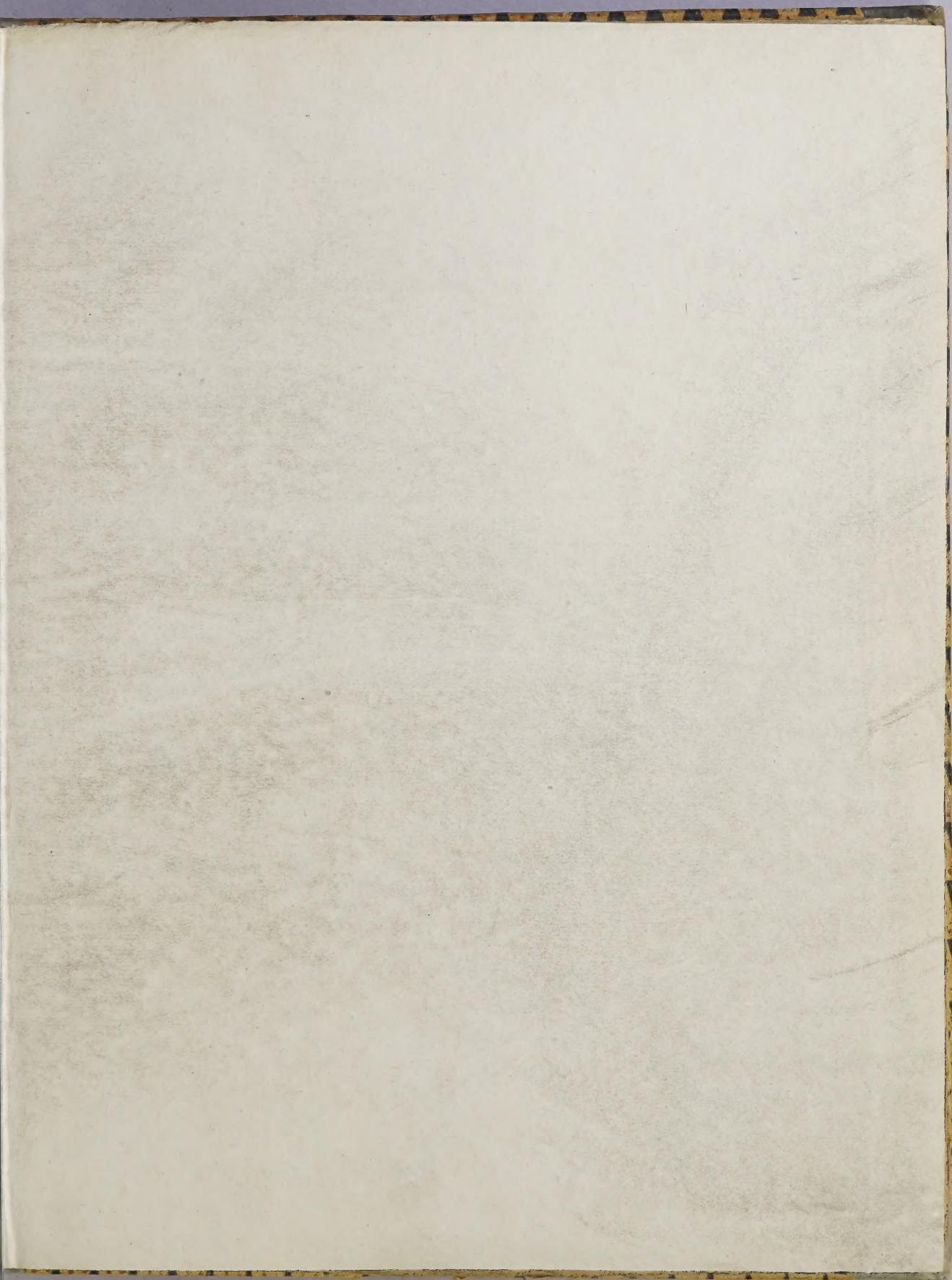
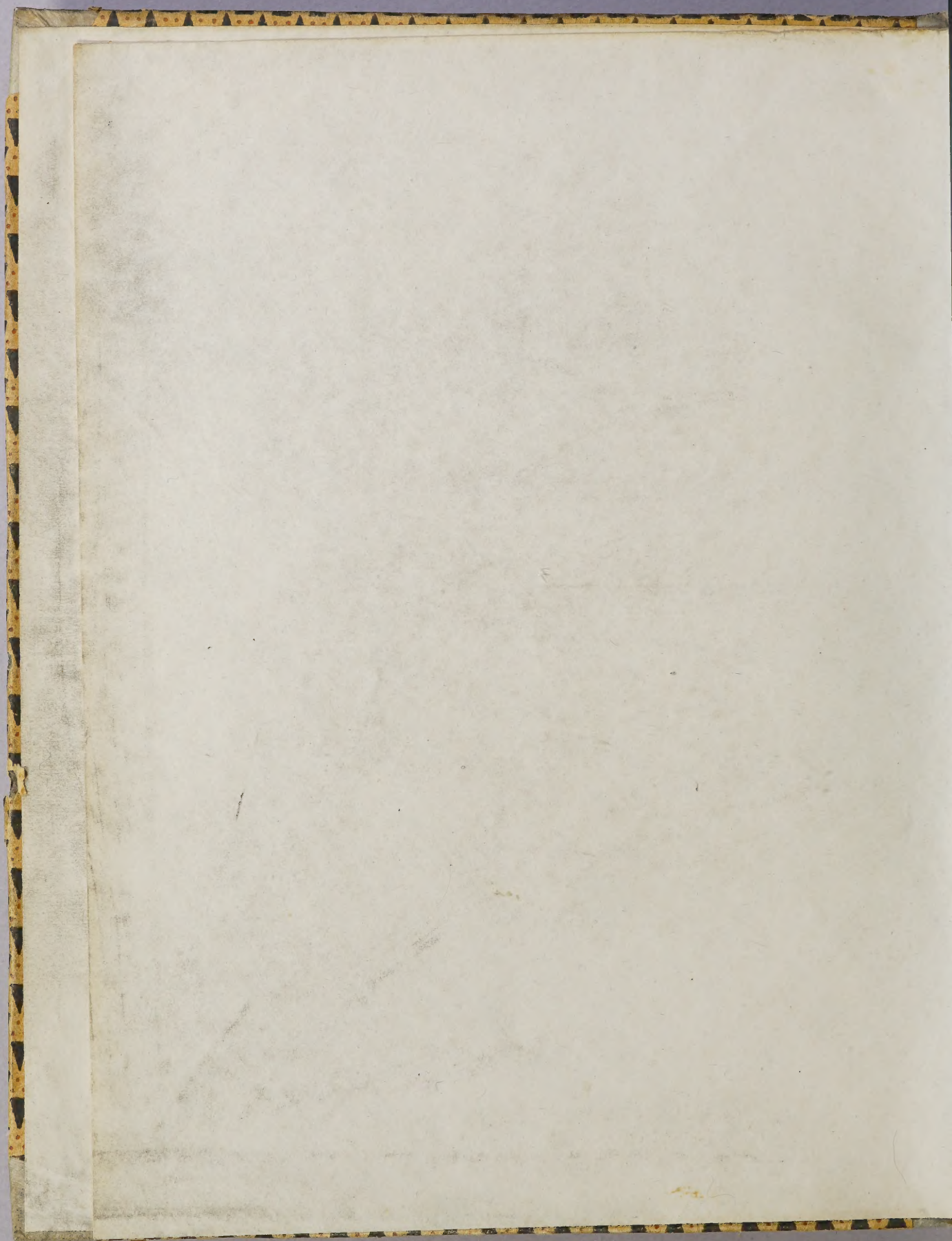

486

PAVLI GOTTLIEB VVERLHOFII
MEDICI IN AVLA HANNOVERANA REGII
CAVTIONES MEDICAE
DE
LIMITANDIS LAVDIBVS
ET VITVPERIIS
MORBORVM ET REMEDIORVM

Nimis generalia hoc vitium habent, quod non bene homines ad actionem deducant.

VERVLAMIUS de augm. scient. L. 4. c. 3.

HANNOVERAE
SVMTIBVS HAEREDVM NICOLAI FOERSTERI ET FILII
MDCCXXXIV.

PAULI GOTTLIEB AVERRHORI
MEDICI IN AVLA HANNOVERANA REG
CAUTIONES MEDICAE
DE
LIMITANDIS LAUDIBUS
ET VITIIS
MORBORVM ET REMEDIORVM

Nimis generalis hoc vicium habere, quod non bene po
tius ad a ratione deducit

HANNOVERAE
SANTIS HARRBVM NIGORI FORSTERT ET FICH
MDCCLXXV

Lectoribus beneuolis.

Qua res ab omni auro incrementis & soliditati scientia medica obstaculo fuerunt, praematura rerum iuuuantium ac nocentium laudationes generales, & damnationes pariter praestinata, eas exceptionibus limitationibusque intra iustos terminos coercere studuerunt semper medici cordati, quique operosum longa artis studium, & utilem limitandi cautionesque eruendi laborem, praesuccincta laudum & vituperiorum doctrina, colere haud reformidarunt. Compendiaria eruditio uti in omnia studiorum genera sat infelici fidere inuasit, ita nusquam adeo dispendiose increbuisse videtur, atque in medicina, ubi, si quid in corpus humanum commiseris, vel in eius sanitate adiuuanda omiseris, saepe iterum peccare non licet. Ea est humana mentis ad condendas recipiendasque, ex apparente probabilitate, aut scientia & experientia non adequata, generales opiniones procliuuitas, ut cauendis eius facilitatis illecebris neminem non inuigilare deceat. Ne quid iam de meris coniecturis & opinionibus a priori quacunque theoria deductis, & certarum instar veritatum decantatis, dicam, nimis quam verum est, ex felicibus aut infelicibus rei alicuius successibus singularibus, quorum multa possunt esse causae, diuersitates per naturam & artem plurima, subito saepe efficacia omnis notitiam sibi arrogasse doctores aliquos, atque vel admirationem, vel contemtum immoderatam, tum animo suo impressisse, tum in aliorum mentibus excitare studuisse, aut scribendo docendoque excitasse incautos. Fuerunt, ex doctorum numero, qui, quicquid fere in corpore humano morbi aut symptomatis accideret, (ne exceptis quidem ipsis pathematis naturalibus, vel innoxiiis, & sponte certe cessaturis) id nequaquam natu-

ra relinquendum esse, sed semper medicina aliqua indigere indicarunt, eo iudicii non limitati effectum, ut egros & naturam, quam saepe sibi relinquere, aut certe non prohibere, praestiterit, medicamentis vel obruerint incassum, vel male perturbarint. Quod si, uti saepe fit, vidtrix nihilominus natura proprio robore noxam euasit, & ex malis emerfit, sua id opi liberaliter tribuerunt, quaeque adhibita sunt medicamina, pro causa felicitis euentus haberi debere vix dubitarunt, & nubem pro Iunone amplexi, pro optima similium qualitercunque casuum medela adoptarunt, venditaruntque: praesertim si id praecepta cuiquam opinioni, aut alicui desiderio, fauere visum fuit. Videas hinc, si experientiam iteratam consulas, quam vana, quamque immodica laudes magnam materia medica partem exornent, dicam, an prostituant? Accedit, quod ipsa medicamina vere alicubi efficacia & utilia, si prosperorum effectuum euidencia usurpantium oculos perstringunt, facile ita fascinent improvidos, ut efficaciam immensum extendere, & laudandi cupiditate, tamquam astro aliquo, perciti, bona ubiuis omnia, sine aequo abusu & defectuum limite, expectare inde ac predicare festinent. Generosa praesertim, quae vocamus, medicamenta, id est, quibus, una cum magnis visibus concessis, id relictum est, ut abusu incauto noctua facile euadere possint, adeo a quibusdam immoderata, aut vaga laudatione onerantur. Ut, omisso recti & peruersi usus distinctionibus, imperito cuius artis penetralia patere, & in solo remedio, non in iusta simul methodo, auxilium esse videatur. Alii e contrario, si quid ex abusu, vel aliunde, fecius euenire reperiunt, eadem ipsa praesidia vel crudis vituperiis contaminata damnant penitus, vel vagis suspicionibus premunt, & ob recti usus difficultatem, a compendiosa sua disciplina remouere sat agunt, terroribus generalibus, & opinionum expectationisque adminiculis imbellibus, loco efficacis medicinae, armati: quasi ea sit artis infantia, seu artificum mentis imbecillitas, cui enssem committere non auderes. Ita vero terriculis circumseptam artem parant sibi, militi illi similem, qui, a capite ad calcem armatura inutili & cataphractis rigescens, inuulnerabilem sese gloriabatur: cui prudentior commilito, at, inquit, tu potius talis hostem neque vulnerare, neque effugere poteris. Immo vera sunt qui, ita armati, hostem hostem non esse, sed amicissima quaque moliri, sibi persuadere volunt, & quia morbos aliquando saluti esse constat, eos tunc etiam nocere non posse, quando experientia nocentissimos ostendit, generatim libentius edicunt, quam ut opinandi modum faciant, ac remedio, quod semel damnare lubuit, iustum relinquunt locum, & limitem censurarum terriculorumque admittant. Incidit mense Augusto superioris anni in manus meas dissertatio quadam cl. D. GOELICKII, professoris Francofurtensis, viri docti, assidui, & ingeniosi, neque ceterum experientia & meritis destituti, quia ille, mirum, omnes febres semper & ubique laudabiles, neque ideo ullum unquam remedio $\lambda\eta\gamma\iota\pi\upsilon\pi\epsilon\tau\omega$, certe cortici Peruviano, locum esse, cum incredibili encomiorum & conuiciorum strepitu, in ligna bundus declamauit. Istis vero portentis arti, doctrina, & experientia medica, ipsique rerum natura, & meritis omnium temporum ac rararum observationibus, in faciem obstreperere, oranes laudum & vituperiorum limites stomachosa oratione proscindere, sustinuit. Talem quum se eo scripto gesserit, non est quod agre ego feram, cum ibi mearum quoque observationum de febribus, una cum eximiorum virorum, quibus refragari amat, operibus,

bis, mentionem censoriam facere voluisse: ea cum disputandi ratione, qua in controuersis uti se sole-
re, aduersus viros inclitos, GYNDLINGIUM, HOFFMANNUM, BVRGGRAFIVM, aliosque, du-
dum ostendit. Nata vero mihi inde est occasio, vindicanda veritatis, & scribendarum animaduersionu-
rum, pro limitibus laudum febris, & censurarum corticis Peruuiani, in quibus utrisque nihil
ille limitandum vult. statuminandis: sicuti eosdem in observationibus meis statueram, ad-
uersus priora quadam ipsius scripta dictaque, aequae immoderata & iniuriosa. Iis enim iam tum pa-
riter maximam hodie florentium medicorum partem, & me, fautoresque & amicos meos praecipuos,
nostrasque doctrinas theoricis innocuas, immo & quae orbis medici causa est, certissimas utilissimas-
que veritates practicas, & usum medendi rectum (hoc sane est medentes ipsos rectum usum profiten-
tes) crudis conuiciis proscindere non dubitavit, cum rationibus aut nullis, aut minime aptis. Ne quid
autem extranei querantur, sibi solum iniuriam fieri, imposturas recti vsus corticis Peruuiani,
quem expertum se nunquam esse gloriatur, eadem ex cathedra doctor disputatorque cri-
minatus est, ex qua immortalale orbis medici decus, B. ALBINVS, candidus tot agrorum medicus,
tot medicorum magister, in filiis dignissime amulis adhuc spirans, vsus rectos fidosque, docen-
do ac disputando, antea expertissimus, propugnarat: quemadmodum praestantissimi omnium
fere Europa academiarum, aliique doctores, adhuc propugnant, praxique probant, ab impostu-
ra crimine alienissimi. Oppositas iniquo & iniurioso eiusmodi censori anim-
aduersiones illas meas, aquas & moderatas, observationibus ac cautionibus theoricis &
practicis variis instruxi, ut non tam priuatam rem agerem, measque sententias ruerer, quam
publico artis medicae cultorum bono qualemcunque operam, data illa occasione, denno nauarem.
Idem mihi propositum fuit in praemissa, praemii loco, dissertatione, de eisdem limitandis
morborum vituperiis, laudibusque medelarum. Egi ibi de natura morborum medica, eius-
que veram notionem eruere, & vindicare stitui. Dixi singulariter de limitandis morbosarum ege-
ssionum, congestionum, commotionum; de fluxuum, podagra, februm, timoribus ac vitu-
peris, laudibusque medelarum, quae commendari ad eos morbos solent, aequiter definiendis. Re-
mediorum ad podagram variorum, praesertim diata abstemia, lacteaque, laudes meritas ter-
minavi. Corticis Peruuiani vsurpandi iustam methodum, & abusuum vitia, laudumque
exinde limites, clare distinxi, aliaque, ad februm maxime theoriam & praxin, iustosque lau-
dum & vituperiorum terminos firmandos spectantia, candide, libere, ac modeste exposui. Con-
cinnatum ita est ex illa dissertatione, & subiunctis animaduersionibus, opusculum hoc cautionum
medicarum bipertitum. Tractatum secundum primo loco, mense superioris anni Septembre,
iam perscripseram, typisque priores plagulas absolutas habebam, quum, sub ineuntem Octobrem,
Magdeburgum ire iuberer, ut agrum illustrissimum nostratrem inuiserem. Vbi, quum per
otiduum otiosior solito harerem, scripsi partim, partim delineavi, tractatum primum alteri praemi-
sum & congruentem, quum antea pauca solum de febris salubribus, deque praecipuis corticis Pe-
ruuiani abusuibus, praefata mens esset: id quod ob quadam secundi tractatus loca moneo, ubi
lectores ad praefationem ablegantur, qua iam in tractatum primum excreuit. Beneuolam bibli-
otheca sua copiam Magdeburgi fecit, quod grata mente recolo, cl. D. STOCKHAVSENIVS, medicus

& doctissimus, & vere clinicus, quem animi, studii, & consiliorum consensione iunctissimum
fautorem, ea occasione mihi pariter, gratulor. Legant, quæso, tractatus hosce attente; & sine præ-
dicantis animi in alterutram partem propensione, lectores amantes veri, equi, & boni; tum
vero, duce experientia, quæ artem fecit, eiusque & natura limites docuit, bene equiterque
iudicent, & veritati denique sincere plaudant! Id ego me a lectorum parte præcipua obtentu-
rum eo magis confido, quo certius, ut quum GEVDERO de fermentis p. s. dicam, "in eo
"nunc vivimus sæculo, quo non adeo acriter pro certæ alicuius sectæ, aut ducis honore
"magis, quam pro sancta veritate, pugnare conuiciando & caluminando solent philoso-
"phorum optimi; sed, pro vna veritate maxime solliciti, plerique alteri alterorum in-
"uenta & cogitata placide modesteque expendunt."

Hannovera d. XIII. Martii A. MDCCCLXXIIII.

CAUTIONVM MEDICARVM
TRACTATVS PRIMVS

SIVE
DISSERTATIO
DE

LIMITANDIS MORBORVM VITVPERIIS
ET LAVDIBVS MEDELARVM.

Plurima non minus grauitur, quam vere, dixit vberrimus
auctor Hippocrates; sed nihil maiestate ipsius dignius,
quam ingenium illud: *natura morbis medentur.*

TVLPIVS observ. med. L.I.c.8.

Τα δε προςφερομενα ταισι νοσεουσιν ὡδε χηρ φυλασσειν, τα τε ὀρθως, και
τα μη ὀρθως.

Quæ vero ægrotantibus offeruntur, ea sic cautionibus munire
oportet, vt distinguantur, quæ recte, quæque non recte fiant.

HIPPOCRATES de morb. I.

VIRIS
ILLVSTTRIBVS EXPERIENTISSIMIS AMPLISSIMIS
GOTTLIEB SAMVELI TREVERO ICTO
M. BRIT. REG. ET DVC. BRVNSV. AC LVNEB. CONSIL. AVL.
IVRIS PVBLICI PHILOS. PRACT. ET HISTORIAR. PROF. P.O.
IN ACADEMIA IVLIA

BRANDANO MEIBOMIO D.
ARCHIATRO GVELPHICO ET IN EADEM ACAD. IVLIA
MEDICINAE PROFESS. PRIMARIO

LAVRENTIO HEISTERO D.
IBIDEM MEDICINAE CHIRVRG. ET BOTAN. PROFESS. P.O.
ACADEM. CAESAR. LONDIN. ET BEROLIN. COLLEGAE

IOANNI BERNARDO VVIDEBVRGIO
MATHEMATVM PROFESSORI P. O. IN ACAD. IENENSI

PRAECEPTORIBVS QVONDAM SVIS
FAVTOBVSQVE SEMPER VENERANDIS
QVORVM NOMINA ADSCRIPSISSE

SATIS PRO ELOGIO EST

TRACTATVM HVNC

TAMQVAM IVDICIIS APTISSIMIS
VERITATVM PHYSICARVM MATHEMATICARVM MEDICARVM
IN EXIGVVM GRATI ANIMI SYMBOLVM
CVM FLORENTISSIMAE FELICITATIS VOTO

DEDICAT

AVCTOR.

ELEN.

ELENCHVS.

- §. I. Rerum medicarum omnium laudes & vituperia limitem admittere debent. HIPPOCRATES de morbis secundum, & præter naturam. Dantur morbi boni, remedia mala. Nihil horum in se bonum aut malum est; sed omnia ex habitu ad naturam & observationibus iudicanda.
- §. II. Naturæ morbis medentur. Variæ huius vocis notio. Dissensus ea in re in ipsa arte perinde esse debet. Ordo in ipsis erroribus naturæ, & monstris, mechanicus. Sapientia plus quam humana. Animæ potentia & impotentia in actiones corporis naturales.
- §. III. Terrores a morbis & remediis sine noxa; noxæ ab utrisque sine terroribus. STAHLII limitatio amplissima laudum naturæ.
- §. IIII. Vituperiis fluxuum, & encomiis remedium sustentium, ponendi limites. Fluxus, excreto stimulo aliquo, mechanice subito cessantes. Aloëtica: pilulæ Becherianæ correctæ. Optimum. STAHLIVS de eius, &

efficacis medicinæ vsu in dysenteria. Limitandæ laudes remedium minus efficacium.

- §. V. Podagræ vituperia limitanda. Laudatio prudens PREISLERI, & SCHRADERI. Materia podagrica. Remedia specifica frustra iactata. Solatium & votum podagricorum.
- §. VI. Medicamina podagræ vitiosa, eorumque limitandæ laudes. Medela in paroxysmo. Venæ sectio. Demulcentia. Decoctum Viennense. Diætæ abstemia. Antidotia amaræ tonica, præsertim aristolochia. Pedum scarificationes, hirudines, hæmorrhoidum motio. Electuarium caryocostinum.
- §. VII. Diætæ lactea. Exempli eius prisca & noua. De BRVNNERI curatione in corpore proprio. Cautiones circa lactis usum.
- §. VIII. Febris indoles. Nunquam est sine efferuescentia, sæpe cum fermentatione. Defensio harum vocum. Fluidorum motus intestinalis, & solidorum tritus, simul respi-

E L E N C H V S.

- respici debent. Pulsus febris indicium, sed non solum, nec semper. De morali naturæ sapientis, quæ dicitur, æstimatione. STAHLII limitatio maxima laudum febris. Determinatio a posteriori facienda. Moralis æstimationis theoria probari nequit.
- §. X. Febres non nimis vituperandæ. Natura per febres alterans, secernens, excernens. Vnde limites petendi? Vituperia febrium apud medicos multos, suo modulo vera. Effectus febrium, præcipue etiam intermittentium, mali & boni. Limitationes nostræ & aliorum æquæ.
- §. XI. Febres apoplecticæ raro salubres, aliquando tamen. Observationes variorum.
- §. XII. Febres male curatæ, feliciter reduces. Ars febres excitandi limitanda.
- §. XIII. Limitandæ laudationes corticis Peruvianæ, & remedium minus certorum.
- §. XIII. p. 66. Causæ limitationis laudum corticis. Abusus quinam sint?
- §. XIII. p. 68. Notanda pro æquiter limitandis laudibus. Vitia circa corporis præparationem. Purgatio conueniens, vel secus.
- §. XV. Vitia circa dosin & ordinem. Vitia usus ante paroxysmum. Vitia doseos pondere certæ, præstabilitæ. Vitia doseos magnæ cumulata. Colica febrilis.
- §. XVI. Vitia circa reuersiones præcauendas. Purgatio post febris curationem.
- §. XVII. Conclusio dissertationis. Limitandæ laudationes remedium aliorum febrifugorum. STAHLIVS & SLEVOGTIVS de arsenico. Repetitio succincta nostræ de natura sententiæ. Vnanimis artis cultura.

Vix

C O R R I G E N D A.

pag. 12. not. lin. 3. ob organo- p. 19. lin. 1. tantisper p. 22. lin. 1. alio modo p. 41. not. lin. 3. Συμπτωσις p. 45. not. lin. 17. insidarum ibid. lin. 18. periebantur p. 51. not. lin. 3. latere

Vix ac ne vix quidem in rerum natura quicquam adeo Morbi bo-
ni, reme-
dia mala.
 humanæ valetudini reperitur infensum, quod, certis
 positis rerum circumstantium momentis, cautioni-
 busque adhibitis, vel innocuum euadere non possit,
 vel etiam non nunquam quodammodo salubre. Neque vicissim
 vlla res tam insons corpori nostro est, & tantopere ad eius sa-
 lutem comparata, quin aliis atque aliis modis, siue ipsorum
 hominum errore atque culpa, siue improuisa ac ineuitabili ac-
 cessione aliarum rerum, humanæ prouidentie potentiæque vim
 exsuperantium, ab sua innocentia atque salubritate ad pericu-
 la & noxas delabi possit. Itaque, si vituperia aut laudes re-
 rum medicarum, quæ & utiles pro re nata & noxiæ esse queunt,
 ita utrimque extendantur, ut limitem non admittant, inscien-
 tiam id & obseruationum defectum arguat necesse est, vel opinio-
 nem præiudicantem, vel lusum ingenii, vel dicendi modum
 hyperbolicum & minus accuratum. Neque ex aduerso quis-
 quam mirari debet, si apud rerum salubrium insalubriumque
 obseruatores doctos & expertos, æstimatoresque æquos ac sin-
 ceros, modo præstantissimorum, quæ ipsi alioqui laudant, reme-
 diorum effectus damnosi accusentur; modo ipsæ præter naturam
 molestiæ, morbi ipsi, quamuis vitio vertantur sæpe, salubritatis
 tamen alias macentur encomiis, ac pro malis saltim minoribus
 maiorum medicis, immo pro bonis aliquo modo, reputentur.
 Neque vanus est HIPPOCRATES noster, qui, in libelli de die-
 bus criticis initio, bonos morbos a malis distinguit, eosque,
 qui formidandi aut exitiosi sint, secundum naturam, hoc est, pro
 more

more legibusque Quoties inter, fieri negat; dum, qui secundum ipsam
eueniant, salutari exitu potiantur. Ita vero etiam remedia bona
a malis, scilicet indicata a non indicatis, & quæ secundum natu-
ram, hoc est, ad ductum moris & legum naturæ non aberrantis, o-
perantur, ab his, quæ præter vel contra eundem ægrorum cu-
rationes attentant, merito discernuntur. Tunc quoque, ubi iuuan-
dum est, ea remedia prauis accenseri merentur, quæ non iuuant, sed
vana spe lactant, & efficacioribus indicatis locum ac tempus
præripiunt. Quemadmodum a pessima dysenteria, ab exantlato
sphacelo, a malignissimis febribus, & pestilentia ipsa, saniores
deinde degere mortalium quosdam, quam ante eos morbos vixe-
runt, experientia approbante constat; ita contra etiam saluberr-
mo victu & potu, lacte, aqua, vino, medicamentis que partim blan-
dissimis, uti cancrorum lapillis, nitro, herbulis esculentis, par-
tim generosissimis, catharticis, anodynis, febrifugis, mer-
curialibus, aquis & ex his salutaribus dictis, male passim
multari hominum corpora, tristis observatio euincit. Id vero
omne naturæ, eiusque habitus & virium proportioni ad mor-
bos, & causas morbosas, & remedia, horumque singulorum vi-
res, debetur. Neque ægotatio vlla, aut vllum remedium, in se
bonum aut malum est; sed tunc prosunt omnia, quum a bona natura
secundantur, eamque ipsa vel secundant, quantum fieri potest, vel
restituunt & ab errore prohibent; nocent tunc, quum ad alienum
a naturæ bonitate secundanda vel restituenda scopum collineant,
ac deducunt. Felix medicus, qui, quid a quouis morbo ac reme-
dio, in quouis naturæ statu, & ad res circumstantes habitu, vel
sperandum sit utilitatis, vel noxæ metuendum, ex genuinis obser-
uationibus perspexerit.

Naturæ
medentes.

II) Sicuti singulorum hominum naturæ sanitatem
corporis cuiusque, sub integro valetudinis statu, conseruare recte
di-

dicuntur; ita & morborum, & caussarum morbosarum, per ipsa sæpe symptomata, ipsosque morbos, medicæ, Φυσικῆς νοσῶν ἰατροί, dudum HIPPOCRATI merito audiuerunt. Esse aliquam vim naturalem, quæ, præter artis potentiam, ordinate in humano corpore operetur, & in sanitatem conseruandam vel restituendam congruentibus motibus sponte tendat, inter omnes medicos philosophosque constat. Hanc vero naturam vocamus: neque rem negare queunt, qui ipsum nomen receptum vitare amant. (1) Quo nomine quid rei intelligamus, siue cuiam de salubrium motuum principio, vel caussa, theoriæ addicti simus, in obseruationibus ad praxin medicam applicandis, parum certe, aut plane nihil refert: quod dudum probauit iudiciosissimus SCHACHERVS,

a 2

in

(1) BOYLE, in de ipsa natura, nouum mechanisimī vocabulum substituit; STVRMIVS, in dissert. de plantarum animaliumque generatione, variisque aliis scriptis, naturam vanum idolum vocat, & dei actionem specialem vbique supponit; BONTEKOE sanguinis circulum nominare, non naturam colere vult, in libello de natura, & in chirurg. c. 1. MYYS, in chirurg. rational. dec. 1. obseru. 7. fq. dec. 3. obs. 2. & DOLÆVS, in epist. ad VVALDSCHMIDIVM instit. medicis prefixa, nomen naturæ itidem explodunt. De varia vocis huius notione, & ideis, quæ eidem a diuersis philosophis medicisque annectuntur, post PERERIVM in physica L. 7. c. 1. FABRYM in panchym. L. 1. c. 5. LICETVM de natur. anim. mouente, SENNERT. epit. phys. L. 1. c. 1. SMETIVM miscell. med. L. 7. epist. 1. DEVSING. dissert. de natura, BOYLE de ipsa natura L. s. vid. præcipue SCHELHAMMER de natura part. I. CYDVVORTH in dissert. de natura genitrice, in systemate intellectuāli, elegantissima latinitate donato a vener. MOSHEMIO, theologo & polyhistorē insigni, item ipse hic doctissimus interpres, in adnotationibus adiectis. Addenda vero sunt dogmata summi viri, LEIBNITII nostri, (v. act. erud. 1698. p. 427.) & acutissimi VVOLFFII, quique hos ex medicis hodie sequuntur, viror. clariss. SCHREIBER. in elementis medicina, BVRGGRAF. in lexico medico, aliorumque: item his e diametro aduersa ill. STAHLII, & multorum inter medicos affeclarum, quorum scripta singulari libro recensuit celeb. GOETZIVS, additis dubiis b. APINI, quæ adhuc responsionem exspectant. Iungi meretur ipsius APINI sententia de principio vitali, exposita dissertationibus quinque, in fasciculo dissertationum academicarum: item ill. I. A. VVEDELII dissert. de principio vitali, & de vi natura medica.

in dissertatione de recto rationis & experientiae usu in praxi § 7. 8. 9. 12. 17. 30. Merito miramur dolemusque, esse tamen, & indies adhuc insurgere viros doctos, qui, ob diuersas ea in re opiniones, practicum dissensum ab aliis affectent, cum horum opprobrio & contemptu, incrementis artis noxio. Sunt, verbi causa, qui unius alteriusque medentis errores inde, cum uniuerse innocuae theoriae mechanicae acri censura, deriuare amant, quod occultum aliquod principium vitale, intra hominem sentiens sapiensque, non fuerit admissum (2): quo tamen credito, vel non credito, neque prohibentur magis errores, neque fiunt, quod res ipsa, reique ratio docet. (3) Neque ex altera parte illos

(2) Conf. commerc. litter. Norimb. 1733. p. 204.

(3) Scite, & in nostram plane sententiam, fautor noster ex praecipuis amantissimus, cl. D. RVD. AVG. BEHRENS, physicus Brunsuicensis, & academicus naturae curiosorum merentissimus, in sub ill. SCHACHERO disputata olim consideratione anima rationalis medica, c. 3. §. 5. "Quid tandem, ait, de sensu vitali dicendum, ad cuius ductum magna hodie auctoritatis viri morborum genesin, progressum, & per varias criticas secretionis & excretionis solutionem explicare, nexumque physiologia cum pathologia declarare satagunt? Sane, uti facile patiar, ut quilibet genio suo indulgeat, ita, eadem libertate in re publica litteraria utens, non adeo culpandus ero, si ab hac sententia modeste dissentiam. Equidem hanc hypotesin in historia morborum explicanda omnium esse facillimam, satis superque intelligo. Quando enim morbi quicunque in salutem & conseruationem corporis vergunt, anima, ad eorum mentem, sensus vitalis ministerio, motus ad hunc scopum necessarios prouide, scite, prudenterque excitat & dirigit; sin vero morbi in detrimentum & exitium corporis vergunt, animam errorem in sensu vitali committere, vel a vi morbi superari dicunt; ideoque principium illud ad hypoteses suas progressusque morbi ductum flectunt, torquentque, atque sic breuiter quidem se expediunt: quum tamen adhuc sub iudice lis sit, an motus corporis in salutem vel detrimentum corporis cedentes a praememorato vitali sensu dependeant: praecipue, quum alibi iam tum (c. 2. §. 1.) monitum fuerit, sepius mentem errorem & damnum deprauati motus cognoscere, atque in id omnibus modis incumbere, ut is corrigatur & emendetur, tamen si voti sui compos fieri nequeat. Quid itaque de iis morbis, quorum motus erroris ne quidem mens percipit, sit sentiendum, aliorum iudicio relinquo. Et

illos laudo, qui errores quorundam, eiusmodi principium recipien-
tium, dogmati ipsi tribuunt, inque innocens illud grauitè in-
uehuntur. Perinde talia in ipsa arte sunt, modo ne physica,
mechanica, hydraulica, hydrostatica, aerometrica, corporis nostri,
& diuersissimarum eius partium ac proportionum, artificiosissi-
ma ordinatio diuina negligatur; modo ne anatomicæ, physicae,
medicæ obseruationes postponantur sententiis theoreticis, vel ex
iis præiudicentur; modo ne, in praxi, rationis & experientia
limites migrentur; modo laudes & censuras virium & imbecil-
litatum naturæ & remediorum, indefesso cultu sinceræ experi-

a 3

entia,

c. 5. § 3. vbi eruditissime disputat contra eam sententiam, qua mens pro
principio corporis vitali habetur, quaque ideo & corpori morboſo, &
medicamentis adhibendis, omnis denegatur efficacia, nisi definito & in-
corporeo motu, a sensu mentis vitali excitato, in actum dedu-
cantur, sub finem denique, "non vane; inquit, existimo, animam,
nisi pathemate quodam (aut etiam, aliud agendo, proprie voluntaria
motione, qua, quia omnia in corpore animæ concordante & vnito co-
hærent, confluunt, & conspirant, etiam non voluntariæ motiones
simul incitantur. conf. p. 307. (h) obseru. nostr. de febr.) "varios in
"corpore motus, efficaciam remediorum nunc iuuantes, nunc impediētes,
"excitet, nihil quicquam ad eorum operationem contribuere. Quemadmodum
"omnia physica effecta extra corpus humanum soli particularum textura, fi-
"gura, ac motus debentur, cur ea in corpore humano a cognoscitiui principii,
"seu mentis, incorporeo motu deducere debeamus, ego; vt ingenuè fatear,
"causſam non video idoneam. Nihilominus hodierna tempeſtate non pauci
"in ea sunt sententia, ac si nemo felices progressus in praxi medica facere
"queat, nisi hypothesi huic mordicus adhæreat. Quid autem? Nonne hac
"ipsa hypothesi motus natura in scenam producuntur, quos ab omni auro me-
"dici obseruarunt, atque ad eorum ductum remedia prescribenda esse olim
"inculcarunt, & etiamnum inculcant? Si itaque medicus, ad horum naturæ
"motuum ductum in morborum cura vſu probatis utatur medicamentis, ipsi
"fortassis erit perinde, siue quis motus illos a cognoscitiuo, siue a mechanico
"principio deducat. Exoptandum potius foret, vt iis ad salutem agri diri-
"gendis ars medica sufficeret, quo sic cultores eius, non obstante de principio
"corporis vitali dissensu, amice morborum medelam aggredi, eamque ex
"animi sententia prestare possent.

entia, antiquæ & nouæ, propriæ & alienæ, rite distinguendas, perque diuersissimos praxeos casus, prudenti ἀναλογίᾳ æstimandas, ac æquiter limitandas, meminerimus; modo denique magis magisque non hypotheses hypothesebus, sed obseruationibus obseruationes cumulemus, ac salutarem disciplinam vno animo, & sine sententiarum theoreticarum fauore aut inuidia, excolamus. Nobis, quibus hoc propositum est, æque ac excellentissimis viris, BOERHAAVIO, in de honore medici seruitute p. 5. sqq. BERGERO, in physiologia, & de laude febris merito suspecta, HOFFMANNO, de natura morborum medica mechanica, & passim alibi, SYDENHAMIO, de morb. acut. II. 2. in fin. SCHELHAMMERO, de natura c. 5. §. 15. SCHACHERO, VVEDELIO, MEIBOMIO, HEISTERO, & innumeris aliis, occulto principii vitalis sensus non opus esse videtur; sed sufficere, ad naturæ humanæ, φύσις ἡγεῖα Hippocraticæ notionem, diuinum structuræ, connexionis, & proportionum in corpore viuo, ac eius solidis fluidisque omnibus partibus, artificium, quod per fibrarum & humorum robur, directionem, ac nisum cuiuslibet particule, ad subtilissimas vsque, impressum, ad aliena sponte subigenda, atque exspumanda, apprimere pronum sit: quæ & ipsa partim eodem sua sponte nitantur. Errant, qui naturam huiusmodi pro inerti habendam arbitrantur, & iccirco nihil agere, nullum salutarem scopum assequi posse censent. Igneus est illi vigor, & cælestis origo: (4) & prouisos ordinatosque habet virium defectuumque limites; licet sine propria sapientia operetur. Sapientiæ defectus in monstris, (longe sane facilius nostræ sententiæ conciliandis, quam principio sapientisuum corpus struenti) inque morborum motibus peruersis, clare apparet, dum meliora videt mens probatque, deteriora natura sequitur. Nihilominus, in ipsis etiam erroribus, ordinis diuinitus sapienter

Monstra
& errores
naturæ
non sine
ordine.

ter prouisi vestigia, & aberrationum limites, natura seruat, ut nociuorum etiam motuum effectus sæpe ordinatione admirandi sint. Ita in ipsis generationum monstris, quæ, ob impressas tenerrimis neruorum fibrillis imagines motionesque corporeas, perturbatæ mentis imaginationi, pro eius corporisque commercio, respondentes, præter naturam nascuntur, argumenta miranda artificii, quod prima stamina & fabricæ instrumenta disposuerat, errandique statuerat modum, in ipsa turbati opificii, ideoque ἀνωμαλως procedentis, ἀνωμαλῶς apparent. Ita, si parua magnis, humana diuinis componere licet, sicubi staminibus, a nobilioris telæ mechanico textore artificiose dispositis, improuida hominis ignari manus, aliaue causa, perturbationem aliquam induxerit, procedente dein opificio per machinas αὐτοματῶν, monstrum aliquod ἀνωμαλῶν arte textoria fabricatum prodit, non sine artificii, quod organa dispositionemque fecerat, documentis manifestis, in ipsa aberratione, quæ αὐτοματῶν machinæ impotentiam, & insipientiam redarguit, uti magistri sapientiam comprobat, atque limitandi potestatem. Nihil est, quod opineris, spiritum plasticum rationalem requiri, ad exprimendas propagandasque in fœtu imagines, ab imaginatione materna oriundas; nisi etiam representationis opticæ & consonantiæ acusticæ, cæbus & speculorum, phonurgicorumque & catoptricarum artificiorum plurium, ad quæ ignari stupent, animas item spirituales & sapientes plasticas suspicandas esse rearis: quibus naturæ vel artis effectibus sua item monstra eueniunt, quando alicubi insignior aliena impressio, aut mutatio, fortuito admittitur. Taceo plantarum monstrosos quasi partus, quarum naturam genitricem qui insita spiritalis indolis intelligentia liberaliter dotant, mire eam diuisibilem, vel multiplicem in ipsa simplicitate, admittant necesse est, ob ex-
pe-

Sapientia
plus quam
humana.

perimenta hodierna culturae & multiplicationis plantarum, per omnes fere partes seorsim, pro cultoris lubitu, aut forte fortuna, vegetantium, vel secus, & multifariam monstruose mutatarum; quemadmodum diuidant oportet, in animali regno, variorum insectorum & reptilium animas naturas, quando dissecta regulariter moueri diu continuant. Recte IONSTO. NVS, in thaumatogr. L. 10. c. 7. "monstra, ait, in omnibus corporibus mixtis sunt." Neque igitur ab his ad naturam genitricem sapientem concludere licet. Hæc, quasi per *παρεξέτασις*, dicta sunt, quia hodie alicubi ultra modum efferuntur obiecta his, qui principium vitale sapiens admittere recusant, difficultates, ex insipientis imaginationis maternæ efficacia in embryonem, & monstrorum generatione: quum eadem aduersa sentientes potius premant. conf. obseru. nostr. p. 301. sq. Vt e diuerticulo in viam regrediar, ea esse videtur non nostri solum corporis, sed & omnium corporum naturalium, a maximis ad minima usque, mechanica, & legibus regularibus ad scopum conditoris ordinata, indoles; ea singulis quibusuis omnis materiæ particulis vis indita grauitans, regulari nisu, pro motus impressi vel aliunde accedentis legibus diuinis, ea nitens renitensque corporis nostri ad rerum non naturalium, præternaturaliumque, (5) quas me-

dici

(5) Eleganter & solide ill. I. A. VVEDELIVS, in de vi natura humane medica § 16. "Humores vitales morboſi in ſe continent tam particulas morboſas, quam reliquas ex ſtatu naturali reſiduas. Viraque vero gaudent certa deſinitaque actiuitate, quæ omnino motus ſpecies eſt, vt omnis actio. Hoc equidem negare videntur recentiores quidam, & generatim motum materia denegant, & actum tunc ſine agente putant, ſi materia inſitum motum putemus, & ideo animam immaterialem moribus naturalibus & vitalibus præſciunt, vt agens obtineant, cum materia actiuitatem negent. Verum,

diuini

dici vocant, vires mouendi insitas, & harum ad istud proportio, hi singulis a creatore positi efficaciae limites; ut exinde euenientes sponte procedentesque motus, sine humana sapientia, suo gaudere debeant ordine, & non possint non, magna ex parte, ad salutarem attritum, separationem, coctionem, atque crisin, ordinate collineare. Immo ubi aberrant, aut deficiunt, quum obliqui mensura rectum sit, debent sane, per ipsa symptomatum prauorum signa, sui medelam, & regularem medendi methodum indicare. Indicatum vero ac recte applicatum reducta in meliorem tramitem natura secundat omnino, & id denique, post restitutum natium æconomiae ordinem, pro perficienda sanitate, naturalibus motionibus efficit, quod nulla ars sola prestare queat. Vix ac ne vix quidem tanta spiritui humano cuiunque, licet prudentissimo doctissimoque, ab his, qui suam imbecillitatem inscientiamque rite ponderant, tribui potest sapientia, quanta in motibus non voluntariis, circa

b

sani-

"dum ipsi materia morbida vim fermentationem morbosam, immo putredinem, in sanguine excitandi, sanguinemque destruendi assignant; ubi tunc est agens, si materia talis vis non competat? sine motu enim hac nec concipi, nec fieri potest. Necessè tunc esset peculiarem animam in corpore motuum vitiorum auctorem ut statuerent, cum anima rationalis, iuxta eorundem sententiam, motus ad conseruationem corporis praestet, & contra hanc materiam morbosam pugnet. Materia morbida ergo dum vim & actiuitatem tribuunt vel concedunt, causa nulla est, cur humoribus sanis, vel eorum partibus, efficaciam denegent." Vtrumque vero, pro ordinate insito morbosae sanæque materiae nisu, & proportionem ad inuicem, & ad singulas corporis partes summo ordine contextas, in morbis, iisque praecipue, quibus natura feliciter medetur, ea facile ex physicis motuum legibus, diuinitus exquisitissime prouisis, ordinatorum motuum ratio indubia colligi potest, quæ humane animæ sapiens moderamen vel excludat plane, vel summopere limitet debilitetque, certe nulla necessitate requirat.

sanitatis negotium, inter tot tamque varias, & omni hominis sensui cognito ignotas, omni meditationi imperuestigabiles particulas motionesque, in ipsius corpore quotidie obseruantur. Quamuis etiam liberaliter largiremur illum, quem ignoramus, sensum vitalem, foret tamen actio omnis inde consequens per physicam necessitatem præstabilita, velut in brutorum animantium instinctu, sine rationalis animæ estimatione aut moderatione. Perplacent argumenta & sententiæ ill. IO. ADOLPH. VVEDELII, quibus in dissertationibus de principio vitali, & de vi naturæ humanæ medica, docet, neque in voluntariis hominum actionibus, physico mentis effectui tribuendis, harmonia Leibnitiana, neque in non voluntariis occulto animæ rationalis, aut alius principii vitalis, sensu, ratione, & sapientia opus esse: atque p. 13. "vt dicamus, inquit, quod res est, non omnino mentis circa hæc negotia ratio & sapientia vni-
 "quam sufficit: effectus enim maior esset sua causa.
 "Summam potius creatoris sapientiam in his venerari
 "cogimur." Enimvero non solum, quod ibi probatur, animæ sufficiens iis in rebus scientia, prudentia, potentia desicere videtur; verum etiam, ubi aliquid circa ea, quæ naturæ tribuimus, nouit, & prouidet, & efficere valet, sepe sepius contra naturam motusque eius cogitat, eligit, agit: adeoque, si ipsa anima natura est, duos non diuersos solum, sed repugnantes, seu, vt dicunt, contradictorios, in vno eodemque momenti & sollicitæ attentionis puncto, intellectus, voluntates, potestates habere & exserere, hoc est, ni fallor, idem simul esse & non esse debet: id quod mihi plane ἀναταλιντον, & repugnans vnius simplicis animæ naturalis ideæ esse fateor. Ad eius igitur
 po-

potius intelligentiam, sapientiam, potestatemque immensam ac certissimam prouocare placet, cuius consilio & nutu nascimur, viuimus, egrotamus, medicamur, sanamus, deficimus, conualescimus, morimur; & qui intellectui, voluntati, licentiæque & viribus animæ humanæ suos limites, & corporum machinis suas leges definiuit. Meibomianis verbis breuiter meam sententiam repetere lubet, quæ SCHELHAMMERVS in lectu dignissimo libro de natura P. II. c. 1. §. 5. habet, ubi, "non possum, ait, quin viri maximi, HENRICI MEIBOMII, verba adducam, tanto plus ponderis apud dubitantes habitura, quod ille est vir πολυμαθές, & iudicio pariter atque experientia insignis. "Quicquid, inquit, "in corpore nostro humano a partium omnium (6) propria constitutione, spiritibusque in primis (7) & sanguine, calidoque illi inhærente, (8) vt mouentibus, dependet & fit, illud a natura dependere & fieri dicimus. Naturæ nomine "complexum aliquem variarum causarum (9) agentium, a deo

b 2

deo

(6) In morbis vero etiam materies aliquantum morbosa pars est, sed ægra, neque fibræ aut humores a naturali statu deflectentes desinunt partes corporis esse, & naturæ pars sunt, ob reliquias status naturalis, & proportionum.

(7) hoc est, parte sanguinis ceterorumque humorum spirituosa, elastica, ideoque proprio motu instructa, & tonum instruente liquore encephali, medullæ spinalis, ac neruorum fibrarumque motricium.

(8) hoc est, particulis subtilissimis, seu æthereis, rapidissimo motu, vel certe nisu ad eum natiuo proprioque, sine animæ moderamine, instructis, siue, vt ill. BOERHAAVIUS in *chemia* vocat, igneis, de quibus si intelligantur veterum illa de *calido innato*, & *igne animali*, a CONRINGIO peculiari libro tractata, vana omnino non sunt.

(9) Inter illas causas quodammodo est ipsa mens, sed non directe. Hanc enim, sub ordinata vnionis lege, in voluntariorum motuum instrumenta libe-

“deo creatore ita ordinarum, intelligimus, eique non
 “tantum in sanitatis statu tam varias & pulcras actio-
 “nes adscribimus; sed etiam valetudine afflicta naturam
 “medicatricem, cum veteri & recenti medicorum scho-
 “la, agnoscimus, illiusque ministros, & actionum eius o-
 “mnium diligentes obseruatores; medici nos profitemur.”
 “Quæ pari cum veritate elegantia nitens sententia & hu-
 “manam naturam perpulcre, veluti in tabula, exhibet
 “depictam, & ad vniuersalem nulla opera aptari pote-
 “rit.”

Terrores
 sine noxis,
 noxæ sine
 terrori-
 bus.

III) Naturæ isti itaque debetur, ut, quum vix mortalium
 quisquam sit, quin sæpius morbis, seu morbidis motionibus,
 afficiatur terreaturque, plures tamen ex his in sanitatem,
 quam in noxas, aut ipsam mortem, immo haud raro potius
 in salubritatem, sponte tendant, desinantque. Exempla a-
 bunde & erudite congeffit celeb. ALBERTI in dissert. de
 morborum salubritate. Morbi sunt pathemata corporis
 humani præter naturam, seu illi affectus, quibus sensus
 aut facultates corporis, præter naturam æconomiae rati-
 onem, molestantur: sed supersunt in plurimis multe huius
 reliquæ. Tot eorum genera, species, atque indoles sunt,
 ut, qui omnia distincte enarrare vellet, lepido Iuuenalis
 ea de re elogio, prius enumerauerit

Quot Themison ægros autumnno occiderit vno.
 Neque ergo, Themisonis methodici more, generali cui-
 dam

libere & vere physice agere, affectis vero sensuum externorum & inter-
 norum cognitorum organis vere affici, & ad motus vicissim in iis per pa-
 themata sua excitandos determinari, statuimus: vnde, ob organo-
 rum illorum connexiones & consensum cum reliqua machina, tum vi-
 talium motuum perennitatem, sine propria sapientia, iuuat, tum pathe-
 matibus reflexionibusque suis varios in corpore motus improuida pro-
 ducit aut mutat.

dam notioni diuersissimas species ita subiicere licet, ut æ-
qui laudum & vituperiorum, sperandaque salubritatis &
metuendæ noxæ, limites in singularibus deficient. Sunt
vero morbi partim singularum personarum naturis magis
proprii, iique vulgatissimi, quicquid pro re nata varient,
qua de re ill. STAHLIVS, peculiari dissertatione de in-
frequentia morborum personali, eleganter egit, partim di-
ta magis excitati, vel endemii, vel maxime epidemii, qui-
bus singulis infrequentia laudata passim infrequentiam insignem
plurium morborum sibi inuicem sensim in vno corpore succe-
dentium, degenerat. Ea tamen in plerisque est, diuino bene-
ficio, naturæ bonitas, ut, quo usque naturalis æconomia & nifus
reliquæ suppetunt, earumque robur constat, neque prauis causis
obruitur, ipsa se per motus, molestos licet, attamen bono euentui a
sapientissimo conditore destinatos, perque subsequentes vitiosarum
rerum coctiones atque euacuationes, in integritatem restituat
vindictæque. Recte itaque experientissimus CARLIVS in com-
merc. litt. Norimb. 1733. pag. 260. vbi periodicorum exanthema-
tum, & sudorum chronicorum euentum critice salutarem
eleganter docet, facta comparatione multitudinis motuum vitali-
tati innocuorum, cum minori mortiferorum numero, "mul-
ta, inquit, sunt, quæ terreant, pauca, quæ perimant":
licet & neque numero pauciora illa debeant negligi, &
sint plura, quæ nocent, vel damnum minantur, licet non
statim perimant, & illud effatum nonnunquam, pro morbo-
rum, corporum, locorum, temporum, circumstantiarum, in-
feliciori indole, ita vicissim enuntiandum sit: multa sunt in
epidemiis, endemiis, singularibus, motibus morbofis, quæ
noceant, immo vel perimant, si auxilium artis vel ignore-
tur, vel negligatur, licet vix ac ne vix quidem naturæ ni-

mium fisos, vel morborum historiae ignaros, terruerint. Id enim misera passim morborum aegrorumque mortalium sibi relictorum conditione, & insperatorum funerum frequentia, & magna saepe e contrario manifestaue medicinae necessitate atque felicitate, toto die ubique gentium comprobatur. Ipse cl. STAHLIVS, postquam in de *autoxetia* naturæ c. 2. eam vim laudarat, qua natura proportionem motuum ad habitum læsionis vel imminenti, vel præsentis, DIRIGAT & EXAEQVET, "ILLVD VNVM, inquit, superest monendum, "quod nemo neque nobis imputare debeat, neque sibi "præfigurare, quasi agens nostrum autocraticum proportionem has semper ita mechanice & mathematice instituat, "vt nihil faciat, nisi quod cum obiecti, contra quod nititur, conditione examussim quadret. NEQVAQVAM. "Sed tumultuatur VTIQVE SAEPISIME, & non modo IMPETV ERRONEO agit, modo nimis TREPIDAE, modo PRAECIPITANTER; sed etiam subinde "in specialibus ORGANIS recte SELIGENDIS aberrat, "vt per INCONGRVAS VIAS SECRETIONES & EXCRETIONES suas MOLIA TVR." add. idem in de naturæ erroribus medicis. Longe minus apte GOELICKIVS assecla, in de laude febris falso suspecta, profusus laudum & conuiciorum largitor, cui panicos suos terrores morbosamque fiduciam relinquit. Illa vero STAHLIANA si ita sunt, atque, uti certissimum est, a priori definiri non possunt, nihil est quod practicum dissensum ex theoriæ principiis consequi debere opinemur. Illud vnum enim, quod STAHLIVS monet, etiam nos de natura mechanica corporea monemus, cuius salutarem *autoxetiam* ceteroqui toties pariter agnoscimus: & illud vnum est, quod timori & fiduciæ medicæ limitem ponit, & omnis fe-

re artis opisque ratio & regula est, & ex obseruationum ἀναλογία erui & applicari debet, quicquid de natura opinemur. Prædicanda igitur est sapientia summi rerum naturæ domini, qui medicis adminiculis iustas ad corpus humanum proportionales indidit, quibus aduersus nociuos motus eidem succurrere possint, quique fidelium naturæ ministrorum ingenia ita instruxit, ut, obseruationibus factis, ad verarum indicationum normam, vel omittere ista, vel adhibere, atque ita, vanos terrores a iustis discernendo, neque temere, neque timide artem exercere queant. Etenim vel eos ipsos morbos, ipsa ea symptomata, quæ salubritatis encomiis suo quodam merito efferuntur, variis de causis frequenter nociua euadere, tristis experientia, & ipsarum naturæ ratio docet, ut tunc quidem morbus potius, quam recte adhibenda medela explorata, & contra abusus limitata, timeri debeat. Sed & illud notandum est, efficacia medicamina omnia ita esse comparata, ut nonnunquam terrent ignaros, quum nocere nequeant, noceantque abusu, ubi non terruerunt. Quod si enim ea, sine debita obseruatione & ἀναλογία historiæ virium effectuumque naturæ & artis usurpes, errorem potius naturæ induces, quam corriges, augebis motus eius nociuos, quam compesces, debilitabis ipsam, quam roborabis, ut necessarias arti tuæ suppetias ferre nequeat, sed tecum erret, tecum tumultuetur & labasciat, noxamque patiatur, quam timere & vitare debuisses. Quisquis vero huiusmodi artificum vitiis, eorumque prauis consecutionibus, ita animo perturbetur, ut ex iis rectos usus ipsos præiudicet; vel ultra historiæ virium effectuumque modulum, & præter aliarum caussarum attentionem, nescio quid non vndecunque euenientis noxæ in vnā generosam medelam adhibitam coniicere amet; vel denique motibus fortioribus, sed
haud

baud insalubribus, ab efficacia eius primo sæpe contingentibus, animum despondeat; ne ille ignorantie filiam timiditatem ita fovebit, ut temeritatem damnosam ingeneret, qua infidos morbos & inutilia tormenta vel otiosus spectet, vel æque inutilem aut æque ambiguarum curationum experimentis augeat. Atque hæc ipsa, quæ diximus, vituperiorum ac laudum in rebus medicis omnibus limites omnino statuendos arguunt; quibus rite observatis, & usus artis medicæ ab abusu, & medicus vere practicus a speculatore, experiens ab inexperto, doctior ab insciente, cautus a timido, prudens a negligente, recte agendorum conscius a temerario, distinguatur. Legatur hanc in rem celeb. HEISTERI dissert. de medico nimis timido, item SCHELHAMMERI de natura pars II. humane nature sanæ & morbose, sanantis & sanande, conditiones illustrans atque ipsum ministerium medici, & artificium dieta eam & medicamentis servandi, & in integrum restituendi, exhibens, regulis limitationibusque prudenter clausum.

Vituperi-
is fluxu-
um & en-
comiis re-
medio-
rum si-
stentium
ponendi
limites.

VI) Elucet inter alia, ubi maxima discretione opus est, affectuum genera, fluxuum variorum, vomituum verbi causa, alui proluvierum, hæmorrhagiarum ratio: qui sæpe quidem vitalem purpuram, viresque nervorum, nimium depauperant, aliaque mala corpori inducunt; nihilominus frequentissima salubritate alias conspicui sunt. In sauciatorum quidem profluvii sanguineis facile suam imbecillitatem natura agnosceret, si ipsa anima sapiens esset. Neque id suæ providentiæ tribuendum existimaret, puto, quod sanguis ex minorum vasculorum biatu proruens, accedente animi deliquio, & fatigante vi cordis, sine artis adminiculo sæpe feliciter subsistat. Naturæ felicitas itidem est, quod, parte sanguinis per vulneratum locum, ante adstringentium remediorum

rum applicationem elapsa, inflammatio & suppuratio metuen-
da minuatur: quam augent sæpe importunius statim admota
remedia impense styptica. Vbi grauiora & tot aut tanto-
rum vasorum vulnera contingunt, e quibus anatomes scientia
& obseruatio docet, vires ac vitam cum sanguine fundi posse,
ibi naturæ labantis prostratum ministrum se profiteri nemo pe-
ritorum audet. Sed & hos omnino audaciores iusto esse con-
stat, qui adstringentia quædam, licet suo modulo laudatissima,
remedia externa aut interna nimis ibi encomiis maculant, &
quasi anchoram salutis pro sauciatis omnibus, ita extollunt,
vt, quod exempla docuerunt, omissis vstionibus & ligaturis ma-
iorum vasorum vnice certis, medicamini suo nimium fisci, vitam,
quam seruare potuissent, qua data porta effugere permittant.
Naturæ potestati magis subsunt profluvia sanguinis & humo-
rum ab internis causis oriunda. Laudationem quidem immo-
dicam quorundam haud merentur, neque tamen etiam vitupe-
randæ ultra modum sunt liquorum profusiones, quas, ob alicu-
ius stimuli peregrini acrioris vel solidioris incitationem, vt
ob exiguum materiem contagiosam dysentericam, ob frustu-
lum cibi indigestum, ob lumbricos, molas, calculos, aut si-
milis, natura instituit, vbi vires nonnunquam pæne omnes
prius, quam id ipsum euacuatur, quod mali causa est, quod-
que sæpe, perturbata insuper magis, quam pro rei ratione,
œconomia corporis, per spasmos intus magis cohibetur. Aegre
vero, ac interdum ne ægre quidem, cessat natura a faciendo humo-
ris innocui dispendio, donec res aliena, vel vi spontaneorum mo-
tuum, vel arte educente, aut nimios spasmos moderante, ela-
batur: quo facto, incantamenti instar, sublata causa corpo-
rea, effectus ille tolli solet, perdurante licet plerumque per
aliquod adhuc tempus agitatione fibrarum humorumque, & va-
riis

riis motibus inordinatis. Nihil his rebus, & maxime etiam eiusmodi hæmorrhagiis, excluso demum abortu aut mola cessantibus, frequentius est, neque id medicis, cuicunque theoriæ addictis, nouum, aut aduersum: etsi sint, qui mechanice, sine principio sapiente vitali, explicari posse dubitent. Neque vero sapientiam arguere videtur, aut moralem principii vitalis æstimationem; quia modum limitemque rationi æstimanti proponendum euidenter fere semper excedit; sed partium corporis solidarum fluidarumque, quæ per circulantis sanguinis calidi, elastici, & liquoris impetum in vasa & nervos facientis, & ipsos fibrarum elasticarum vibrantium Meandros iungunt, sunt, physicum necessariumque confluxum, conspirationem, & consensum, ad mechanicas, hydraulicas, hydrostaticas motuum leges. Accedit perquam mechanica impressio, attractio, expansio, apertio vasorum propius, aut per connexionem, a re peregrina affectorum, quæ deinde, reiecta sarcina, liberantur, seque proprio elatere contrahunt, & humorem profundere facile desinunt, licet etiam excitus feruor impetusque, & perturbatio non statim omnino cesset. His indigitasse liceat haud adeo difficilem solutionem problematis, in commerc. litt. Norimb. 1733. p. 162. mechanicæ theoriæ fautoribus propositi. Quamuis itaque sapientiæ laudem principio in eiusmodi fluxibus ciendis laboranti minime tribuendam existimemus, obseruationum tamen medicarum ratio a vulgi circa eosdem terriculis immunes nos reddit, qui mortem præ foribus esse subito trepidat, nisi elabenti cum aliqua violentia humori porta statim violenter claudatur. Naturæ enim bonitas residua tandem vel cum bonis innocentibusque succis ipsum etiam id, quod noxium est, eiicere, seque deinde sensim refocillare, vel, fatigantibus viribus motricibus, motus minuere solet, ut quiescat
tanti-

transper materia morbida, vel blandius elabatur. Videantur, verbi causa, pro limitando huiusmodi fluxuum vituperio, quæ de hæmorrhagiis ex abortu & ex secundina retenta, rarissime sponte mortiferis, notauimus in obseru. de febr. p. 292. 294. Sæpe ille terrent, raro perimunt, etiamsi laudem sapientis naturæ moderaminis haud mereantur: immo nonnunquam, ob nimiam subitamque violentiam, syncopen & velocia vitæ pericula corporibus debilioribus & sensus exquisitioris minentur, ut medelam validiorem sistentem ac sapientem vitalis indicatio poscat, quæ ceteris omnibus præualeat. Multæ certe molestiæ, sine vera corporis utilitate, per sanorum & innocuorum humorum eiectionem, accidunt, magna virium subsequitur prostratio, varia violentorum motuum attritu gignuntur recrementa, debilitato de in corpori nimis grauiâ, immo & exsoluuntur sæpe, inque motum præmaturum, inutilem, nocuum aguntur, quæ in humorum viscerumque recessu iam latitabant, non ita mouenda, si natura sufficienti, aut qualitercunque adequata cum sapientia potentiaque, corpori consuleret: quemadmodum itidem alibi de febribus probauimus, quæ etiam multa alia, præter propriam sui causam, sæpe haud sine periculo & noxa mouent. Neque vero laudabimus hic vberius, quæ potiori iure ac suo merito prædicantur, reiectiones humorum aut sanguinis, vere abundantia peccantium, vel critice exsolutorum, quas natura toto die, cum felici euentu, præstat, etsi cum ignarorum sæpe terrore, ac imperitis remediorum commendationibus, ubi inutilia sunt, vel etiam noxia. Egerunt id negotium scriptores varii, qui in omnium manibus versantur, ut rem, pro scopi ratione, breuiter hic indicasse sufficiat. Laudari inter alios meren-

tur, pro limitandis fluxuum vituperiis laudibusque remedium, disquisitio IO. ANDR. SCHMIDII de hæmorrhagiis aliisque fluxibus per adstringentia non sistendis, SCHRAEDER. de morbor. quorund. salubrit. §. 4. VVEDELIVS amenit. mater. med. L. I. Sect. 2. c. 2. HOFFMANNI medic. system. T. II. p. 412. sqq. STAHLIVS de adstringentium cauto usu: eiusdem, & ALBERTI opera de hæmorrhoidibus, VALENTINI nosocom. academ. in prax. infallib. T. I. casu 12. quo de hæmorrhagia ab abortus moliminibus, non cessantibus, nisi fœtu extracto, curiose agitur. Causis sane fluxuum spasmorumque potius e corpore, quantum tuto fieri potest, proscribendis, quam symptomatum curæ studendum est. Egregie, præ multis aliis euacuantibus, in vterinarum præcipue hæmorrhagiarum, sed &, si ab ipæcacuanha & rheo recesserimus, in diarrhæarum ac dysenteriarum causis variis eiiciendis, sese gerunt, immodice licet passim laudatæ, pilule Stabliane, aut similes blande aloeticæ, nisi inflammatio, aut febris magna, lenta, metuenda, siue adsit, siue instet, aut symptomata aliud vrgeant, aut causa mali mitigationem & correctionem indicare videatur, aut non bene tolerare purgationem corporis habitus. Magnopere earum in dysenteria usus tum passim alibi ab expertis effertur, tum a GOHLIO in act. medic. Berol. dec. I. vol. 6. p. 42. sqq. Ipse eas auctor illustris commendat in de dysenteria p. 35. quamvis ibidem paullo ante p. 31. "a stimulantibus & in primis aloeticis se alienissimum" profiteatur: quod limitatione opus habet. Aloeticas enim esse certum est, neque per purificationes cum aqua, & præcipitationes cum liquore acidulo, variasque miscelas, aloë definit esse id, quod est, aut odorem, saporem, effectum aloeticum prodere. Et optimæ illarum pilularum imitationes aqueum aloes & elleb. n. extractum

recipiunt, quarum magnus hodie ubique per Germaniam celebratur numerus, in hoc sæculo pilulari, uti rident 1733. p. 117. cl. auctores commercii Norimbergensis. Quod si fluxuum symptomata violenta & pertinaciora moderamen efflagitent, & materiæ copia exhausta sit, aut caussa tuto eiici nondum queat, frustraue tentetur, tunc pacare potius naturam, & suæ tranquillitati restituere fas est, quam expulsionem pertinaciter urgere, quæ deinde sæpe felicius tranquille procedit. Atque tunc, uti olim in dissert. de medic. sect. method. p. 35. scripsi: "quæ blande spasmodum & dolorum vehementiam temperant, satisfaciunt plerumque, & violentioribus, vno impetu sistentibus ac stupefacientibus, palam præripiunt, dum hæc aut noxia in corpore retinent, aut periculosam sæpe fibris inferunt *ατονίαν*." Quod si alia minus certa non sufficiant, minime excludimus ipsa, stypticis potiora, anodyna opiata, leni & lenta dosi, ad indicationis & *εὐφορίας* proportionem, exhibita, quæ nocere, experientia attestante, non possit, & non nisi blande spasmodum ac dolorum vehementiam temperet, sensimque fluxiones compefcat. Haud immerito nuper cl. ADR. VAN ROYEN prof. botan. Lugd. Batau. in poemate incomparabili de amoribus & connubiis plantarum, de anodyna illa medicina cecinit:

Viuat Apollineis nimium suspecta ministris,

Viuat in innumeris sola medela malis!

Scitissime ill. BERGERVS in de vi opii rarefaciente, "nullum sæpe, ait, ab alio remedio maius auxilium, (nempe si recte usurpetur) "neque periculum in vilo remedio maius est". (scilicet si in imperita versetur manu) Ipse ill. STAHLIVS, qui, post præceptorum suorum, VVEDELII opiologiam, & ETTMÜLLERI de virtute opii

diaphoretica, *limites aliomodo ponere conatus est per dissertationem de impostura opii, (quo titulo quidam assēclae & imitatores conuicia in hoc, aliaque remedia generosa, eorumque rectum etiam usum, iaciendi priuilegium sibi datum forsā autumant) quamuis in dissert. de dysenteria pag. 32, "opiatorum, inquit, usum in hoc casu non quidem damnamus, sed neque laudamus," in ipso tamen eo casu, paulo post, immo in leniori etiam malo, & primis initiis, re vera & claris verbis collaudat. Præberi iubet statim mane rhabarbarum, vesperi opiatam theriacam, vel, præmissis pilulis balsamicis, pilulas de cynoglossō, & has quidem ad granum per quinque vel sex horas vnum, hoc est, opium ipsum, nulla præparatione castratum, seu correctum, indies ad dimidium circiter granum, & amplius p. 35. 36. Et apposite quidem pag. 35. "nos vero, ait, candide cohortamur, ut nihil hic temerariæ opinioni quisquam tribuat; (hoc est, ne quis, in morbo illo perquam metuendo, imbellium medicaminum laudibus nimium fidat) "sed re-mediiis vtatur, quæ etiam edere possint effectum, qui "non solum intenditur, sed ab urgente malo, neque otiosas tentationes expectante, vrgetur." Cauendæ omnino sunt nimie imbecilliorum medicaminum laudationes, ut, verbi causa, in choleris, dysenteriis, aliisque fluxionibus violentissimis quibusque, blanda euacuantia, quæ simul aliquantum stringentibus particulis pollent, aut & lac, oleum, serum lactis, nitrum, crystallus, cascarilla, tormentilla, aliaque egregie demulcentia, temperantia, præcipitantia, tonica, alexipharmaca non opiata, semper sufficere prædicentur, licet sæpe feliciter sufficiant; opiata vero sine limite reddantur suspecta. Vnde duplex oriri potest*

potest noxa, ut vel, inualida molimina urgendo, medici minus experti, & nimis horum laudibus fsi, dum promissum iuuamen expectant, ipsum affectum intolerandum & periculosissimum perseuerare, augescere, interimere sinant, quem, si laudum & vituperiorum limites didicissent, lenire, minuere, tollere licebat; vel, præpostero generosi medicaminis metu, multa passim alia, quasi palpando in ambiguo, minus apta, & magis sæpe periculosa medicamina hinc illinc arripiant, vel ab ægro aut adstantibus sine arte tentari patiantur.

V) Præter ipsas felices fluxiones egestionisque, etiam haud infelices sæpe sunt congestiones, quas natura, a nobilioribus partibus ad exteriores minusque præcipuas, tantisper instituit, dum materies ibi, sub circulantis humoris vitalis appulsu, fibrarumque tritu, digeratur, dissoluatur, & exspiret. Excellunt, inter eiusmodi congestiones, arthriticæ, & has inter fixæ illæ & periodicæ, quas podagræ nomine salutamus. Prodiit a. 1730. Marburgi perelegans, & a ludicris morborum laudationibus longe diuersa, & medicam æquamque commendationem exhibens, dissertatio cl. D. PREISLERI, de podagra, (tædiofo illo tot mortalibus tormento) corporis humani conseruatrice. Quo labore præripuit mihi doctissimus auctor operam moderandorum vituperiorum, quæ ab aliquibus patientibus medentibusque iactantur in illud malum extremitatum, quamuis sæpe vnice bonum sit, & salutem partium corporis internarum seruet ab illo, qui per interualla turget, specifica quadam sui indole articulis debito, ibique digestionem ac exspirationem expectante, fixæ arthritidis fomite, arte vix exhauriendo. Furiam tamen podagræ conuiciatur DOLAEVS, peculiari libro de ea lacte deuicta & mitigata, tyrannidem MAIERVS, singulari item scriptione, qua corporis huma-

Podagræ
vituperia
limitanda.

ni ciuitatem liberare satagit, PECHLINVS, in obseruationibus, *τὸ γὰρ νικῶν τὰ τοῦ* morborum, FONSECA consult. 5. graue malum, in quo omnia tentanda. Alii alia vituperia iaciunt. Neque id mirum, quum & ægri impatientes ac negotiosi medicis & arti vel faciunt sæpe opprobria, vel meditantur, & multi sunt medicorum, quibus ipsis id malum infestum est, & quibus nec vacat pati, nec lubet. Ipsum me hoc anno per XII dies domui affixit infuetum, postquam sese ante sesquiannum, pedibus in frigida humiditate diu & valde fatigatis, primo ostenderat, tum quidem agnoscere satis nolenti. O quam impatiens tacitus maledixi podagræ, dum ipse passus sum, quam hodie nimium vituperari nolo? Solantur me laudes haud immeritæ eidem morbo datæ a viris peritis; solantur exempla medicorum clinicorum plurium, ingrata illi laborum intercapedini pariter obnoxiorum, interque eos IO. HENR. MEIBOMII, ex cuius filia, immensis calculorum doloribus magis excruciata, natus est parens meus, isque a podagra quidem & calculo immunis, quod cereuisiæ Lothariensis, Dukstein, potui acceptum retulit, asthmaticus tamen, cuius mali notissimus est præ aliis cum arthritico illo consensus. Concinne & recte, ipse item podagricus, sed qui ex retrograda, per frigoris humiditatisque iniurias, asthmaticus obiit, b. FRIDER. SCHRADERVS, de morborum quorundam salubritate §. 15. sqq. "arthriticorum, inquit, cruciatus viscerum sæpe labes præcauere, maximo-
rumque alias morborum materiam consumere, medicis persuasissimum est, vt proin artuum illa debilitas viscerum robur & sanitas, & partium externarum detrimentum internarum incolumitas esse soleat. Atque hinc affectus hos, artus alias affligentes, & dolo-

“doloribus vigiliisque immodicis vires valde debilitan-
 “tes, ad longævitatē tamen sæpe prodesse videas, sal-
 “tim cum illis diu homines vivere, cum noxii eorum-
 “dem beneficio humores, qui alias periculosiores mor-
 “bos excitarent, ab internis visceribusque nobilioribus
 “ad externas minusque principales partes, per interual-
 “la, & certas periodos, protrudantur. Prospicit hac
 “ratione sibi veluti natura de eiusmodi remedio, quod
 “inimicam sibi & peccantem materiam omni modo ex-
 “cludat & remoueat.” *Materia ea nobis nihil esse vi-*
detur, nisi quædam portio sanguinis veri, cum implicitis
partibus chylosis, biliosis, ac seminalibus, subtiliori & profun-
diori corruptione inquinata, & per interuallorum perio-
dos, maturatione facta, emergens in indolem naturali ma-
gis elasticam, calidiorem, grauiorem, serum inspissantem,
haud sine stimulo inflammante acriusculo: quibus ex caus-
sis per hæmorrhoidum vias sese expumare, vel etiam po-
tissimum ad extremitatum tendines & ligamenta, solo cete-
roqui limpidiori mitiorique sero perluta, cum expansione
& irritatione, deuolui nitatur. Nescio, an sperandum
vnquam sit, fore, vt, quod multi inuentum frustra iacta-
runt (9), remedium vere specificum reperiatur, nobis ig-
notum, quod fomitem & diædesiv ipsam, quæ connata, vel
connata similis, & seminalem sanguinis partem, tenerri-
mæque texture fibras, intime subtilissimeque afficiens, &
in vltima crasi extra paroxysmos fere quiescens, & vel
ideo arte vix aut raro sanabilis esse videtur, destruat &
 d *euer-*

(9) SYDENHAM p. m. 603. “Si quis obiiciat, multa esse remedia specifica
 “ad podagram, ego me ea nescire lubens fateor, & vereor, ne promissores
 “isti perinde sint ignari, ac sum ego.

euertat, ut dolorosa illa causſæ medela non opus ſit, quam natura per ipſam podagram inſtituit. Dixerim lubens cum SYDENHAMIO de podagra p. m. 606. "therapia radicalis & vsquequaque perfecta, quæ quis etiam a diatheſi ad hunc morbum foret liberatus, adhuc in Democriti puteo latet, atque in naturæ ſinu reconditur, neſcio quando, aut a quibus, in lucem protrudenda." Et quamuis, uti idem podagricus auctor pag. 607. dicit, "medicos omnes, & me præ ceteris, eiſmodi inuentum optare fas ſit," quum tamen, ut verum fatear, id haud ſperem, contentus ero, ſi diæta, & apta forte medicina minus ſpecifica, incrementum effectumque moleſtum inſuperabilis διατεſews refrænare licuerit, & ubi ne hoc quidem ſatis potuero, mecum alios ſolabor emolumento, quod ex eo malo cepit proauus meus, quem dixi, MEIBOMIVS, de quo filius, in de medicorum hiſtoria ſcribenda p. 8. "non parum, inquit, turbabant morbi & dolores arthritici, qui buſcum quotannis ei conflictandum erat, qui tamen ipſi aliquando, quod domo egredi prohiberent, tempus commodum ſtudiis ſuppeditabant." Manet certe merito id plerumque podagricorum votum, non, ut plane a paroxysmis, materiem in exhaustam, & per interualla repullulantem, a nobiliorum partium corruptione remouentibus, liberentur; ſed, ut ἀνωμαλία abſit, atque, ſi ſine huius metu fieri poſſit, quod PRVDENTIVS de ſuo igne purgatorio ſibi optat,

ut pœna leuis clementer adurat.

Atque ideo haud ſcio, an hodie iocus ille adhuc valeat, quo princeps aliquis a medico, remedium podagræ tollendæ ſpecificum iactante, ingentem pecuniæ ſummam mutuam petiſſe

isse fertur, quasi isto, si quo iactator polleret, immensa diuitie acquiri debuissent. Neque ubique cum PECHLINO obs. pag. 257. dicere licet: "si villorum medicamentorum, certe antipodagricorum quæstuosa est venditatio." Certe, quum empiricus quidam, ante aliquod tempus oris nostris accedens, ad plures quidem morbos fonticos, cancrum, tabem, hydropem, epilepsiam, cæcitatem, certa & arcana iactaret remedia, fidem apud quosdam inuenerunt singula, præterquam ea, quæ ad podagram exstirpandam magno hiatu promittebat, quibus nemo fidere, nemo corpus suum pro experimento subiicere, voluit. Plerique enim hodie podagrici suum sibi articulorum hospitem etiam atque etiam rite redeuntem haud immerito gratulantur, retardatum ad aliud intus hospitium concessisse metuunt, medicinæ, si qua laudetur, vel etiam sit, quæ penitus auertat, extra paroxysmos haud credunt: licet horum leuamen aliqui vndequaue oblatum forte arripiant, dum valde dolet.

VI) Fauet vero illa ipsa legitime procedentis morbi, & non prohibendi, aut turbandi, sed optandi secundandique sæpe naturæ nifus æqua laudatio, laudibus æquiter limitatis medelarum contra podagram anomalam, variis de causis, immo sæpe sponte, orientem: quas præstantissime doctissimus MVSGRAVIVS peculiari libro tractauit. Nihil etiam refragatur dicta laudatio iusto vituperio podagræ insolenter violentæ, frequentis, diuturnæ, & laudationi præsidiorum artis caute adhibitorum, ad eandem, præcauendo maxime, refrænandam. Nam in ipsa paroxysmorum violentia, nisi ea sit, ut febris & spasmorum insolens grauitas ἀνωμαλίας partibus internis minata, aut longitudo ingens, leuamen artis exposcat, quod tamen in ex-

Remedia
podagræ
eorum-
que limi-
tandæ lau-
des.

ternis remediis querere vix velim, haud scio an quicquam præstantius sit abstinencia & quiete, cum Anglorum illo, flanel and patience, leui tegmine laneo, & patientia, quæ tamen quibusdam ferro & igne difficilior est, ut dolentium pedum scarificationes, & moxæ inustiones, in ipsa accessionis æmpe expetantur. v. de his SYDENHAM. de podagra p.m. 206. PECHLIN. L. 2. obs. 24. KAEMPFER. amenit. exotic. p. 595. Venæ sectionem, nisi quid contra indicet, pluribus commendandam putem, de qua CELSVS L. 4. c. 24. "in articulorum, inquit, vitiis, podagra & chiragra, ubi sentiri cœperunt, sanguis mittendus "est: id enim, inter initia statim factum, sæpe annuam, "nonnunquam perpetuam valetudinem totam præstat". Neque remedia nitrosa, blande acidula, antispasmodica, potus diaphoreticos aqueos, emulsiones calorem doloremque temperantes, pro re nata, disuasero. Optime innoxieque demulcet famosum illud Viennense decoctum, ex hermodactylis, cum sarsæ chinæque radicibus & ligno sancto factum, sed sine vino, & in multo pauciori liquore, saturatiusque, aliorum instar ex lignis apozematum, coctum, parcius etiam potum, quam pro præscripto, quod exstat in ephem. curios. in miscellan. Berolin. in VALENTINI triga antipodagricorum, eiusdemque viridario reformato. Immodico enim humore hausto diuerti potius, quam exturbari, morbi fomes, fibræque ultra modum relaxari queunt. Victus vero potissimum tenuis non præsentis solum accessiones moderatur, sed etiam est, ubi cibus solito simplicior moderatiorque, & præcipue abstinencia a vino (10), violent-

(10) Paucissimi sunt podagricorum, quibus abstemia hæc medicina, extra
acces-

podogram arcessere aptæ sunt, & meis euidenter conciliarunt.
Conf. cl. ALBERTI de podagra iuniorum, de præseruatione
hæmorrhoidum, & de præseruatione podagræ. Si diæ-
ta

ex indicatione reficiendi, roborandi, & blandè sopiendi, vtilissime datum est. Addit vero ipse auctor: "esse tamen etiam, ubi vel ad paucissimas vini guttas spiritus protinus inflammentur, nouoque paroxysmo scena instruat, quotidianum est, ne quis temere imitandum putet, quod paucis in exemplum transsit." Ego vero, qui & stomacho, & viscerum viribus, & ætate valeo, neque me vino valde adfueui, & negotiosa vita vtor, & appetitui facilius quam negotiis impero, plane mihi iam vino quouis interdixi, haud sine aliqua spe, fore vt, aliis simul notis cautionibus in diætâ adhibitis, malum non obfirmatum tuto satis ita eneruem, vt diætesis in effectum molestum haud erumpat. Rationes partim in indole materiæ, partim maxime in experientia antiqua colloco. Accedit consensus euident cum hæmorrhoidibus, quarum equidem solum pauca molimina cæca sensi. Eorum vero motus, si vini aut vini potus consortio omni aliquis se prohibeat, & rariores sunt, & plerumque moderatiores esse sueuerunt. Haud præterea inelegantia, neque suo modulo inualida, sunt argumenta theórica, quæ pro abstemiæ vitæ vtilitate podagricis exponunt SYDENHAM. l. c. p. 581. sqq. PECHLINVS l. c. & SENNERTVS de arthritide c. 2. p. m. 19. sqq. Maioris ponderis sunt experientiæ, quas iidem aliiq. afferunt. SYDENHAMIVS, "licet, ait, prouerbio iactetur, vinum potans podagra laborabis, & vinum non potans laborabis podagra; extra controuersiam tamen est, & variis ποδάγρας experimentis confirmatissimum, vinum de facto officere." PECHLINVS, "ex hydropotis," inquit, neminem facile reperias, qui hunc in morbum prolapsus sit, nisi ubi hæreditarius character victus quoque morositatem superauit. Non nulli vel ad odorem, aut minimam vini sparsionem, statim in hunc morbum prolabuntur." SENNERTVS l. c. "sola abstinentia a vino multos ab arthritide liberatos" annotat, & obseruationibus notabilibus probat. BRVYERINVS de re cibaria L. XVI. c. 13. "eos, qui, inter initia podagræ, vini potum subtrahunt, magnificum sentire præsidium recenset, ac pane diuinum: fereque compertum, potiores aqua raro aut nunquam podagricos aut chiragricos effici." RONDELETIVS in meth. cur. morb. "ego, inquit, multos ab hoc morbo vindicari vel potione aqua." MARTIANVS aphor. sect.

*ta minus sufficiat, in declinatione, sed lenta longaque nimis, ad maturandam firmandamque integritatem, & ad præcauendam reuersionem nimis subitam, veterum illæ antidoti amarae tonica, apud SENNERTVM, SCHNEIDERVM de catarrhis, VVALTHERVM in filua medica, collectæ, quas inter præcipue aristolochiæ species, rotunda, caua, longa, & clematitis, memorari merentur, experientiam moderatarum laudum testem reperiunt. BRVNNER. de pancr. secund. pag. 143. eleganter, ut solet, & distincte, "tincturæ, inquit, illius antipodagricæ, ex "rad. aristol. longæ, aut pilularum, aut puluerum amari-
cantium vsu per annum continuato, paroxysmi podagrici in nonnullis mitigantur, in aliis penitus extinguuntur. Nimirum longo amaricantium vsu, acore stomachi emendato, refracto, & attemperato, fructus exinde propullulantes sponte cadunt sua. Sed & nimio amaricantium horum vsu fermentum stomachi adeo debi-*

sect. 6. "nullum efficacius remedium excogitari potest, pro præseruatione ab hoc morbo, quam vini abstinentia - - - quo quidem præsidio nonnullos in totum a podagra liberatos noui." SOLENANDER l. c. "compertum est, podagricos quosdam, qui sponte abstemii facti sunt, plane vim morbi abrelictæ vino non amplius sensisse: RHASES etiam contin. 12. experientia sua id ipsum testatur. Noui hic viduam, quæ, cum vsum vini, quo tamen parçissimo & dilutissimo vtebatur, posuisset, ab eo tempore podagra non tentata, quum aliquot paroxysmos esset passa. "Taceo plurium aliorum medicorum pares obseruationes. Qui autem abstemiam illam diætam mecum eligere voluerint, iis & a vinosis cibis, a spirituosissimis extra vinum potibus ac remediis, fortibusque cereuicis, & Nicotiani fumi abusu, immo vel mecum omni huius vsu, pariter abstinendum esse videtur: cuius fumi succio, teste experientia, in hæmorrhoidibus & podagra mouendis, sua efficacia haud destituitur. Et nouimus hydropotam quemdam, sed tabaci abusu deditum, podagra summo opere excruciatum esse. Paria de abusu potus case memorantur.

“debilitatum esse memini, vt nonnulli appetitum amiserint, cibos non concoxerint, mortem hinc potius, quam sanitatem, accelerarint, malique & infausti remedii sæuas dederint pœnas.” Nempe spiritus vini, sulfure amaricante saturatus, qui opio haud valde absimilis est, (de cuius abusu pariter noxio v. idem BRVNNERVS ibidem p. 80. sqq.) & inflammans insuper, & impense exsiccans, haud satis tutus ita continuato usu videtur. Neque ideo illam ex vini spiritu potulentam tincturam, siue infusionem, usurpare pro eo scopo ausim, quum, licet corrigat, & aduersus paroxysmos roboret ipsum remedium amarum, ignea vicissim & elastica spiritus vini indoles materiei augendæ, perturbandæ, & visceribus incendendis apta est, ceteroqui etiam vino ipso magis incongruens. v. quæ de noxa infusionis eiusmodi ex aristolochia longahabent ephemer. curios. nouiss. A. 3. p. 62. sqq. Ipsa vero puluerum amarorum cumulata assumptio, quamuis moderatiori, pro vomitu & indicatione, usu tuta, stomachum tandem abusu grauat, tonumque & digestionem arte nimis diu roborare affectando, naturam tandem suam rite agere vel prohibet, vel desuescere facit, vel etiam, incenso ultra digestionis vim appetitu, diætæ erroribus accitis, in coctionis negotio faticare patitur. Atque haud scio an, perpetuo & nutricio quasi amaræ medicinæ usu, quæ in alimentum corpori nata haud videtur, alienior tandem ipsis succis nostris crasis imprimi possit: licet id non fiat, si medice utaris, & obtento scopo omittas. Pedum scarificationes menstruas, vel trimestres, nuper etiam singulari celeb. BAVERI dissertatione pro certo podagræ remedio laudatas, insigniter variis profuisse nouimus, dum alios, ubi morbi nisus pertinacior fuit, parum leuarunt; pedibus quoque subinde aliquanto robore minui visis. Hirudines hæmorrhoidibus appositæ

apposita, quas iam SENNERTVS, c. 5. commendauit, remedia item hæmorrhoides blande intrinsecus mouentia, si naturæ nisus salubris & expertus adsit, & podagra violenter affligat, conuenire queunt. Renitente natura, male mouent, aut nil profunt: podagræ regularis & moderata motus perturbare apta sunt. Si materia turget, morbi nimis violenti regressum minans, temporis ratione, aut appetitus defectu, ventriculi rofione & flatulentia, membrorum grauitate, sine dolore tamen adhuc, & sine febre, tunc ex hermodactylis & scammonio aromatibusque paratum electu-
arium caryocostinum BAYRI, de quo quidem auctor aliquæ nimis largiter sentiunt, felicissime sepe malum præcauet. Re-
peti, pro indicatione, potest, singulis mensibus, aut anni qua-
drantibus, aut rarius. Frequenti & felici in medendi usu il-
lud est mihi, medicisque aliis nostratibus, præcipue illu-
stribus archiatri, STEIGERTAHLIO & HVGONI. Conf. b. LENTILIVS miscell. med. præct. p. 165. sqq. Ni-
hil vero horum est, quod immoderatas quorundam lauda-
tiones in praxi sustineat, ut vel tollat totam podagram,
vel sufficienter ubique moderetur.

VII) Quin, laudum moderamine ipsa indiget dieta la-
ctea, quæ, si nihil contra indicet, vltimum, &, blandis-
simum licet, ceteris tamen certius & potentius poda-
gricorum plurimorum, licet non omnium, solatium esse,
experientia passim docuit, (II) ratione facile roboranda.

Dieta la-
ctea.

e

Ante

(II) PECHLINVS Lib. 2. obs. 23. de lacte arthritidis medela, "podagra
"ait, simplici tandem & domestico remedio obnoxiam se præbuit, &, quum
"aliis medicinis tantum obducatur, hac una in totum vinci se posse, PLV-
"RIMORVM EXPERIMENTO ostendit. At, ne quis laudes hæc heri aut
nudius tertius natus existimet, CELSVS L. 4. c. 27. quidam, ait, cum
asinino

Ante hos quinque, & quod excurrit, annos, podagricum, partim ex materia arthritica, partim ex colica saturnina vinosa, omnibus membris paralyti torquente exsolutum, & cum lenta febre tabefactum, lactea dieta quadrimestri in integrum tunc restitui, redeunte licet deinde podagra. Alium similiter, similibus de causis, laborantem, & ab istis malis, & a podagricis, eodem remedii genere immunem prestiti. Continuuat per annos tres; amplius; iam vero a biennio fere omisit, sine noxa, nisi quod leui podagra denuo afflictus est. Ante oculos nobis versatur viri cuiusdam dignitate conspicui felicitas, qua nuper, sub prudenti directione medici sui, cl. D. EBELL, physici ciuitatis huius merentissimi, fautoris & amici mei summopere colendi, sub ipsos nimis frequenti recurso diutissime productos dolores podagricos intolerandos, cum tophis ulceratis, calcisque eruptionibus, lacteo nutrimento sensim morbum expugnauit, iamque, soluto paroxysmo, continuat, indies sanior vegetiorque. Vt alia taceam, quae praeterea vidi partim & expertus sum, partim certa audiui, in recenti hic memoria est exemplum illustre generosissimi senis nostratis, qui, aliis item euidentis felicitatis exemplaribus visis permotus, immensos podagrici mali dolores, ineunte senectute, eo remedio superauit

"asinino lacte epoto se aluissent, in perpetuum hoc malum euaserunt:

"Plinius L. 28. c. 9. sunt, inquit, inter exempla, qui asininum biben-

"do liberati sunt a podagra chiragraque. Circumspecte sane, & ex vero: nam

"NON perinde OMNES, sed quosdam duntaxat hoc remedio conualuisse,

"ad pudorem hodie nostrorum, intelligimus. Negari

"non potest, PLVRIMIS illud naturis IDONEVM esse, & in quibus respon-

"det, experimentum esse probatissimum. Lac autem,

"quando semel cum corpore in gratiam rediit, non in infringendo tantum

"paroxysmo, sed & debellando penitus fermento arthritico, efficacissimum

"esse, experimentis credo." Rationes dein cautionesque docte addit.

uit, & sub plusquam vicennali eius continuatione, ultra nonagesimum etatis annum placidissime victitauit. Per hoc ipsum, aliaque multiingæ experientia plura, excitatus, in proprio corpore, aduersus podagram nephritidemque (12), feliciter eandem medelam instituit medicus excellentissimus, b. BRVNNERS. v. ephem. natur. curios. nouiss. ann. 1. p. 272. sqq. add. cl. L. CARLIVS in commerc. litt. Norimb. 1732. p. 28. item cl. D. CARLIVS iun. de fedatiuo archei p. 47. & quæ denuo doctissimus eius parens nuperrime monuit in speciminibus de charlataneria chemica (chimischen Storgerey) p. 82. sqq. Quæ de abusibus diætæ illius, eorumque infelici successu, iis locis monentur, laudi lactis limitem contra abusus merito statuunt; non autem in vsus recti vituperium cedere, vel laudatissimam eam medicinam e peritorum artificum manibus & consiliis exturbare debent. Bene est, quod in laudato commercii loco expresse cauetur, ne mors b. BRVNNERI, post aliquot lactæ diætæ usurpatæ annos secuta, huic ipsi videatur imputata, quod alias lectoribus facile videretur. Mortales una cum reliquis esse, & qui lacte vtuntur, & qui non vsi podagræ & nephritidi obnoxii sunt, utique senes

e 2

(12) Dudum ad renum vlcera, tabemque renalem, commendauit, inter alios veteres, RVFFVS EPHESIUS de renum & vesicæ affectibus c. 12. "bibendum, ait, lac cum melle, cum primis asininum; si quidem eius magnus vsus est ad vlcera munditiem. Quando autem nihil amplius repurgari indigebunt, & pauca subluuies effluet, morsusque vinarum retundentur, atque homo corpus repurgare atque pinguescere laborabit, tunc lac bubulum obtuleris. Dabitur vero ad duas, tres, pluresue heminas, nec cibi quicquam præterea ingeretur; quoad summum hoc percoctum sit & mitificatum." Notum est, quantopere lac profit aduersus cantharidum abusus & noxas, renibus præcipue & vesicæ æque specificæ, ac calculosa materia, infestas, symptomatibus etiam haud valde absimilibus.

septuagenariis longe maiores, & hos morbis, præcipue acutis contagiosis, non bene resistere, certum est, idque frustra in utilissimi remedii, antea feliciter usurpati, crimen verteretur: quo pacto facile esset, medicamina præstantissima quævis inuisa reddere, apud homines iusto meticulosiores, & quibus commodius videtur, confestim reicere aliquid & damnare, quam usum ab abusu docta arte distinguere. Neque vero, quod cl. CARLIO relatum est, leui dysenteria, aut diarrhœa, quam nullam habuit; sed graui febre continua, pluribus tunc, & præcipue senibus, funesta, ab illustrissimo ægroto, prope VVormatiam, contagio hausta, obiit

emeritus virtute senex, posteaquam quadriennium suaue, & liberum a prioribus ærumnis nephriticis & podagricis, viribus etiam eximie auctus, solo lactis usu lucrificerat. Testem huius rei inter alios habeo honoratissimum amicissimumque collegam meum, cl. D. LA ROSE, qui ad mortem viri usque præsens adstitit, & experientiæ ipsius thesauris locupletatus est. Si qui lacteam eius dietam infeliciter imitati sunt, quia male, propria id fecerunt culpa, non præeuntis BRVNNERI, aut ipsius medicinæ. Versabantur in praxi & ore exquisitissimi eius medici tum alia monita, laudem lactis limitantia, tum hoc etiam præcipue: abstineat a lacte, qui nescit imperare gulæ! Abstineat vero etiam velim, cui podagra legitima, sat rite periodica, & toleranda est, & peracto decursu salubris; non per omnia membra illegitime sæuiens, non longa nimis, aut per immodicos recursus, & vix vnquam perfecte solutos, aut immani violentia ferox, tophacea, nodosa, ulcerosa, omnem patientiam subruens, aut ipso doloris consensu noxas in reliquum corpus spargens. His sane in casibus, immo in ipsa re-
tro-

trogradæ materiæ violentia refrænanda, & prohibenda noxa, eximiam, quod aliquoties experti testamur, medicinam affert illud remedium dieteticum blandissimum, & nullo pacto violentum; sed recto, longo, & patienti usu efficacissimum: quippe humorum fibrarumque latifundium sensim benigno nutrimento perluens, inquinamenta irritantia, & arthriticum *εργασμον* molientia, temperans reprimensque, dolores & strictureas mulcens, & absque exsolutione relaxans, fibras rigidas emolliens, & languentes blando robore irrorans alensque. Neque est, quod, ut aliqui faciunt, adeo metuas coagulum humoribus, per fermentatos & spirituosos potus aliasque causas alteratis, inductum iri a lacte, quod peregrinas coagulorum causas tollere & impedire, extra primas vias, potius aptum est. Cogitent, qui talia obiectant, cibos æque omnes sub lactea chyli humani forma & qualitate sanguinem subire, & hanc fere facilius puriusque ex lacte animalium, quam ex aliis plerisque cibis, per vim naturæ in primis viis digerentem, emergere, & in vsum corporis verti, modo harum constitutio lacti faueat, & rite consideretur, quid indicet, quidue secus. Suo igitur modulo & limite laudandum omnino est, non vagis aut immodicis suspicionibus premendum remedii genus eximium, & tot misere excruciatas mortalibus, quos solatio priuare crudele fuerit, utilissimum, si rite adhibeatur. Hoc vero haud adeo difficile est, methodo & cautionibus notissimis, quibus, post HIPPOCRATEM, CELSVM, ARETAEVM, GALENVM, AETIVM, ORIBASIVM, AEGINETAM, qui vix quicquam cauendum omiserunt, GREISELIVS, DOLAEVS, VVALDSCHMIDIVS, SACHSIVS, BLANCARDVS, PECHLINVS, BRVNNERVS, aliique, vsum *ανταρθετικον* per peculiare scriptiones limitarunt, add. MEIBOM. de

cura phthiferos per lac, HOFFMANN. de lactis asinini virtute. Laudandum, inquam, est, ni nausea, ἰδιοσυγκρασία aduersa, primarum viarum notabilis repletio, cruditasque viscida, acida, nidorosa, aut præsens febriculosum incendium, aut viscerum infarctus, & prolapsa vis vitalis, aut nimis alienæ diætæ nimia consuetudo, vel plane prohibeant, vel retardent tantisper, & ita moderentur, ut sensim demum, ac suspensa manu, cum hac victus ratione consuescendum esse videatur. Neque semper plena illa & perpetua, quæ requiri solet, aduetudine lactis, pro cibo & potu unico, cum pauculo pane, opus est; sed, præsertim recuperata iam sanitate integra, lacti sensim aliquid demere, aliis cibis addere licet: & suffecerit idemtidem ientaculum lacteum, cæna vel item lactea, vel certe parca & tenuis, & prandium congruens, ex cibis non multis, & variis, non acribus, fermentantibus, flatulentisue, aut excalfacientibus; sed sat simplicibus, blandis, facilisque digestionis, neque nutrimenti nimis robusti. Ad generosas vero potiones, ambiguas epulas, & quemlibet, qui sanis liceat, cibum redire eos, qui se lacte sanatos sentiunt, haud concesserim. Eo potius, quem dixi, modo, per totam vitam, sine molestia, continuare refractam dietam lacteam queunt, eaque mulcere, opprimere, & a noxa & molestia retinere, fomiteque & incrementis destituere, διαδεσµω morbosam, quam eradicare plane forte non licet. Sunt qui, per lac semel curati, postquam nausea alimenti infantilis corripuit, haud infeliciter illud omnino intermittunt, modo se exquisitæ ceterum cautioni in victu mancipient. Alii, non sine fructu, per mensem unum vel alterum, circa tempora sibi maxime infesta, ad asylum illud

illudrefugiunt. *Ευφορία ubiuis attendenda est, & utilitas prudenter expetita eueniens, vel secus.* Recte vero PECHLI-
NVS l.c. "hanc ego curam hoc absolutiorem fore confi-
do, quo lactis vſus eſt diuturnior, & diæta in ceteris
"morofior."

VIII) Sunt & ſalubres morbi, quorum indoles neque in *Febris in-*
egeſtione, neque in congeſtione, ſed in commotione conſiſtit, *doles.*
quamuis aut comitari, aut ſequi ſoleat, modo excretio,
modo deſcriptio, ſymptomatica, vel critica. Hos inter præ omni-
bus memoranda eſt febris, morborum præcipuus generalissi-
musque, ſine quo mori, naturale vix eſſe videtur: immo de quo
PISO, in præm. de febribus cognoscendis, "non vulgo tan-
tum, ait, ſed & ſummis viris perſuaſum eſt, omnem
"morbum vel febrem eſſe, vel febrem comitem habere,"
quod tamen valde limitari meretur. Febrem, vera & præſca notio-
ne, dico eſſe agitationem feruidam elementorum ſanguineæ maſſæ,
& partium ſolidarum hanc mouentium, a materia ad ſuum aliquem
typum feruente oriunda: quam materiem & agitationem
requiro, vt febris adeſſe dicatur. Hanc materiam, quam fe-
brilem vocamus, conſtare exiſtimo iſſis naturalibus craſeos ſan-
guinis elementis; (præcipue etiam generalibus illis, & varia
variis partibus proportionem ac virtute mixtis, aereo elatiſtico, &
æthereo igneo rarefaciente) ſed præter naturam inquinatis, aut
corruptis, & proportionem emotis, inque typicum feruorem,
ſeu efferueſcentiam, vel etiam nonnunquam fermentationem,
actis, quibus vocabulis hanc in rem vt non dubito. (13) *Phyſica*
vero

(13) Vid. obſeruat. noſtr. de febribus ſect. 6. add. BIANCHI in diſſert. de bi-
lis naturalis in febriferam mutatione, & de febris natura & effectibus, in hiſtor.
hepat. p. 285. ſqq. 844. ſqq. & I. A. WEDLIVS in diſſert. de febribus, qui vim
Efferue- ſcentia &
fermenta-
tio in fe-
ma-
brilis.

*vero & mechanica necessitate febres, partim intestino illo fluidæ
materie motu, partim excito solidorum attritu, motum vicis-
sim*

materiæ febrilis elasticam, rarefacientem, efferuescentem, & fermentantem, physicamque & mechanicam symptomatum & euentuum originem, ex solidarum fluidarumque partium motu hydraulico & hydrostatico, exponunt. Fermentationem equidem non semper, semper vero efferuescentiam, clariorem, obscuriorem, fortiorem, remissiorem, eminentiorem, profundiorum, de cuiusque febris essentia, ipsius etiam algidæ, & sub ipso frigore, sub ipsa crassiorum partium condensatione, esse existimo, eamque partim in sanguine, partim in eo liquore tenuissimo, qui per neruorum principia impetum in fibras cordis, vasorum sanguineorum, ceterasque facit, de cuius existentia BOERHAAVII non dubitant, quicquid hodieque GOELICKII contra litigent. Inter res non solum physica & anatomica analogia summe probabiles, sed & experimentis rationibusque demonstratas habemus, omnes sensiles motricesque in corpore viuente neruorum propagines, ad minimas vsque, liquore naturaliter adæquato, sæpe vero præter naturam crassi & motibus vitiato, repleri, qui & tonicam vim, qua sponte sese contrahant impetumque faciant, feneretur atque conferuet, & motus iisdem impressos, ad vsque neruorum principia, aliasque partes coniunctas, hydraulica confluentis fluminis, & mechanica connexarum fibrarum necessitate, facile deferat continueturque. Succum nutricium plantis innumeris, præsertim siccioribus, minimisque animantibus humorem circulantem omnem abnegent oportet, qui neruorum liquorem negatione sua & argumentis exterminare contendunt. Quæcunque enim afferuntur, ad alterutrum certe illorum æque etiam quadrant, &, dum nimium videntur probare, probant nihil. Neque cerebri & spinalis medullæ, in fœtibus quibusdam viuentibus, non vitalibus, rarior defectus, quem, tantopere crepant aliqui, quicquam euincit, nisi fieri posse, vt, sine plenæ molis apparatu, arteriarum caroticarum extrema id liquoris in neruulorum principia exsudent, quod debilissimis quibusdam stupidisque infantulis, vel potius monstris, aliquantisper sufficiat, dum simul ex materno sanguine elaboratissimum alimentum suppetit. Neque ergo curamus Gœlickianas Gohlianasque contra neruorum liquorem, quum naturalem, tum a febriculosa efferuescentia excitum, & morbosos impetus facientem, obiectiones. Neque BONTEKOEVM moramur, qui nihil in febre nisi acidum admittit, eoque sanguineam massam coagulari & tardius

sim fluidorum incitante & moderante, cum omnibus symptomatum, typorum, periodorum, & effectuum admirandis,

f

dis,

tardius ire iubet, sine efferuescentia vlla, quamvis plerumque cum maiori molestiorique naturalis caloris sensu, pro moræ sanguinis retardati ratione. Qua sententia imbutus, omnia ab hac diuersa dogmata conuiciis proscindit, & "fermentationem", inquit, relinquamus "vini conditoribus, pistoribus, & cereuisariis, ebullitionem vero seu efferuescentiam coquis": in de febribus p. 45. Sunt autem hodie viri præstantissimi, quibus efferuescentiæ & fermentationis, ζεσεως και Συμπτωσες nomina dudum in medicinam recepta, aliisque plurimis hodieque probata, plane itidem ex febrium doctrina expungere placet, & nihil fere in sanguine febrili, nisi vel stimulos acres, vel lentorem supponere: qui tamen sepe, vbi in sanguine etiam venis aut arteriis emissio, vel per hæmorrhagias elapso, maximus, euidentissimusque est, febrem non facit, quod sine vera febrili efferuescentia etiam non posse videtur; sepe etiam abest, vel certe sensum omnem æquamque coniecturam refugit, vbi febris manifestissima ardet. Hi vero, ni fallor, in systematis mechanicohydraulici considerationem merito intenti, subtiliorem hydrostaticam, mistorumque variis elementis liquorum motionem ac proportionem internam inferiori nimis loco positam habent, aut soli externo vasorum solidorum, a lentis circulationis obstaculis, aut acris irritamentis, excitatorum, tritui aliquanto nimium tribuunt, quem nos, sine efferuescentia, rarefactione, & motu elastico elementorum subtiliorum massæ sanguineæ, partim antecedente, & impetum faciente, partim intensius consequente, in febribus non concipimus. Immo sensu & experimentis conuicti sumus, non nunquam per sanitatem & per morbos maiorem velocioremque & fortiolem solidorum tritum esse, sine febris vllius typo & symptomatis, quam in multis manifestissimis febribus; esse etiam e contrario, vbi euidentissima est febris, seu febrilis materiæ motus, eiusque typicus decursus, dum vis attritus, in pulsatione vasorum certe, aut parum, aut nihil naturali intensior, immo potius remissior, ad sensum coniungitur, aut præcedit: quæ de re alibi, vbi de pulsu, tamquam vno ex febrium signis, agitur, quod, quamvis ex præcipuis, tamen neque vnicum, neque indubium esse, clare doceri posse putamus. Prouocamus hic obiter, verbi causa, ad pulsus raritatem tarditatemque, vel motum adhuc natura-

tura-

dis, euenire videntur; non morali naturæ humanæ sentientis, & proprii corporis saluti per istos tumultus studentis

ralem, in primo insultu haud paucarum febrium, in quarumdam malignitate, in animi deliquiis febrilibus accedentibus & recedentibus, immo in pluribus febrium epidemiarum aliarumque casibus singularibus, vbi causam, typum, periodos, symptomata, curationem, similitima cum reliquis habent pauciores ii, quibus neque celeritas, neque frequentia, neque vis vlllo modo aucta, in pulsu sentitur: ne de declinantibus, refractis, occultatis, imperfecte extinctis intermittentibus dicam, quas, quamdiu periodos dierum seruant, sequè per symptomata qualiacunque manifestant, febres vocitamus merito, quia a motu materiæ febrilis typico proficiunt, & febrium remediis curantur; licet pulsus celeris, frequentis, magni, fortis, indicia plane sæpe iam tunc desint. Tacemus pulsus inæquales, intermittentes, naturaliter diuersos, proportionē ad febriles causas varios, & variis causis non naturalibus & præternaturalibus haud febriculosis summiopere mutabiles: quæ omnia medicum, isti signō, tamquam pathognomōnico vnico, intentum, multis modis in febrium, earumque præsentia, magnitudinis, indolisque διαγνωσει, in errorem ducere possunt. CELSI illud haud vanum omnino est: "*pulsui venarum credimus, fallacissimæ rei.*" Noscitur quidem febris pulsu præter naturam aucto, aut turbato, magno, forti, duro, inæquali, celeri verò potissimum & frequenti, licet paruo sæpe & debili; magis autem propriè calore intensiori perdurante, extus acri, vel saltim intrinsecus molesto, maxime denique typo, periodis, & symptomatis, quæ speciei vel vniuersæ, vel epidemiæ, vel alias notæ propriæ esse, experientia docuit, quæque efferuescentiæ, vel fermentationi à materiâ febriculosa, quouis modo se manifestante, excitæ originem debent. Sunt qui ideo nominibus illis efferuescentiæ & fermentationis, non in febrium solum, sed & in omni putredinis doctrina, immo in toto animali naturæ regno, abstinendum ducunt, quia confusionem metuant cum chemicorum efferuescentiis ex misto acido & lixiuo, aut cum fermentationibus eorundem, quibus, ex solo fere vegetabili regno, liquores acidi, aut spiritus igni excipiendo apti, longissime ab acidis illis diuersi, & sine confusione tamen sub eodem titulo comprehensi, gignuntur. Sed ideo, qui generalem notionem, per species effectusque, pro rerum singularum natura varios, bene

tis prouidentisque, æstimatione. Neque morale eiusmodi principium phycas medicasque obseruationes de typis, symptomatibus, periodis, coctionibus, crisibus, recursibus febri-

f 2

ne distinguere nouerit, vorum eiusmodi aptissimarum & vtitatissimarum vsu prohibendus non erit. Per vocem ζεσεως siue effervescentia, ex physica & hydrostatica liquorum, ponderum, aerisque & ignis doctrina explicandam, intelligimus intestinam agitationem, intestinum attritum, rarefactionem, & expansionem particularum alicuius corporis liquidi, vel humidi. Ζυμωσις siue fermentationem exponimus effervescentia speciem, cum dissolutione texture corporis mixti, & conflictu exsolutarum ita, vel etiam per alienas particulas illatas inquinatarum particularum ἐξεργεσθων, donec fatiscente quomodocunque, aut plane exclusa causa, & facta dissolutarum particularum vnione, vel priscam texturam recipiat corpus fermentatum, vel nouam induat. Ita serem in ipso multorum febricitantium sanguine habere, & in febribus, vna cum solidarum partium spasmis oscillationibusque fortioribus, aut velocioribus, plerumque manifestis, interdum exiguis & occultis, & inde etiam partim deriuandis fluidarum attritibus motibusque variis, ipsas harum effervescentias semper, fermentationes sepe respici debere, haud negandum esse arbitramur: neque igitur erroris arguendos tot viros eximios, qui vtitatis vocabulis rite intellectis consulto vtuntur. Non enim corpus subiectum certum, aut certus effectus; sed ipsa interna particularum commotio, ipse effervescenti, vel fermentandi actus, in applicanda nominis notione considerari debere videtur. Ecquis, verbi causa, medicum vstionis vocabulum, quo etiam in carbunculi & pharmacorum ἐκφρωτικων doctrina vtimur, ad solum ignem culinarein solaremue, confusionis vitandæ causa, ablegandum esse statuet; aut, quia vix nisi ex vegetabilibus, & mineralibus, cineres sale lixiuo foeti comburendo emergunt, ab animalibus remouebit? Paria facere videntur, qui, præter receptum inter medicos morem, effervescentiæ & fermentationis nomina ad certa corpora restringunt, aut certis effectibus metiuntur, & ideo a febrium doctrina, ipsiusque etiam putredinis expositione, immo omnino a corporibus animalium, secludere volunt. Vfus linguarum dominus est, cui definitiones, diuisiones, distinctiones misistrare debent. In re & verbis consensum inter medicos opto, qui, solis

februm regularibus illustrat; quum manifesta sæpe sæpius sit, præter moralem rationem ullam, symptomatum patiendorum, & seruandi ordinis necessitas. E contrario certum est, solidas fluidasque corporis partes summo ordine physico, mechanico, & hydrostatico, textas esse, & ad leges motuum vniuersales ordinatissimas moueri; certum est, sanguinem, humoresque nostros, & fibras, & ipsam etiam præcipue febrilem materiem, vi elastica & motoria propria pollere; certum est, aeris atmospheram elasticam totam typicos, periodicos, oscillantes, recurrentes, regulares motus, fluxus, & refluxus habere; certum, subiecta ei, & connexa, & homogenea corpora elastica typice ac periodice ab ea affici, ut, necessitate physica, pariter agere, vel saltem niti, merito videantur: licet diuerso modo, pro miscela, textura, structura, virium, proportionum, impedimentorum varietate, typi & periodi varient, dum respectus ad regulares leges, generalesque atmospheræ motus, semper aliquis manet. Si, quod aliqui hodie opinantur, æstimatio vere sapiens moralis, hoc est; præiudicio sensu aliquo vitali recondito, æqua, uti res & proportio posceret, motuum elasticorum, & moderatio, pro caussarum febrilium numero, pondere, mensura, vi, modo, situ, tempore, habitu, & pari sufficientique comparatione ad corporis organa viresque, fieri, humanæ naturæ sapientia, posset ac soleret; tunc profecto aut valde fallor, aut parcissima certe obseruari deberet caussarum earum,

foliis sæpe verbis, vel re nullius momenti dissidentes, alieniores iusto a se inuicem euadunt. "Nolo tamen" (ut cum politissimo GEVDERO de fermentis p. 19. dicam) "refragari nimium, si alicui, neglectis effervescencia, fermentationis, aut ebullitionis nominibus litigiosis, generico magis rarefactionis termino, cum iudiciosissimo PECHLINO, in de fabrica & usu cordis § 30. uti potius allubuerit, aut vocem tumultuationis, commotionis, aut agitationis, cum BOYLEO de specif. remed. adhibere velit.

earum, immo & errorum in diæta & medela admissorum noxa, rarissima medicamenti cuiuscunque indicatio, infrequens febrium violentia, ambiguitas, ac longitudo, insolita vitæ breuitas. Insolens enim est, sine febre & causâ febrili mori. Raro autem causâ & ratio errandi, trepidandi, labascendi, medicina egendi, sufficiens reperiri aut coniici potest, si natura hominum singulorum vere sapiens esse, & febriles, uti dicitur, motus ad materiei proportionem exquisitissime metiri reputetur. Facile certe primis, & plerumque exiguis, febrium & noxarum causis motiones statim iustas, cum prospero successu, opponeret, possetque opponere & deberet, si satis bene æstimaret: quas non sentire, non quadrat sensui vitali laudato; negligere vero, vel iniqui terroris, aut alius animi pathematis causâ omittere, haud profecto indicium est prudentiæ sibi constantis, & cui fidere a priori possis. Videantur hanc in rem dicta a PECHLINO, naturæ prudentiam falsè ridente L. 2. obseru. 23. Da prudenti medico, quæ animæ tribuere placet, sensum ac intelligentiam, ut "vix non semper sentiat & agnoscat, "si aliquid noxii in vitalibus impendeat, immo quale, "aut quomodo periculum immineat;" (quod laudat STAH-LIUS de tertiana vniuersum febris genium manifestante p. 36. & passim alibi) da mouendi pro moralis harum rerum æstimationis proportionem facultatem, quæ animæ largissime tribuitur, per maximas minimasque, modo has, modo illas corporis partes, easque penitus notas; raræ profecto erunt curationum infelicitates, aut nullæ. Vix enim impedimenta sanationis, primo quoque tempore, & omni modo insuperabilia, tantum intelligentia potentiaque reperientur: vixque quisquam, puto, ita affectibus perturbabitur, ut opem, quam præstare posset, in corpore tutelæ suæ commissæ, tamque caro, omittat, vel in eos

errores rationis ruat, quibus infaustæ morborum successiones naturales sub illa theoria tribui debent. Ipse ill. STAHLIVS in de frequentia morborum in corpore humano præ brutis th. 93. ut GOELICKIOS suos limitare doceat, "licet, inquit, vix vnquam sine omni causa, aut sine omni motu deramine, tale quid (febriles, & spasticoconvulsiui, motus atque conatus) suscipiatur; fit tamen re vera sæpissime, ut non solum ante, quam vere opus sit, sed & aliter deinde, quam vere vsus sit, & suscipiatur, & ulterius deducatur vniuersum talium motuum conamen." Quæ cum ab ipsa natura per febres, & in febribus, sæpissime fiant, vel admittantur, arte corrigenda, neque ex morali illa theoria prænosci queant; minister certe magistræ illi ita fidere non potest, nec debet; ut a priori, ex eius prouida gubernatione, argumentetur; quæ tam sæpe deficit, tam vtriusque hic illic titubatur, sine ratione morali sufficienti defectus & diuersitatis. Certe ratio hæc nullo theoremate a priori ita determinari potest, ut ad prognosticam, & therapeuticam doctrinam medicam, & vsum practicum vere prosit; quicquid etiam de consensu indolis hominum moralis, quam nemo satis penetrauerit, cum morbosus motibus, doceatur, cuius consensus animique pathematum efficacia in motus corporis vitales non imperium anime arguit, sed fluidorum solidorumque organorum confluxum & connexionem, unde multi motus machine ab anime affectibus, sine directo consilio, cientur & perturbantur. Neque ex illa morali indolis & estimationis theoria rite explicari potest, cur & quomodo ista, (vbi que, uti docent, prælucente sensu exquisitissimo, & intellectu penetrantissimo, & decernente voluntate corporis vsibus prouidentissima) ita in morbis, præcipue febribus, fiant, quæ nos, sine humano consilio, physica

Et mechanica corporeæ machine brutarumque particularum vi motoria Et proportionē, necessario fieri reputamus. Explicari, inquam, rite nequit, qui fiat, ut natura febricitans, æque, quantum præscire licet, sciens sapiensque, æque certe, si ipsa anima est, spiritali facultate potens, modo mire prouida esse, modo stupendum in modum aberrare; modo occultissima scire, modo manifestissima negligere; modo admirabilia plane Et difficillima posse, modo in facillimis impotens esse, haud immerito videatur: quique sensus vitalis, scientiæ, prudentiæ, Et potestatis, tam diuerse sese ostendentis, termini sint atque limites; qui certe aliqui esse debent, neque a quoquam adhuc definiti sunt. (19) Determinandum

(14) Vt multas alias obscuritates taceam, nusquam adhuc clare & rite definitum esse videtur, vtrum anima natura sensum vitalem in solidarum solum fibrarum actu, an in ipsa etiam fluidarum crasi habeat; sciatne eam solum, quæ stimulo quodam cum solidis organis communicantur, an ea ipsa, quæ in humorum recessu, præter impetum in fibras notabilem, fiunt, consortio suo penetret; prouideatne humorum quoque interiori indoli, & inde procedentibus motionibus, & harum etiam sanam & morbosam consequentiam intrinsecus sua facultate moderetur, an extrinsecus solum, & per solas partes solidas, consilio regere possit? Ecquis vero economiæ corporis gnarus dubitet, æque partium fluidarum intestinas, quam solidarum externas motiones, modo sapienter prouiso fieri, æque, per sanitatem, perque morbos, præcipue febres, actiuo & efficaci fluidarum partium intrinsecus procedenti, quam extrinsecus impellenti solidarum motui, salutares & regulares, qui sapientes videntur, naturæ effectus deberi? Neque physiologiæ & pathologiæ fluidorum sufficit, si intestinos eorum motus à solis localibus, quos vocant, per solidarum impulsu contingentibus, deriuare velis. Neque peculiarem credo animam internis humorum motibus, ad salutarem scopum, propria certe vi, proportionē, & conspiratione cum fibrarum impellentium virtute, tendentibus, præficient eius theoriæ doctores, qui fibras solidas vni animæ rationali omnes gubernandas concedunt. Par tamen fluidorum ius foret, si regularis, vel ad salubrem scopum progrediens in corpore motio prouidentis animæ moderamen requireret, neque diuina structura, & impressio, & essentiæ mechanicarumque motus legum conseruatio, sufficeret.

nandum enim semper est, quid, quo usque, quando, & quare, intelligat, sapiat, valeatque natura; & quid, quo usque, quando, & quare secus; quidque in eius motibus prohibendum, iuuandum, aut relinquendum sit: quod non nisi a posteriori determinare licet, hoc est, non ex ipsa illa supposita morali theoria, sed ex euidenti anatomica, mechanica, physica, medica, rerum naturæ obseruatione, & analogia, quæ nobis solæ sufficere videntur, ut ipsa theoria principii vitalis sapientis doctrina nullo dispendio in febribus careamus. Eam vero probare etiam nemo vnquam poterit, nisi forte, quemadmodum apud PORPHYRIUM & OVIDIUM Pythagoras, pro probanda metempsychosifua, ad propriam memoriam prouocauit, (15) ad eius imitationem dicere aliquis ausit:

Ipsæ ego, nam memini, febrilis tempore belli

Belligerans natura fui

Huic vero eadem, quæ Pythagoræ, deberetur fides.

X) Quocunque vero modo illa se res in theoria habet, stat in experientia & praxi firmum, & attentione medici dignissimum est, uti alibi, ita etiam in febribus præcipue, naturam humanam, quamuis facile & sæpe erret, & labascet, sæpius tamen medicam esse, motibusque febricosis ipsis, licet morbofi esse videantur, ita uti, ut sponte materiam corrigat, auertat, eliminat: fieri etiam sæpenu-mero, ut, sine medica ope, satis feliciter tandem, vi lenta, modoue minus commodo, perque varios casus & discrimina, id præstet, quod citius, aptius, tutius, incundius, opitulante arte efficere potuisset: immo fieri haud raro, ut, quemadmodum

Febres
non nimis
vitupe-
randæ, li-
cet a me-
dicis ma-
gnopere
vitupera-
ri solitæ.

(15) Ipse ego, nam memini, Troiani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram.

modum alia corporis vitia suis motibus sepe excitat & producit, ita vicissim alias aggritudines iisdem feliciter expedit educatque. Fit autem illud omne per ipsos motus naturæ, ægrotantis licet, eosque tam atterendo, alterando, & aperiendo, συρρίψιν & διακρίσιν, seu coctionem & separationem, molientes, quam aut congestione ad partes ignobiliore, aut potissimum excretionem critica, materiem morbidam remouentes. Per ipsos, inquam, fit motus, quos sponte, natiuo suo nisu, moliantur partes corporis solidæ fluidæque, quibus omnibus singulisque regularis & limitata textura, compages, mixtio, conspiratio, motio, & mouendi vis est, seque in statu sano & morbofo exserit, ut & alterent sensim mutantque intime, seu coquant, & promoueat, & expellant sepe id, quod vitiosum est: ut mirum sit, ab ill. STAHLIO, qui motus sine anima mouente ad scopos in corpore utiles collineare non vult, naturæ tamen, in de tertiana febris genium manifestante p. 40. & passim alibi, "vim alterationem præstandi in febribus ut plurimum" abnegari. Limitanda igitur omnino sunt, pro experientie harum rerum modulo, quem omnis theoria admittere debet, uti encomia ipsius febris, seu febricitantis naturæ, ita & eiusdem vituperia, quibus pessime apud medicos passim audit. Quinam limites ponendi sint, id sigillatim docere debet tota, quæ in febribus maxime versatur, prædictionum doctrina, bona signa a malis discriminans, pro ἀναλογία historię morbi, & symptomatum, & iuuantium nocentiumque, & status endemii, & præcipue etiam epidemii, ad singulorum corporum habitum collata. Sepe vero etiam ipse demum felix euentus, ubi difficilis & ambigua prædictio fuerat, laudem

febris postliminio reuocat vindicatque, ut exitu, & subsequente ^{ἐκδοξία} comprobetur, limitanda etiam vituperia esse earum febrium, eorumque symptomatum, quæ periculo haud vacare suo merito videbantur; quamuis tuto a priori fidere temerarium foret. Sane medicus, qui laudibus vituperiisque singularum febrium iustos terminos circumscribere cupit, altero quidem oculo semper ad præcognitam artem diagnosticam ac prognosticam, altero vero ad status singularis & epidemii indolem, & ipsam ^{ἐκδοξίαν} a quouis symptomate, paroxysmo, ^{συγκρίσει}, ^{διακρίσει}, congestione, excretionem, euenientem respicere debet. Quo autem cunque fere inter artis medicæ auctores conuertam oculos, conuicia in febres spargi video. HIPPOCRATES, GALENVS, aliique veteres, ignis magni & fontici nomine appellant. CELSO mirum videtur, aliquas febrium prodesse. HELMONTIVS, cum affectis, incensi, irati, perturbati, tumultuantis, furentis archæi opus esse dicat: quo Paracelsico nomine principium aliquod vitale, seu spirituosiore corporis partem mouentem intelligit, cui sensum tribuit, & machine directionem, quam, per Adami lapsum, animæ vere rationali demtam, & huic principio ignobiliori & insipientiori creditam esse, nescio quo somnio monitus, opinatur, in libro de febribus: dum Stabliani doctores rem, quasi postliminio, in integritatis statum restituere malunt. MVSITANVS, trutin. med. p. 319. "febris, inquit, recte morborum omnium "morbus dici potest, quippe, quum omnes facultates "lædat, morbos fere omnes complectitur". CAMPANELLAM, qui febres non morbos esse, sed remedium, reputauit, eleganter exagitat SCHELHAMMER. de febribus

bribus *p. 15. sqq. & p. 1.* "maxime omnium mortalibus
 "infensas & perniciosas" *vocat: uti* FORESTVS & LOM-
 MIVS "malum generi humano inimicissimum". STIS-
 SERVVS, *in* febrium considerationis nouæ *principio* : "si
 "inquit, quisquam morbus inter mortales sæuitiam suam
 "exercet, febris est." BIERLINGIVS, *aduersar. cent. 1. p. 75.*
 "febris instar belluæ furiosæ compagem humanam de-
 "populatur." RAMAZZINVS *opp. p. 46.* "cum hydra,
 "ait, multorum capitum nobis agendum, cum febre
 "scilicet, cuius monstri ingenium atrox & versipelle".
 Immo cl. BVRCHARDVS, (16) *in eleganti dissert. Rosto-*
chienti de demonstrandi ratione in arte medica p. 10.
 "febres, ait, per se nunquam sunt conatus naturæ sa-
 "lutaes, ut pote, quæ in destructionem corporis toti-
 "es abeunt; sed conatus salutaes sunt, qui solvunt, &
 "ad optatum finem perducunt, excretiones nempe su-
 "doris, aut aliæ, per vrinam aut aluum institutæ, ac
 "ipsæ cruentæ, critice & cum *ἐν ποσὶ* euenientes." *Deni-*
que ipse ill. STAHLIVS, *qui tot & tanta de conatuum*
motuumque febrilium salubritate laudat, in de frequentia
morborum corporis humani præ brutis, th 92. "certum,
 "inquit, profecto est, febriles motus atque conatus IN-
 "NUMERIS EXEMPLIS magis impatiente & TEMERA-
 "RIO ausu animæ, seu naturæ, quam directâ necessita-

g 2

te,

(16) Dignissimum hunc SCHELHAMMERI generum, doctrina omni, &
 iudicio, & scribendi facultate instructissimum, heic rogare liceat,
 ut, quas manu scriptas apud ipsum latere nouimus, *foceri institutiones*
medicas, LEIBNITIO etiam nostro cognitæ, & mirifice probatæ, in
 publicum aliquando edat "suis observationibus & accessionibus auctas
 & emendatas, quas exquisitissimas orbi medico a tanto viro augura-
 mur. v. LEIBNIZII *epist. p. 188. 351.* SCHEFFEL. *vit. Schelhamm. p. 79. sqq.*

"te, non solum CONCITARI, sed etiam PARIBVS, quibus
 "fusiuntur, ATAXIS CONTINVARI, & vel DIFFICVLTER AD
 "TOLERABILEM, vel CERTIVS AD PERDITVM EXITVM, IMPELLI.
Longe alia, & examussum repugnantia, nouus noster febri-
um laudator, GOELICKIVS, assecla Stablianarum hypo-
thesium nullas limitationes admittens; licet ipse magister
innumeras videat & concedat. Ipse febres intermit-
tes graue passim vituperium accipiunt. SINAPIVS, parad.
 medic P. 3. p. 161. "quot, inquit, & quanti moriuntur
 "a febre intermittente, formaliter, qua tali!" RIED-
 LIVS lin. medic. a. I. p. 427. "nonnullis febres intermit-
 "tentes falso prodesse creduntur." NEVCRAZ, de pur-
 pura p. 413. "febres intermittentes malignas frequentis-
 simas, sed tertianas, obseruauit." RIVERIVS, prax.
 med. L. 17. c. 3. "Dantur tertianæ malignæ & pestilen-
 "tes, quæ, quamuis euidentibus habeant intermissiones,
 "ægrotantes tamen non raro de medio tollunt. Præte-
 "rea multa febri tertianæ possunt superuenire, quæ vitæ
 "periculum inferre possunt, quamuis febris ex se peri-
 "culosa non sit." *Tertianæ nothæ, quæ exquisitis longe*
frequentiores sunt, nisi ab initio curentur, vel si error a
medico aut ægro committatur, vel obstructio viscerum ad-
sit, sæpe occidere dicuntur a GALENO, ad Glauconem 8.
 REYES in campo elyio p. 935. "si, ait, non mortis pe-
 "riculo, durationis pertinacia tædiofa febris est, quam
 "tertianam notham appellamus, & intermittentem,
 "quæ miseros patientes ita non raro anxie torquet, vt
 "illius contumaciam ferre non valeant - - - In
 "difficili & rebeli eius curatione multi multa proponunt
 "auxilia, quæ tamen omnia illius febris contumax na-
 tura

"tura deludit." *Quod quidem hodie certe, deo certiore
 medelam febrifugam largiente, ita verum amplius non est.
 Querelis de tertianarum facili, cum vel sine hominum cul-
 pa, per status præcipue epidemios peiores, in acutos & chro-
 cos affectus permutatione, pleni sunt medicorum libri.*
 ANDRIOLLVS, de febribus & morbis acutis p. 117. præ-
 ter alia vituperia: "sæpe, inquit, a tertiana fit tran-
 situs in continuam lethalem; vel diuturnitate mole-
 stans ad hecticam trahit. Tertianæ duplices fere sem-
 per continuæ sunt, ideo periculosa." RAYM. FOR-
 TIS, de febribus p. 76. de duplici illa tertiana: "acutus, ait,
 morbus est, qui acutissimos, atque grauissimos affectus
 secum ducere potest, & ideo valde periculosus." *De
 ipsis tertianis simplicibus legitimis lepide* SOLENAN-
 DER, medicus Duisburgensis sæculo XVI. insignis, sect. 6.
 conf. 3. ad tertianam chronicam pertinacem: "februm,
 inquit, istarum naturam & constitutionem noui, ut il-
 læ solent in abstracto considerari. Febris tertiana, si
 ea exquisita & pura est, tutissima esse solet, ut quæ
 septem circuitibus ut plurimum terminetur. Hinc fit,
 quod Itali eam non multum auersantur, quod per
 istam corpus expurgari credunt, (17) quod item nostri

83

ho-

(17) Præuidere non poterat bonus vir, inter ipsos Germanos GOELIC-
 KIVM aliquem, professorem aliquando Duisburgensem, surgere pos-
 se, qui omnes omnino febres, legitimas, illegitimas, acutas, chroni-
 cas, benignas, pestilentes, laudandas ubique, non in abstracto solum, sed
 & in concreto esse, pronuntiaret, & conuicia in eos iaceret, qui
 febrim pro affectu præternaturali, siue morbo haberent, eaque carere
 velint, quam sapientior natura excitet, optimum quippe ac vltimum,
 si diis placet, ad causas corpori nociuas subigendas atque eliminandas
 reme-

“homines dicunt, coryzam ea laborantibus salubrem
 “esse. Ego tamen vtraque, vt affectibus præternatura-
 “libus, carere malo.” *Quartanam veteres nigram, quer-*
queram, Saturni filiam, ob tarditatem malignamque, vt
 DALECHAMPIVS ad PLINIVM dicit, contumaciam
 vocitarunt. Hibernam in morbos acutos degenerare solere,
 & facile hydropem aliosque chronicos morbos omni quartanæ
 succedere, HIPPOCRATES, GALENVS, alique conquesti
 sunt. SOLENANDER p. 95. “quartanam, inquit, scri-
 “bunt, nulli lethalem fuisse vnquam;” (*quam falso do-*
ceat, cum multis, SCHRADER. de febre quartana § 14)
 “tamen sæpe causam præbere grauissimis morbis, qui
 “postea hominem interimunt. Solent sæpe subsequi
 “cachexia, aqua inter cutem, vlcera difficilia curatu;
 “icteri nigri, tabes, destillationes perniciosæ, & nescio
 “qui alii morbi.” De eadem CRATO, magnus eodem sæ-
 culo

remedium. Frequenter verò apud observatores occurrunt status e-
 pidemii febrium tertianarum, quæ, dum omnibus signis intermittentes, le-
 gitimæ, tutissimæ videntur, paullo post, sine vlla humana culpa com-
 missa, in summum periculum ægros præcipitant. Exempli causa, inter
 ipsos Italos vetustiores, BORELLVS, in *epist. de febribus epidemicis* a.
 1662, ad MALPIGHIVM scripta, inter huius opera postuma p. 27. “plerumque
 “ait, incipiunt cum typo febrium tertianarum simplicium, capitis gravita-
 “te, dolore stomachi, oris amaritudine: septimo die febris fit continua:
 “undecimo maligna euadit, & quibus alui fluor non succedit, decimo quar-
 “to die & interdum citius moriuntur”. In sectione cadauerum nihil in
 villo viscere vitii inuentum est, nisi quod bilis vesica insigniter turgens,
 ventriculus eodem humore affluens fuit, & in aliquibus intestina co-
 lore eius tincta. p. 28. “nullius, ait, inuaminis fuerunt diligentia & in-
 “finita cautiones adhibita”. & p. 32. “circa methodum medendi fateor,
 “me illam ignorare.” Scilicet methodus omnis, omnia remedia
 præter corticem, cuius vsus tunc, in præcauendis eiusmodi tertianarum
 febrium fidarum periculis nondum ibi constabat, frustra laudari re-
 iebantur. Candor BORELLI temerarios febrium & remediorum laudatores
 redarguit.

culo archiater, apud SCHOLTZ. *consil.* 237. "vix vnquam,
 "ait, quartana ita discedit, quin aliquas relinquat corpori
 "molestias, in primis hypochondriacam melancholiam
 "& hydropem." BIERLING. *aduersar. cent. 1. p. 75.*
 "quartanæ, inquit, intermittentes vt plurimum in hy-
 "dropem degenerare solent." TVLPIVS *L. 3. c. 531.*
 "visceribus inflammatis, vel aliter male valentibus, ene-
 "cat quartana quam plurimos, siue per aquam inter
 "cutem, siue ob omnimodam cibi & potus abstinentiam".
 "RIVERIUS *L. 17. c. 5.* "Quartana spuria periculofior est.
 "Senes, qui sexagesimum ætatis annum superant, febre
 "quartana affecti, vt plurimum moriuntur. Febris
 "quartana intermittens in continuam mutata vt pluri-
 "mum lethalis est." *Indomitam pertinaciam aduersus re-*
media fere quæuis, & exinde vix euitabiles diætæ errores
& medicationes tumultuarias, omnium sæculorum medici con-
queruntur, vt inde PECHLINVS L. 2. obs. 21. quartanam
in ludibrium medentium transiisse, & nunquam melius, quam
inueteratam, curari animaduertat. Tamen GOHLIVS,
genuinus STAHLII discipulus, act. med. Berolin. vol. 6. p. 49.
 "vero quartanæ typo, ait, addictæ febres, inque eo
 "diutinum habitum naçtæ, summam in medendo testa-
 "bantur contumaciam. Nulla sufficebat methodus op-
 "pugnationi morbi, nulla, ex supposito, medicina.
 "Morbi duratio omnem afflictis exhausterat patientiam:
 "impatientes morbi expetebant remedia, vbicunque
 "dabantur, famosa." *Quotidianas* GALENVS, *de arte*
curandi L. 1. c. 8. pronuntiat "longas esse, & non sine
 "periculo": *atque, cum HIPPOCRATES, epid. L. 1. 6.*
 "quotidianas nocturnas non admodum lethales, diurnas
 lon-

“longiores esse, & ad tabem vergere” dixerit, adnotat idem GALENVS: “quæ videbantur nocturnæ tribui laudes, hæ ipsæ non minus vitio vertunt, eo, quod non simpliciter dixerit, nocturna non lethalis est, sed ad-“diderit, non admodum. Nam si non valde est lethalis, liquet mediocriter lethalem esse.” Raro quotidianas continuitate, neque vel ideo periculo carere, notat AVICENNA. Et quamvis continuæ non sint, quum ipsi sæpe vere intermittere viderimus, tamen RIVERIVS prax. L. 17. c. 4. observat “quotidianam perpetuo longam esse fuisse, nec periculo vacare: cum in cachexiam, hydropem, lethargum, aliosque grauissimos affectus degeneret.” Quamvis autem vera isthæc omnia suo modulo & limite sint, & frequentem artis medicæ subsidiorum necessitatem ad moderandas prohibendasque febres omnino euincant; generalis tamen regulæ instar, sine exceptione, esse, & vituperandas penitus reddere non debent. Neque vero aduersantur recte intellecta nostræ, & SYDENHAMII thesi, qua febris naturæ instrumentum esse dicitur, quo partes impuras a puris secernat; licet sæpe e contrario instrumentum maioris perturbationis, noxæ, & perniciæ esse, SYDENHAMIO & nobis abunde observatum sit: quemadmodum pariter, indefinita propositione, dolores & fluxus sanitatis procurandæ instrumenta dicimus, quorum tamen, pro locorum, temporum, proportionum diuersitate, noxas faciles nemo negat. “Certum est, (vt cum “celeb. CAMERARIO cautel. p. 203. dicam) naturam conatus febriles non raro ad molesta amolienda excitare; sed non æque certum est, omnem febrem, motusque febriles vniuersos, esse tales naturæ sibi prospicientis conatus. Numerosa est febrium fami-

“milia, nec facile est omnes enarrare differentias.” *Constant vero pariter inter omnes, qui nocumenta & vituperia febrium annotarunt, ipsi etiam euentus spontanei salubres & laudabiles: neque nisi in voce lis fuerit, si illos ipsi febris, & naturæ per febres conatui, abiudicandos disputare aliquis velit. Solita cum concinnitate & sapientia ill.* BOERHAAVIVS, in aphorismis de febribus in genere, “FEBRIS, ait, EFFECTVS est celerior liquorum expul-
“sio, propulsio, stagnantium agitatio, omnium permi-
“stio, resistentis subactio, coctio, secretio cocti, cri-
“sis eius quod febrem produxerat.” *Addit tamen caute, ne quid nimium laudet, EFFECTVM etiam esse, “sanorum* “mutationem in indolem morbosam.” “Febris, inquit,
“sæpe MEDICAMENTI VIRTUTEM exercet ratione aliorum
“morborum. Febris suavi desinit in mortem, alium
“morbum, SANITATEM.” *Exempla concinne enumerat* CELSVS L. 2. c. 8. “Ipsa, ait, febris (quod maxime mi-
“rum videri potest) sæpe præsidio est: nam & præcordio-
“rum dolores, si sine inflammatione sunt, finit, & in
“iecinoris dolore succurrit, & neruorum rigorem dif-
“ficultatemque, si postea cæpit, ex toto tollit, & ex
“difficultate vrinæ morbum tenuioris intestini ortum, si
“vrinam per calorem mouet, leuat.” *Conf. de colica frigida locus* HIPPOCRATIS, explicatus apud LINDA-
NVM, select. medic. p. 204. sqq. *Notanda vero quoque* sunt, quæ habet ANDRIOLLVS, de febribus & morbis acutis p. 226. “GALENVS testatur, multos epilepticos
“per quartanam liberatos fuisse, & tum a lepra, tum
“a varicibus, tum a tumoribus lienis, & aliorum viscerum.
“Non tamen liberantur isti, nisi febris sensim & sensim

“imminuatur, & tandem euanescat. Hoc enim signum
 “est maturationis, atque concoctionis materiæ morbifi-
 “cæ. Et BIERLINGIUS, aduersar. cent. 1. obs. 41. de quar-
 “tana, haud immerito effatur: “bonum est, si per morbum
 “superuenientem causa prioris morbi vel consumatur, vel
 “reuellatur, vel deriuetur, vel euacuetur; malum vero,
 “si superueniens affectus nihil horum præstet, sed ante-
 “cedentem morbum vel foueat, vel augeat, vel maius
 “incommodum pariat, vel vires deiciat.” Scilicet febres
 omnis generis, siue per se inuadant, siue aliis affectibus su-
 perueniant, siue iunctim procedant, modo nociuæ sunt, ma-
 do innocuæ, modo plane proficuæ, pro materiæ, status epide-
 mii, & corporis indole; pro motuum ad vires & habitum agro-
 ti proportionem; proque ipsa maxime obseruatione ἐν Φοβῳ, &
 effectus vel euenientis, vel per signa imminuentis. Quemadmo-
 dum enim vbiuis potissimos usus habet indicatio a iuuuantibus, non
 iuuuantibus, nocentibus, eiusque ἀνταρῳ; ita etiam eadem febri-
 um laudibus & vituperiis, vtilitatibus & noxis, limites in-
 stos præcipue ponere debet.

Febres
 apoplecti-
 cæ.

XI) Apoplexiam, eique affines morbos, cum febre
 infelicissime sæpe iungi, nisi efficax medicina mature oppo-
 natur, obseruationes nostræ sect. 1. § 2. sqq. & animad-
 uersiones §. 2. (18) item ill. TORTI therap. spec. p. 227.
 sqq. ubi de febre lethargica, abunde docent. Addi meretur

CAROL.

(18) Paria ibi notatis tum multi alii, tum omnes medici nostri viderunt,
 videntque adhuc etiam atque etiam, licet, feliciori iam existente consti-
 tutione epidemia, rarius multo, quam ante quatuor, & quod ex-
 currit, annos. Cl. D. VVREDEN, anatomes & chirurgiæ apud nos pro-
 fessor, fautor & amicus meus honoratissimus, casum eiusmodi recen-
 tissimum retulit, ubi instanti morti apoplecticæ ipse ægrum eripuit,
 hoc mense Nouembri, methodo nostrarum obseruationum.

CAROL. PISO in obseruationibus & consiliis, nuperri-
me accurante ill. BOERHAAVIO denuo editis, sect. 2. part.
2. c. 4. de parapoplexia siue febre τριταιοφναι comatosa, v-
bi etiam exempla febris tertianæ veræ, apoplectico sopore in-
feliciter stipatæ, enarrantur: quæque idem de sopore &
veterno graui febrium tertianarum, quartanarum, quo-
tidianarum habet p. 493. sqq. & de caro cum febre
p. 81. sqq. Exstant BONETI obseruationes similes in sepul-
creto L. 4. sect. 1. obseru. 1. §. 3. de febre tertiana cere-
brum occupante, item SCHNEIDERI de apoplexia p.
749. ubi eam ex febre quotidiana oriundam memorat, & ve-
ram apoplexiam nonnunquam comitem esse accessionum febrili-
um docet. Conf. celeb. BERNERVS, professor Duisburgensis,
in dissert. de apoplexia cum catarrho suffocatiuo, edita cum
exercitat. de applicatione mechanismi ad medicinam
§ 13 - 16. ubi de apoplexia, comate, lethargo febrium in-
termittentium agit, febres etiam apoplexiæ & paralyssi super-
uenientes, quamuis prodesse suo loco modoque queant, sæpe
tamen noxias, vel infructuosas esse ostendit, & rem ex patholo-
gia mechanica explicat limitatque. Immo ill. HELVVI-
CHIVS, (quo doctiorem ex eorum scriptorum numero, qui
cum ipsa Stahlianæ se hypothese addicunt, haud scio an quem-
quam liceat reperire) in hist. morb. Vratilau. sincere pro-
nuntiat, quod & nos oportet adhuc profiteri: "ego sane,
"inquit, inter plura apoplexiæ exempla nunquam ali-
"quem vidi per febrem ab apoplexia fuisse liberatum,
"licet multoties statim post insultum apoplecticum de-
"prehenderim pulsum vere febrilem". Et RHODIVS in a-
nalect. ad Septal. cautiones p. 269. "in febre, inquit, pu-
"trida per paralyfin excitata non est negligenda prior af-

“fectio ; maior tamen habenda febris cura, tamquam vrgentioris, vi cuius possit æger interire“. *Nolumus tamen aliorum non contrariæ, sed nostram deficientem supplem̃ti experientiæ derogare, quæ non semper vituperandam, sed fructuosam interdum apoplecticis febrim fuisse, memoriæ prodidit. Ita, post veteres recentioresque alios* (19), *in hist. morb. Vratisslau. de paralyfi, apoplexiæ sobole, dicitur : “quartanas D. PREVS emetico, martialibus, & cortice Peruviano breui curavit : idem paralyfin febri superueniente solutam vidit“. Ita & haud pridem vir cl. IO. THEODORVS ELLERVS, in observationibus medicochirurgicis ex nosocomio charitatis Berolinensi, docte eleganterque scriptis, p. 18. sqq. hemiplegiæ per interuenientem febrim tertianam curatæ historiam enarrauit.*

Febres
male cu-
ratæ feli-
citer re-
duces.

XII) Idem doctissimus ELLERVS p. 15. sqq. arthritidem per sexennium inueteratam memorat, ex febre violenta primo ortam, sed denique, superueniente rursus, & moderate per tres hebdomades decurrente febre continua, plane sanata: quo ipso exemplo, & adiecto HIPPOCRATIS aphorismo, qui febribus longis dolores aut tubercula artuum succedere docet, & malum & remedium a febre procedere posse, & limitandam esse quum laudationem eius, tum contumeliam, declarat. Ibidem orta ex imperite, maxime etiam per corticis abusum, suppressis febribus symptomata, infarctus viscerum abdominis, inflationes hypochondriorum, asthmata, pedes œdematosos, immo incipientes hydropes, accedente rursus febre, præcipue intermittente, feliciter plerumque sublata, recenset. Laudandæ utique eiusmodi febres sunt, immo vel

Ars febres
excitandi
limitanda.

(19) v. quæ vberime collegit & disputauit SCHNEIDERVS in libro de apoplexia c. 19.

vel arte non nunquam excitandæ, vti HIPPOCRATES epidem. 2. "prudentis, ait, medici est febres nonnunquam accendere." Artis tamen illius laus summopere limitanda est, sicut docent MAIOR de febre artificiali, SCHRADERVS de morborum quorundam salubritate § 25. HOFFMANN. de salubritate febrium § 37. & nostræ observationes p. 126. 148. 154. Nobis quoque paria istis Ellerianis obtigerunt noxæ abusu circa varia remedia febrifuga, ipsumque corticem, sed & febrium sponte sese occultantium, per redeuntes febres correctæ, exempla. Quamobrem, si, per status epidemii & ægri corporis rationem, audere licet, febres quocunque remedio febrifugo male suppressas, vel infelici cum consequentia occultatas, reuocare ipsi arte studemus, cuius materiam medicam dictis observationum locis exhibuimus. Idque nos quidem eo audemus confidentius tutiusque, quo certius, si quando, vti sæpiuscule fit, vel metuendo, vel inutili, hoc est, minime laudando modo procedere regressæ videantur, remedium nobis methodusque præsto est, cuius usu, si alia non satisfaciant, quod tamen faciunt sæpe (21), ab infidis eiusmodi febribus recidiuis ægrum denuo secure liberare queamus. Quod qui tunc nolunt, sed a febrisua omnia bona nimis fidenter expectant, vel certæ medelæ incerta præferunt molimina, iisque acquiescunt, si nihil prosunt; nã illi ægros morbi sæpe longis molestiis, & curationum, ambagibus, ingraviores pericula, atque damna acuta & chronica prolabi sinunt, propriæ omissionis, aut incongruorum tentaminum,

h 3

&

(20) Limitanda hinc sunt, quæ suo tempore RHODIVS, in *analect. ad Sepralii cautiones* L. 6. c. 79. monuit ex Guainerio, Hollerio, Dureto, Massaria: "febrem excitare minus tutum, nisi diariam, peccante materia frigida, quæ magna ex parte iam euacuata. Satiùs eam vitare, nisi sponte superueniat. Non enim gradus eius in medici arbitrio."

Et ipsius febris infidæ, Et labantis naturæ culpa, quam forte deinceps soli remedii cuiusquam abusui, in priori febris admissio, perperam imputant. Ast eum ipsi, si quis fuit, resarcire debuissent, Et, vana nō fuisset opinio, haud difficulter potuissent. Satis enim experientia propria alienaque edocti sumus, esse, uti ex immenso reliquarum, ita etiam male suppressarum. Et vel perfecte, quod in medici potestate non semper est, vel, quod multis haud raro diagnoseos erroribus, ac periculis lentis ansam præbet, imperfecte reuocatarum, Et cum ambiguis occultioribusque motibus recidiuarum febrium intermittentium numero, non paucas, quæ sola medicina febrifuga, præcipue efficacissima illa, cortice Peruuiano, recte adhibito, iustam, certam, securamque medicationem admittant: quod, uti politissimus CAMERARIUS cautel. p. 50. dicit, "tam diu laudibus summis celebratum remedium, stupendæque re vera si recte eo uti scias, efficaciam, ineptus quorundam adhibendi modus, ac præiudicia aliorum, pluribus suspectum reddidere."

Limitanda laudatio medicinæ febrifugæ.

XIII) Verissime scripsit b. SCHRADERVS, de febre quartana § 22. "Singularis prorsus & expertissimæ efficiæ est decantatissimus ille cortex Peruuianus. Nullis enim antehac, quamvis exquisitissimis, remediis tantum in morbo hoc debellando potuimus, priusquam herculeæ hæc antidotus innotuit. Sicut vero alia remedia optima suas habuere vices, & mirabile experta sæpe sunt fatum, ut modo in honore essent maximo, modo ingloria iacerent, subinde reuictura; ita china modo magnis laudibus celebrata est, modo iacuit criminibus obruta". Est sane, uti RAMAZZINVS vocat, (opp. p. 27.) "diuinum plane remedium ad male natam

“natam febrium sobolem exterminandam“. Sed si qua bene nata sit, & medicationis fructu potior, eam exterminare non debet: & alia remedia præter ipsam plura sunt, quæ multis febribus plane satisfaciunt, & sua abusus vitia habet, suos usus terminos. Haud puto inique SCHRADERVS l. c. “fides, ait, nec huic remedio semper in fuganda febre constitit, sed pro varietate morbi, loci, subiecti, ad alia transeundum fuit. Est certe in medicamento hoc laudando nimius MORTONVS, quando scribit, nunquam ante huius medicamenti inuentionem alia methodo, quamuis diutissime protracta, quemquam febre intermittente laborantem sanatum esse; illud vero *ἰεγοῦ* *πινγοῦ* esse vniuersale febrifugum.“ Enimuero ingenti illi laudationi MORTONVS ipse passim æquos, explicando & applicando, limites ponit: quamuis haud sat bene genera & indoles febrium distinxisse, sed, per hypothesein nimis generalem simile aliquod *μασπυα*, similem antidotum, pro nimis diuersis quibusdam febribus sibi statuuisse, videatur. Indulsi eo magis isti hypothesei, quum haud multas forte exceptiones, per epidemios status, qui ex intermittentium genere maximam tunc partem fuisse videntur, intra suæ praxeos terminos reperiret, & quod ipse in præfatione phthisiologiæ dicit, “a multis retro annis a legendis libris totus abstinerit“. Quod qui faciunt, facile vniuersale, vel vniuersali proximum iudicant id, cui ipsi contrarium aut nihil viderunt, aut parum. Facile etiam locorum, temporum, personarum diuersitates negligunt; hypotheseos plausibilis confirmationi potius, quam limitationi sufficienti, studentes. Nihil vero in arte medica ex angusta vnius aut paucorum doctorum locorumque experientia absolute iudicari debet. Nullum inter remedia, quæ
quis-

quisquam expertus est, vel cetera, vel quæ febrifuga merito
 audiunt, quamuis per se & recto usu vere innocua sint re-
 perta, & multoties feliciter usurpata, ita laudandum est, vt
 siue ipsarum virium, siue culpandorum abusu limites, quos
 alio loco & tempore obseruare datur, commendatio transcen-
 dat. Apposite PECHLINVS, in præf. libelli de potu theæ,
 "est hic, inquit, mortalium, immo & medicorum error,
 "noua quæque, & subita, & peregrina, velut de celo
 "lapsa, extollere, & cum in vno alteroque remedium fe-
 "liciter cefferit, vniuersæ statim morborum familiæ,
 "velut panaceam quamdam, destinare; mox iterum,
 "vbi præcipiti famæ euentus non respondet, elogia in
 "crimen vertere, & quod in vno alteroque casu fidem
 "non seruarit, velut damnosum, proscribere. Atque
 "illud quidem vt vulgo & idiotarum sectæ condonari
 "potest, ita in medicis ineptum valde, & culpæ affine
 "est." Vtramque extremitatem, quod ad remedia febrifuga,
 eorumque præcipuum, corticem Peruvianam attinet, sollicitè ca-
 uemus: ideoque merito in obseru. de febr. p. 50. scripsimus:
 "quemadmodum nihil eorum, quæ sanis corporibus in-
 "nocua sunt, vel certis morbis medentur," (quod vtrumque
 de cortice illo, iusta proportionē usurpato, exploratum est) vni-
 "uersim ita iuuat, vt nullam noxam, pro ratione mor-
 "bosæ materiæ, motuumque, sub quibus ministratur, in-
 "caute adhibitum, inferre possit, neque, PLINII elo-
 "gio, quicquam est, cuius virtutes nullo vitiorum confi-
 "nio lædi queant; ita idem de hoc febrium domitore
 "fentiendum esse, eo magis dicat sana ratio, quo mani-
 "festior in materiam motusque morbosos efficacia est:
 "neque vnum remedium pro febrium omnium vnica
 solaque

“solaque panacea habere licet, ceteris artis præfidiis sus-
 “que deque habitis“. *Vtinam autem isti, qui, ob peruerse
 usurpatam medicinam; hoc vel illud mali ortum esse scribunt,
 id etiam diligenter & accurate annotarent, quæ methodi per-
 uersitas, quis usus illegitimi modus, quis corporis habitus,
 quæ status epidemii & morbi integræ historia, quis a princi-
 pio ad finem decursus, quid præterea etiam & deinceps reme-
 dii adhibitum, quæ dietæ ratio fuerit: ne, quod passim fieri
 dolendum est, abusus culpa, breuiter & generatim indicata,
 silentio pressis genuini usus differentiis, in ipsius utilissimi alias
 remedii inuidiam cedat, & rectus ipse usus apud minus peritos
 immerito suspectus reddatur; sed potius ipsa ars recte vtendi
 clarius indies elucescat, & ab abusu consortio iustis lau-
 dum limitibus undecunque separetur. Vtinam quoque ii, quibus
 aliæ methodi, alia contra febriculosos morbos remedia laudantur,
 quæ & nos usurpamus quotidie, & suo merito commendamus,
 singulis iustos, sine præiudicante amore vel odio, sine vana fi-
 ducia vel metu, terminos nobiscum adsignarent, & ubi deficit
 imbecillioris medicamenti vis & utilitas, generosioris usus le-
 gitimos æquiter admitterent, & candide amplecterentur. Fa-
 cit profecto immoderata laudatio, qua alia medicamenta minus
 certa certiori vni seu equiparantur, contra experientie as-
 sensum, seu temere, & cum illius iniquo contemptu, præferun-
 tur, vt multi ægri ope debita careant. Ad male suadam gene-
 rosioris medelæ febrifugæ formidinem merito applicatur illud
 LVDOVICI, pharmac. diff. 1. p. m. 665. “æque multi ob
 “meticulosam opiatorum & emeticorum“ (addere licet,
 in febribus præsertim, venæ sectionis iustæ, & corticis Peruiiani
 recte usurpandi) “intermissionem, quam per empiricorum
 “manus occubuerunt.“*

Causæ li-
mitatio-
nis lau-
dum cor-
ticis.

XIII) *Cortex Peruvianus*, quo maiores usus habet, eo etiam fere frequentioribus, quam multa alia, abusibus, & abusuum accusationibus, & veris vanisque de noxa querelis, expositus est, tum ob maiorem, certiolem, clariolemque ceteris efficacitatem, tum ob febrium diuersarum, quibus cum subiti leuaminis fiducia opponi potest, ingentem frequentiam, & pertinaciam. Hinc & medicis doctis indoctisque, & varia theoria & methodo usus, & medicastis, & ipsis ægris, notissimus est, & magnopere cito inuamine passim abblauditur, qualitercunque vsitatus; sed &, quocunque morbi succedente euentu sequiori, vel regressu, facile suspectus iisdem redditur, aliisque, qui usum ab abusu distinguere aut nesciunt, aut nolunt. Febrium quarundam, quam supra notauimus, salubritas, & securitas haud paucarum spontanea, medicamine quocunque perperam adhibito potior est: unde facile est iudicatu, id, quod certius ceteris in tales operatur, abusu etiam magis tunc esse expositum, quam alia, quæ morbum per se inson-tem fere intactum relinquunt, & parum aut nihil in eundem operantur. Accedit facilis febrium plurimarum, vel proprio nisu, vel sub quouis in medendo errore, ad multifaria nocumenta procliuitas: quæ iccirco ab huius, quippe notioris, vsitatoris, potentiorisque remedii febri-fugi empirico & peruerso usu facile annotantur: quamuis & sepe sepius fallacia non causæ, uti logici vocitant, committatur, idque soli medentis culpe & medicine tribuatur abusibus, quod morbi, corporis, diætæ, aliarumque rerum adhibitarum, vel accedentium, vitiis magis debetur. Interueniunt noxiis abusuum causis ipsa vel maxime censorum terricula, ipsæ auersantium & metuentium opinationes, laudesque febrium & aliarum medelarum,

larum, æque, ac censuræ corticis, immodicæ: quæ omnia variis modis rectum adequatumque huius medicinæ usum retardari plus iusto, minui, castrari, perturbari faciunt, & methodum ab æquodocumque distinguere, ac rite usurpari, prohibent. Inde potissimum etiam fit, ut utilitas sperata sæpe deficiat, & aut oriantur ex febribus imperfecte curatis prauæ consecutiones, aut augeantur incongruenti medela alia, atque deinceps multoties, quæ alioqui facilis foret, ipsarum abusus noxarum per rectum usum correctio, ægrorumque corruptorum restitutio, præpediatur. Non autem talia, generosis remediis plerisque omnibus communia facta, peritum cordatumque medicum, qui frequentem rite adhibiti huius medicaminis necessitatem, utilitatem, securitatem perspectam habet, ab ipso recto usu absterrere queunt: quamuis ea immoderatis laudibus obicem ponere, ac imperitorum hominum & medicastrorum manus merito ab hoc ipso, aliisque ad artis medicæ penetralia spectantibus remediis, retrahere deberent. Abusus enim huius medicinæ, qui istis hominibus vix ac ne vix quidem, peritis vero facile cauendi sunt, tunc sunt, ubi vel intempestive, vel non adæquate, vel sine ordinata methodo, adhibetur: hoc est, ubi 1) in morbis morborumque circumstantiis huic remedio non opportunis, ubi 2) vel parca nimis, vel 3) nimis etiam larga manu, extra morbi & ^{ex}proportionem, ubi 4) tumultuarie, sine temporum & ordinis ratione, in temporario illo & ordinato morbi genere, præbetur; 5) ubi reliquæ artis & materiæ medicæ, coniunctarumque sæpe indicationum, iusta non habetur ratio. Huc spectat ars, quæ omnino est, præmittendi, miscendi, interponendi, subiungendi alias medelas,

si quæ ex methodi lege corporisque habitu indicantur, neglecta, vel 6) si quæ non indicantur, temere aut timide efficta, & affectata, cum vsus tempestiui, efficacis, adequati dispendio, iustæque methodi vel procrastinatione, vel castratione, vel perturbatione.

Notanda
pro æqui-
ter limi-
tandis
corticis
febrifugi
laudibus.

XIII) In observationibus meis, sectione secunda, & passim, satis, pro scopi ratione, ostendi, quam illi aberrant & temerarii sint, qui in omnibus febribus, ex alieno plane ab intermittentibus genere, in continuis ex alio fomite, malignis stricte dictis, continentibus, inflammantibus, exanthematicis, aliisque, & in morbis, ubi contrariæ indicationes sunt, idem remedium laudibus extollant, quod generi febrium intermittantium vero, & continuis ex illo solo, per accessiones extensas aut multiplicatas, degenerantibus, specificè præcipue debetur, aliis generis affectibus partim utile (21), partim inutile, partim noxium. Monstravi, quam frustra sint, qui, in ipso intermittentium genere, in eo vno semper & ubique omnem fiduciam collocant, neglectis ceteris methodis ac remediis febrifugis, aliisque, si quæ adsunt, indicationibus, præsertim impuritatis primarum viarum, plenitudinis, orgasmi, obstructionum, & affectuum complicatorum. Memoravi præmissarum, mixtarum, subiunctarum aliarum medelarum meritas laudes, & vitanda vitia. Indigitavi formularum præbendi corticis variarum auctores, vires, abusus, vsusque, prudentia practica singulariter discriminandos moderandosque. Notandos vero etiam præcipue duxi eos abusus, qui vel in excessu

(21) Pertinet huc, quam in addendis observationum notauimus limitauimusque, iamque ipsi denuo bis obseruauimus, magna utilitas ad cohibendum sphaeculum, qua de re nuperrime singulari libro egit cl. D. DOUGLAS. vid. *commerc. Novimb.* 1733. p. 345.

cessu doseos, vel in eius acordinata methodi defectu, extra morbi temporisque proportionem ac ordinem, & corporis *avpoglav* admittuntur. Hi enim omnium sunt frequentissimi. De restringenda laude corticis in morbis, ubi nihil iuvare potest, vel in iis, ubi contrariæ indicationes urgent, plura dicere supersedeo. Preparatio corporis, ante corticis usum, per remedia alia digerentia, aperientia, depurantia, euacuantia, sæpiissime utilis & necessaria est, neque sine noxa omittitur, si ex methodo indicatur: haud raro autem egregie est inutilis, ubi nulla vera indicatio iubet: immo tunc damno corporis cedit, quando ultra modum laudatur & extenditur, ut vel debilitetur, vel perturbetur natura, vel per infructuosa molimina potiori indicationi explenda locus tempusque præripiatur. Vix enim recte dicitur, a febre & propter febrim intermittentem talia indicari; sed propter plenitudinem, orgasmum, impuritates seu tenuiori *πιασματι* febriculofo iunctas, aut obstructiones febrim comitantes, eamque fouentes: licet multa, quæ preparantia, aperientia, atque expurgantia audiunt, veram vim febrifugam, cortici analogam, sed minus certam, simul exserant. Recte STISSERVS, in febr. interm. confid. noua p. 51. "nullus, ait, dubito, quin multæ intermittentes febres, aliæque affectiones morbificæ, absque vlla sanguinis missione & purgatione, dexterrime curari possint." Cl. COHAVSENIVS, in archeo febrium fabrico p. 38. "ipse met, inquit, ultra mille febricitantes cortice sanavi, neque ante, nec post eius exhibitionem dato remedio purgante proprie dicto". Immo e contrario VVERLOSCHNIG, de curat. verno autumnal. p. 320. "vidi, inquit, febres tertianas, purgantibus exhi-

Vitia circa corporis præparationem.

"hibitis, mirum in modum vires deieciſſe, nulla mor-
 "bi imminutione, & cum iterarentur, ita debilitaſſe,
 "vt intra xv dies a cœpto morbo ægrotus ſuccumberet.
 "Verum eiusmodi exempla infinita & alii dudum nota-
 "uerunt". *Certum eſt, in febris intermiſſentibus va-*
lidis præcipue utilitatem neceſſitatemque corticis eluere,
quum mitiores aliis facile remediis cedere ſæpe ſoleant.
Ibi vero impenſe cautos nos reddere debet HIPPOCRA-
TIS illud, in de affection. 5. "neutiquam faſe eſt in validis
"febris medicamenta purgantia exhibere". Explora-
tum tamen eſt, conuenire omnino, ubi abundat materia
copia, & vel turget, & exitum per primas vias fru-
ſtra affectat, vel coctio ipſa, & ſymptomatum imminutio
præceſſit, præcipue ſi tempeſtiue ſubiuncto cortice tumultus
excitus compescatur. v. ill. BIANCHI hiſtor. hepat. p. 282. ſq.
conf. cl. STORCHIVS ſeu PELARGVS, obſeru. clinic.
anno I. p. 65. ſqq. ubi etiam eleganter agit de vanis & noxiis
corticis Peruviani cenſuris. Neque vero ipſa medicina febrif-
fuga coniunctum ſibi, vel poſtpositum, aliorum eiusmodi præſi-
diorum uſum excludit, ſi quid indicet. Quamvis ſæpe præſtan-
tiſſimum ſit, ante corticis uſum corrigere & eliminare humo-
res, ſi impuritas & plenitudo urgeat, bonos illius effectus ce-
teroqui prohibitura, ac obſtructa expedire viſcera, ſi obſtru-
ctio efficaciam remorari poſſit, neque illa per febriculosa
pathemata magis intendatur; eſt tamen, ubi propter urgen-
tia febris ſymptomata, tutius longe comitem ſibi, vel pedis-
ſequam, aliam medicinam indicatam adſciſcit cortex: qui ipſe
ad febriles obſtructiones reſerandas, ad febrilem impuritatem
corrigendam atque eiiciendam, maximum operæ pretium ſpecifi-
ce facit, reſtituta ſimul naturæ medicationem omnem iuvante

tran-

tranquillitate, eiusque functionum integritate, & virium robore. "Infringi enim hoc modo biliofas explosiones, & "disperfas, inuerfas, ac depressas substantias febriferas ad "naturales tandem secretiones excretionesque compelli, aut emendari saltim, atque ad eas tranquille disponi, "quotidiana praxis confirmat." *sunt verba cel. BIANCHI, hac ipsa de re, in histor. hep. p. 283. Explicata hæc ac distincta dederunt, quos abundanter in obseruationibus adduxi, auctores.*

XV) Quodsi vero iam febris indoles corporisque habitus ita parata sint, ut corticis usus satis sit opportunus, neque alia amplius medela præmittenda indicetur; tunc nihilo minus, qui ignari vel negligentes sunt, variis modis ab adequata materie, motuum, temporum, proportionem recedere solent: unde vberissima errorum scaturigo diuerso modo procedit. Exploratum vero habemus, tunc maxime, quum in motu euidenti, vel proximo ad motum molimine, constituta est materies febrilis, affici eam a remedii efficacia, ita tamen, ut, pro proportionis deſeorsatione, modo augeatur morbi impetus, modo infringatur, modo retardetur, modo plane exsuperetur. Aliqui eorum, qui corticis usum laudant, ægris, que lubentes suadent, veteri more, non bene obseruatis iis, que pro isto in obseru. de febr. p. 90. 170. sqq. requisuimus, ita abutuntur, ut, una maiuscula dosi ante vnum aut aliquot paroxysmos exhibita, eiusmodi febrim fugare sustineant, ad cuius impetum ista dosi adequata non sit: unde ex semisopito morbo, aut etiam ex ipso incrementum violentiori paroxysmo, facilis noxa oritur. Hinc maxima pars eorum nocumentorum deriuanda est, que a vetustis pluribus, & hodiernis quibusdam corticis, circa incunientium paroxysmorum tempora, abusus

Vitia circa dosin & ordinem.

Vitia usus ante paroxysmum.

sibus annotata sunt, quæque febris materiæ imperfecte attentatæ, & ita, pro proportionis gradu, vel ad sæuiores incitatæ motus, vel ad obscuriora saltim, & facile aberrantia, aut recidiua molimina redactæ, debentur. In eo enim fere omnes vetustioris illius methodi regulæ collocantur, ut, uti decet, exhaustis primarum viarum sordibus, & minuta, si qua sit, plenitudine, sublatisque, quantum fieri potuit, viscerum obstructionibus, detur paucis solum horis ante paroxysmum, vel eo ipso ingruente, scrupulus, vel sedrachma, vel drachma una, vel duæ, vel amplius, & repetatur pariter ante sequentium accessionum tempus, quoad opus esse videatur. Nos autem non sine insigni limite eam methodum laudandam arbitramur, ac, nisi ordo accessionum simplex sit & regularis, ni chronicus sit morbus, ni violentia aliquantum deferbuerit, ni ventriculus sat bene digerat, ni constant naturæ vires paroxysmo prima forte dosi exacerbando secure pares, ni absint congestionum circa viscera, aut degeneris continuæ febris, anomaliæue metus, ab illa ante accessionem ita medendi ratione abstinendum nobis esse putamus. Vbi vero eam commendamus, quod dictis sub cautionibus facimus, tunc proportionem doseos ad paroxysmi impetum adæquate moderamur, ut superior potius illa sit, quam deficiat. Conf. obseru. de febr. p. 171. Plerumque vero, quia ea februm ratio exquisita, quam cautiones requirunt, rarior paullo esse solet, primum præbium (quod ceteris altero tanto maius esse expedit) exeunte accessione ministramus, præmissis quæ præmittenda fuerunt, & per aliquot deinde horarum interval- la, dimidium vel integrum scrupulum, aut dimidiam integramue drachmam, aut, quantum decocti, infusi, extracti, par fere virtute sit, pro morbi & corporis ratione, repetimus. Neque illa pondera prudenter moderata corpori
grauia

grauia sunt ; immo, numerosis TORTIANIS experimentis conuicti, longe ampliora, ad sex vsque drachmas, vel unciam, vno haustu data, tolerari scimus. Neque tamen non morbo, cui id remedium opportunum est, expugnando, nostra, quas diximus, præbitiones obseruantur sufficere, quum dosis dosim sensim digesta roboret, & per breuem temporis inter accessiones intercapedinem, vis medicamenti non deficiat, sed subinde unita quantum opus est, morbo superior euadat. Eum vero Vitia do-
tum demum certo penitus debellat, si proportionem & ἐν ποσὶ τοῦ feos pon-
attendas, atque eo vsque remedium continues, quo symptoma- dere cer-
ta magis magisque sensim cessantia indicant, licet ad vnā, tā, præsta-
duas, tresue uncias, si opus sit, sensim absumatur ; quamuis bilitæ.
etiam haud raro ὑπερβολῇ insignes effectus præstet, quando ab
eo quiescitur, vbi continuando non amplius proficit : vid. obs.
de febr. p. 94. sqq. 188. sqq. Sunt autem plures, qui de ve-
tustæ methodi vitis moniti, eo sibi vnice satisfaciunt, quod
quidem nobiscum, vti diximus, præmissis, quæ præmittenda
visa sunt, post paroxysmum incipiant, & extra paroxysmo-
rum grauiorum tempora, per iusta interualla repetant ; sed
certam aliquam sibi, ex præscripto, statuunt quantitatem, vt,
verbi causa, unciam dimidiam, aut vnā, consumi iubeant,
nulla, aut non æqua attentione facta, ad febrium, quæ di-
uersissimæ aduersus medicinam pertinaciæ sunt, differentiam, &
indicationem posteriorem a iuuante satis, vel non ita iuuante
remedio. Hi, si ea vtantur fortuna, vt adequatam isti suæ
dosi, vel paullo inferiorem febrim inueniant, votis potiuntur ;
sin minus, iis malis quibuscunque ægrum expositum relinquunt,
quibus, ab omni inde antiquitate, homines febricitantes, naturæ
vel artis imperfecta ope vsi, expositi fuerunt : nempe, vt vel
ingrauescant symptomata, grauiioresque molestias, aut pericula

acuta

Vitia do-
feos ma-
gnæ cu-
mulatæ.

acuta minentur, vel lento semitectoque igne corporis ædifici-
um adurant, subruantque, vel in apertam denuo flammam re-
cidiua erumpant. Ita immodicis laudibus remedii, proportionem non
obseruata, tristis experientia derogat. Recte limitantur illæ,
Et cauetur abusus, si, pro nostris regulis, nullus alius conti-
nuando remedio limes ponitur, quam, post ἀναλογίαν aliorum
casuum vere similitum, ipsa ἐνφορία, Et symptomatum feбри-
lium integra cessatio, quousque magis magisque continuato re-
medii usu obtineri potest. Sunt qui, quoniam dicta vitia ob-
seruarunt, sat methodi sibi esse credidere, modo ne nimis par-
ca dosis offeratur, modo ingentibus subitisque præbiis ingruentes
februm motus sufflaminent. At, quamuis per ea, quæ su-
pra diximus, Et ill. TORTI præcipue innumera experimen-
ta, tutius sit, circa accessionum formidandarum tempora, si
quid moliendum est, magnam dosin, supra febrilis impetus
proportionem, quam nimis exiguam inferioremque præbere;
immo etiam in febribus ad duplices multiplicesque paroxysmos,
Et continuum typum pronis, aut ubi omnia mobilia facile, per-
uiæque satis sunt, maiuscula corticis dosis, ad plenam usque
sanitatis integritatem, quacunque hora, tuto Et cum fructu
dari queat; ubique tamen digestionis Et ἐνφορίας ratio habenda
est, neque pondere medicaminis inutili stomachus neruique te-
neriores grauari debent. Hippocraticum illud, quantum per
morbi periculique considerationem licet, obseruandum est: con-
traria sensim induci debere. Potissimum hoc ipsum anim-
aduertimus in febribus chronicis, quæque vel obstructione vi-
scerum Et aliena impuritate stipatæ sunt, vel certe lentio-
rem curationem probe admittunt. Ibi, ne quid iam de iungendis
complicatorum morborum remediis dicam, nisi sensim κατ' ἐπι-
μέλει cortice utaris, quum chronici morbi aliquanto magis
chroni-

chronicam medicinam exposcant, sed magno pondere motus euidentibus subito opprimas, vel fructu optato destitueris, quia materiem profundius hærentem, aut alienæ impuritati implicatam, ita haud satis attinges, vel damna corpori induci patieris, a materiei eius imperfecte repressæ, & a turbatæ naturæ erroribus: qui, nisi in febrim recidiuam iustam & regularem tandem euadant, aliis quibusque malis, quorum satellitio febres male curatæ stipantur, misellum corpus mulctare queunt. Vid. exemplum de colica conuulsua, ex aberratione quartanæ febris, per corticem Peruuianum, impetuosè Colica febrilis. supra præscriptionem medici datum, suppressæ, in ephemer. A. N. C. nouiss. vol. 3. p. 278. obseruante cl. BAVERO: qui hoc epiphonema subiungit: "hoc exemplo patet, corticem Peruuianum, immodice exhibitum, & iusto auidius deuoratum, in febribus sistendis adeo secure non adhiberi; cum alias generosum hoc remedium, caute, partita, & moderata dosi adhibitum, sine omni metuenda noxa vsurpari queat, seseque præ mille aliis commendet." Ne quis vero sibi fingat, non morbidæ materiæ aberranti, non abusui corticis, & proportioni haud obseruatæ, sed ipsis huius particulis id malum colicum deberi; legat, quæ diu ante allatum in Europam corticem, de eiusmodi colica conuulsua, ex febribus tertianis aut quartanis diuturnis, subito sine euacuatione cessantibus, commentatus est FERNELIVS pathol. lib. 6. c. 9. edit. BONETI p. 515. sqq. & quæ ibi notat auctor enchiridii p. 518. add. BINNINGER. obseru. p. 288. 418. PISO de morb. ex feros. colluu. obseru. 76. 77. 91. 92. 94. SPIGELIVS de femitert. l. 4. c. 14. RIVERIVS prax. l. 10. c. 1. LOMMIUS obseru. l. 2 p. 169. LOTICHIVS obseru. p. 402. Paria alii multi notarunt, &

Et nos frequenter obseruauimus, sine ullius remedii febrifugæ usu, ex sponte ita errante materia febrili, sed & alia simul coniuncta, hæmorrhoidali, rheumatica, arthritica, scorbutica, saturnina, vinosa. conf. obseru. de febrib. p. 27. Quod ibi nobis proposuimus pensum, ut de ea colica singulariter in opere de febribus ageremus, eius magnam partem præcepit haud pridem auctor eruditissimus dissertationis de colica singulari epidemia, quæ exstat in bibliotheca ratiociniis instructa Amstelodamensi (bibliotheque raisonnée) 1732. tom. 8. 9.

Vitia circa reuer-
siones
præcauen-
das,

XV) Sunt alii medentes, qui ab omnibus, quos memorauimus, erroribus immunes, febrem quidem præsentem recte integreque, sine doleos excessu aut defectu, curare norunt; recidiuam vero præcauere vel negligunt, quia partim non adfore putant, partim tanti vix faciunt, ut auertatur; vel haud satis bene præcauere sciunt. Utrosque vero candide monitos velim, ut & opprobria nocumenta que reuersionum nimis quam vulgaria considerent, & ad exploratam præcauendi methodum rite attendant. Hanc in rem vitandæ omnino esse videntur; post morbum superatum, ille passim hodie vsitata, extra ordinem, & extra moliminum recidiuorum tempora, (quæ obseru. de febrib. sect. 5. notauimus) remedii λήπτωγες præbitiones, si ingenium febris ad reuersiones pronum sit. Quod si enim metuenda reuersio non est, nocere vix possunt, quia sano corpori tutum est id remedium; nisi quod eas moderationes, & laudum limitationes exposcat, quas supra amaris in podagræ curatione statuimus. Quamuis vero, quod dicto obseruationum loco docui, sub indole etiam recidiua, continuatio à quædodæ sæpe non noceat, sæpe etiam fortuito iuuat; haud raro tamen etiam ita potius premitur, quam exsuperatur, rediturus sponte morbus, & vel extra ordinem deinde clare reuer-

reuer titur, vel imperfecte regressus, & non bene attentus curatusque, eadem nonnunquam inducit vitia, quæ a semisopita febrī quacunque oboriri posse constat. Monendum id omnino est, uti vbertim dicto observationum loco fecimus. Sunt enim plurimi, qui nimis laudibus vsum corticis afficiunt, modo post fugatam febrim etiam diu continuatus sit, nullo statuto ad febris temporumque reuersiones minantium proportionem termino (22). Alii maiori dosi vsum ita continuant, alii minori. Vtraque vero tunc, si quid iudicamus, extra intercapedinis ordinem, ac natium moliminum recidiuorum tempus, inutilis, & sæpiusculē perturbando morbo apta, illa etiam tenerioribus corporibus grauis, hæc vero sub ipso eo tempore noxia interdum est, quia non adæquata. Cessandum ergo est ab eo remedio, postquam id, quod primum continuato vsum potuit, iuuaminis præstitit, tunc vero expectandum accurate, & eadem doses, iusto tempore, (hoc est, ex-

k 3

quisite

(22) Inter præcipuos est HORBIUS, qui in perdocta dissertatione Altorfina, de febrifuga china china virtute, vbi hanc, ex sola adstriptione explicatam, magnopere collaudat, denique p. 23. sqq. "licet, inquit, iterum iterumque data vna vel altera dosi febrifugi expellas morbum, tamen usque recurret, ita, ut a MORTONO, vigesies licet expugnatam nihilo minus semper se recollectisse annotatum legas. Quid ergo ad hæc medici? Quidam ex illis vomitoria, alii purgantia, clysmata, diaphoretica, omnisque generis alterantia porrigunt ægris, alii venam secant, vesicatoria applicant: verbo occupatissimi sunt remouere causas continentis febris. Quam intentionem optimam licet non ex toto improbem, utpote rationi admodum conformem; de irritō euentu tamen ut conquerantur symptomatum exacerbatio febrisque immorigera indoles ipsos sæpe numero cogit. Quare, nisi indicantia adsint euidentia, missis his omnibus, suaserim potius continuare vsum antifebrilis huius remedii ad aliquot insequentes dies, hebdomades, aut menses, donec scilicet, mutata anni tempestate, noxios humores ipsa natura coquere, vel euacuare possit." Accuratioꝝ nostra methodus quanto commodiora, certiora, felicioraque spondeat, indicent periti & experti.

Purgatio
post corti-
cem.

quisite a cessatione præbitionis numerando, in tertiano genere alterna, in vero quotidiano & in quartano tertia hebdomade) danda sunt denuo, adhibenturque tutissime, ad stipulante experientia, quæ primaria febris antea suffecere. v. harum cautionum tract. II. p. 50. sqq. ibique adducta observationum loca. Negandum præterea non est, sepe, post superatam penitus febrim, copiam humorum inertium, vel coctorum, colligi circa primas vias, vel eo niti, & facile catharsi expurgari, ut eo facto reuersionibus aliisque malis fomes præscindatur. Egi de catharsi post corticem, eiusque laudes & vituperia limitaui, in obseru. p. 152. sqq. Aptissima vero omnium reperimus salia amara cathartica, Sedlizenſe, Anglicum, polychrestum, Glauberianum, quorum aliquod, per biduum, vel quatrimum, quotidie ad drachmas circiter sex duabus aquæ vnciis solutas, additaque forte aquæ cinamomi drachma, pro potiuncula limpida haud ingrata præbemus, a torminibus & *ναυσομαχία*, ab irritatione & euacuatione nimia, obstructioneque purgationis plerumque pedissequa, hoc pharmaci genere tuti, quod his in casibus plerumque sufficit. Sicubi vero non sufficere videatur, Rinerianum illud, inter febrifuga haud postremum, ex infusione foliorum sennæ cum sale tartari, innocue surrogabitur, facileque satisfaciet, ut violentioribus, magisque stimulantibus, aut excalfacientibus, supersedere queamus: quæ passim conualescentibus, aut a febre per corticem curatis, nimis temere commendantur. Hi similesque fere sunt limites ab experientia monstrati, quos laudibus medicamenti, febrifugorum præcipui, ex abusibus obseruatis statuendos reperimus, quod, laudatissimum suo merito, laudandum extra rectum usum ac iustam methodum non est.

Ta-

Tacemus errores & defectus alios eorum, qui, licet idem- ^{Vitia varia.}
 tidem ipsi vsurpent, tamen vix ac ne vix quidem laudant, at-
 que, ubi bonum & innocuum est, tamen vel suspensò animo
 metuunt, ideoque retardant, minuunt, abrumpunt, quantum
 vllò modo fieri posse putant, vel verbis contemnunt, re ipsa
 miro studio occultant, atque hominum opinioni potius, suæque
 & affectatarum sententiarum gloriolæ, quam ægrorum & artis
 commodis, litant. Neque iam eorum vitia vberius percensere
 lubet, qui vel sero nimis, quando morbus iam satis nocuisse
 potest, pro motuum febrilium consuetudine, vt aiunt, sola
 prohibenda, vel etiam ea solum indicatione ad sacram hanc
 febricitantium anchoram confugere volunt, vt impetus violentos
 moderentur, aut in præsens reprimant: quo factò, minuta
 qualitercunque, aut imperfecte suppressa febre, retrahunt
 manum, ægrosque aliis incertis auxiliis tentant, ac ægritudinibus,
 ex morbi semisopiti indole succedant, sæpe obnoxiosos
 relinquunt. Ita vero etiam, dum laudes ipsæ ultra modum
 limitantur, ea vsu non adæquato committuntur vitia, quæ
 deinde prauos arcessant effectus, ac laudationibus remedii eius
 limites alios omnino statuendos esse ipso factò arguant. Patet
 enim, non laudari debere ipsum in abstracto, vt aiunt, medicamentum,
 (quod brutum est, & in se neque laudes, neque vituperia,
 proprie & absolute meretur) non vsu eius quemlibet;
 sed verum, rectum, innocuum, tempestiuum, efficacem,
 adæquatum. Qui si deficiat, malis remediis accenseri debet,
 quod per se, & iusto vsu, bonum est.

XVI) Plura de his rebus dicenda supersunt, alii occasio- ^{Conclusio}
 ni reseruata; plura etiam de pariter limitanda laude aliorum ^{dissertati-}
 remediorum, quæ ad febres fugandas adhibentur. Angustio- ^{onis.}
 res profecto limites admittere debent, quæ a quibusdam hodie

au-

audacter equiparantur, immo præferuntur, reclamante experientia, medicamenta cathartica, salina, amara, terrea, adstringentia, cascarilla, crocus martis antimoniatuſ, pilule Wildegansii, aliaque opiata, & ipsum arſenicum, cui periculosiſſimo pharmaco ſui conſtant laudum audaciorum termini, quos in obſervat. p. 41. ſqq. 204. ſqq. ex æquo poſuimus: quamvis, quum ipſi nunquam experti ſimus, neque experiri audeamus, (quod neque opus habere credimus, quia certiori tutiori-que pollemus cortice) cenſuram, etiam immenſum cum aliquibus extendere, & plane alienam experientiam damnare & conviciari, cum aliis non ſuſtineamus, præſertim ob ea, quæ vir inclitus, b. SLEVOGTIVS (23), denuo a. 1719. in progr. ad diſſert. de arſenico VVedelianam, ex ſua experientia laudavit. Plura etiam de aliis ſimiliter fluxionibus, congeſtionibus, motibus morboſis, immo & retentionibus, actionumque omiſſionibus, de catarrhis, ulceribus, apoſtematibus, exanthematibus, tumoribus, ſpasmis, doloribus, reſolutionibus, obſtructionibus, non nimium vituperandis, deque non nimis ibi commendandis variis artis medicæ præſidiis, diſſerere liceret, ſi conſilii temporis-que ratio ſineret. Conſtat vero iam ſatis ex allatis documentis ſua Hippocratico effato veritas: *Φυσικὴν ὁσὼν ἰστέον*, naturæ morbos ſanant; conſtat alteri haud contrario, quod, ex Hippocraticæ medicinæ ſtatore BAGLIVIO, in ſecundi ha-

(23) Hic idem ipſe videtur fuiſſe amicus Ienenſis, quem ill. STAHLIVS in obſerv. menſe ſ. id pharmacum tentafſe memorat, qua ipſa ſcriptio-
ne quemdam alium archiatrum celebrem, anchiatri nomine, ob eius-
dem arſenici præbitionem, ſugillat. Iſte vero archiater famam & o-
pes curatis febribus acquiſiuit, non illius veneni, ſed feliciori electu-
arii cuiusdam ex cortice uſu, quo ipſo a fautoribus periculofis iſtius
ſalis mineralis certior tutiſſimi corticis efficacia comprobari videtur.
Add. ill. HOFFMANNI diſſert. de recto corticis china uſu in febribus §. 7.
ſub finem.

rum cautionum tractatus titulo scripsimus : remedia fanant; constant iusti utrique limites ; constat denique , si quid iudico , sua meo de natura dogmati claritas , congruentia, & rebus sufficiens æquabilitas : dum , cum eodem BAGLIVO prax. L. 2. c. 1. dico , "naturæ nomine non intelligere me sapiens quoddam phantasma , consilio singula dirigens ; sed complexum quemdam generalem "causarum naturalium , quæ , licet consilio destituantur , "effectus tamen suos pariunt ordinate , iuxta leges a summo "creatore inditas : siue , ut concinnis doctissimi PREISLERI verbis , in de podagra corp. hum. conservatrice p. 2. definitionem naturæ humanæ denique adhuc complectar , "essentiam "corporis humani vi actiua præditam." Perinde tamen nobis est , utrum quisquam ita nobiscum vim naturæ actiua ad res mere physicas referat ; an archeum sibi , vel animam , morali ratione naturalia agentem , persuadeat : modo qui sint naturæ & artis virium & defectuum limites historice habeat perspectum , & ad similia dissimiliaque casuum iudicium prudenter applicare norit. In studio historię & ætologiæ naturæ & remediorum excolendo , & cautionibus genuinis ac dilucidis exquirendis , unanimi consensu laborare deberemus ; non serram theoricæ physicæ potius , quam medicæ controuersię , de eo , quid demum illa sit natura , reciprocando , ipsam artem dissecare , ut suum sibi sigillatim quisque systematis ædificium struat , atque , eo opere se munito , se suosque labores alter ab alterius consortio quasi secludat. Hinc sæpe fit , ut , si quid boni aliud atque aliud ex diuersorum systematum cultoribus in ipsa vera naturæ & artis historia inuenerit , id ipse quidem eo vel potissimum applicet , ut suæ physicæ sententiæ munimentum qualecunque inde elaboraret ; aduersarius vero id ipsum vel negligat , vel inimi-

ce auerſetur, vel plane omnibus telis ſubruere ſtudeat: quum ab opinionum contagio ſeparare, & inuento frui, poſſet ac deberet. Sat infeliciter medici, quibus in re, quantum ad artem ſalutarem ſpectat, conuenire non nequiret, nomen naturæ, cuius miniſtri audiunt, eiſque philoſophicam ideam, pomum ſibi Eridos fecerunt. Legi & meditatũs ſum, ſine partium ſtudio, pro virium mentis meæ tenuitate, ſingulorum ſententias: neque vero a me impetrare potui, quin id perpetuo ſentirem, diſſenſum, quantumuis in philoſophica theoria, eiſque ad medicam applicatione, maximus appareat, nullo in pragmatica diſciplina neceſſario conſequi; ſed quemlibet proprio de natura ſenſu tuto abundare poſſe: modo ne ultra ſuos limites extendatur hypotheſis, & in obſervationes ipſas dominetur. Equidem non niſi confirmatus examinando ſum in inſtillatis a iuuentute, circa id argumentum, præceptorum meorum ſuperſtitum venerandorum placitis: præcipue in philoſophica diſciplina, πολυμαθὲς ἄνθρωπος TREV-
 ERI, eclectici iudicioſiſſimi; in medica, virorum philoſophica medicaque ſapientia excellentiſſimorum, MEIBOMII & HEISTERI; in mathematica, ſolidiſſimi VVIDEBVRGII, mechanica quoque corporis humani theoria cultoris præſtantiſſimi, ac plurium aliorum medicorum, mathematicorum, ac philoſophorum inſignium, quam ſupra expoſui, meamque feci, declaravi, ac probavi. Aliis vero, qui modo pragmaticam medicinam mecum vnanimi conſenſu candide colere volunt, ſuam naturæ notionem, ſua illi ſuperſtructa ſystemata, ſuas practicarum veritatum theoricæ explicationes, lubens amiceque relinquam; meas ſeruabo libere, quamdiu his meliores non agnoſcam; ipſorum inuentis cum experientia euidenti congruentibus grato animo utar, meamque viciffim ſymbolum cordate ac ſincere in commune conferre pro virili porro ſtudebo.

CAUTIONVM MEDICARVM
TRACTATVS SECVNDVS
SIVE
ANIMADVERSIONES
DE
LIMITANDA FEBRIS LAVDE
ET CENSURA CORTICIS PERVVIANI
QVIBVS
OBSERVATIONES DE FEBRIBVS
ILLVSTRANTVR
DEFENDVNTVRQVE ADVERSVS CENSURAM
DISPVTORIS
DE LAVDE FEBRIS FALSO SVSPECTA.

Contra morborum violentiam nil valet, terrore disputatio-
num pugnare. Remedia fanant.

BAGLIVVS *prax. med. Lib. II. c. II. §. 9.*

VIRIS
ILLVSTRI BV S CLARISSIMIS EXPERIENTISSIMIS
MEDICIS HANNOVERANIS
OMNIBVS ATQVE SINGVLIS
PATRONIS COLLEGIS FAVTORIBVS AMICIS

OB MERITA ET DIGNITATEM
OB DOCTRINAM ET EXPERIENTIAM
OB BENEVOLENTIAM ET CANDOREM
HONORATISSIMIS CARISSIMIS
TRACTATVM HVNC
DE
OMNINO LIMITANDA
LAVDATIONE FEBRIVM
ETIAM INTERMITTENTIVM
ET EX ILLARVM GENERE CONTINVARVM
QVAS
MVLTOTIES MVLTI S QVE MODIS
INV TILES INFIDAS PERICVLOSAS NOXIAS
IPSI OBSERVAVNT
AC DE RESTRINGENDA OMNINO
CENSURA CORTICIS PERVVIANI
QVEM
VSV RECTO TEMPESTIVO EFFICACI ADAEQVATO
CERTVM INNOCVVM VTILEM NECESSARI VM
MVLTIPLICI SVA EXPERIENTIA
CONFIRMARVNT
FELICITATEM OMNIGENAM APPRECANS
OFFERT
AVCTOR.

ELEN.

E L E N C H V S.

- §. I. *Observationes nostra de febribus.* Earum occasio, problema L. IOERDENS : huius in nostram resolutionem consensus, item D. HEISTERI, & multorum aliorum. Dissertatio elegans de *medico nimis timido.*
- §. II. *Observationes febrium laudem & censuram medelæ febrifugæ limitantes.* CAMERARII dissertatio de *apoplexia cum febre.* Prouerbum: vis sine febre mori? Brutorum animantium febres. Raritas affectuum soporosorum sine febre. *Observationes CAMERARII de febribus soporosis & apoplecticis, & curationes, nostris conspirantes: item LOEVVII, & nostratum medicorum, & nostræ posteriores.* SPIGELIVS de febre semitertiana apoplectica & soporosa. Affectus febrilis soporosus singularis, *timor dictus.*
- §. III. Libellus GOELICKII de *laude febris falso suspecta* cur nostri censorius? Priores eius immoderatæ dissertationes in *observationibus de febribus* modeste refutatæ. Hinc fremitus eius & conuicia.
- §. IIII. Eadem censura alios premens, aliisque pluribus debita. BERGER. de *laude febris merito suspecta,* & COHAVSEN. *archeus febrium faber,* eodem libello lacesiti. STENTZEL. contra febrium laudes. CAMERARIUS de *nequitia febrium.*
- §. VI. Iudicium de censura expectandum a medicis sinceris, cuicumque theoriæ addictis. STAHLII ipsius, & aliorum Stahlianorum limitationes, & merito expectandus nobiscum consensus. APINVS cortice Peruuiano vero, ad nostras indicationes, felicissime usus, approbante STAHLIO; licet hic cascarilla usum putauerit.
- §. VII. Febres corticem præcipue indicantes: ubi non adhibere medico indignum.
- §. VIII. Epicrisis de censura illa generalis. Triga disputationum. Quadriga sine plaustris expectanda. Character malæ causæ, & præceptæ opinionis dominantis. Promissio ad censorem.
- §. VIII. Transito ad examen speciale. *Ipsa censoris verba integra.* Horum sigillatim facta refutatio per notas indicata.
- §. X. Præmonitum. Neque ego, neque censor, malo animo scripsimus: ego pro observata veritate; ille pro præiudicato errore.
- §. XI. Dissertationes academicæ inaugurales, lusu ingenii, & exercitii causâ scriptæ. Dissertatio Marburgensis de *purgantium remediorum ex foro medico proscriptione.* VVALD.

E L E N C H V S.

- SCHMIDII de illa iudicium : nostrum de similibus proscriptionibus quibusuis. Cur Gœlickianas dissertationes lusus ingenii reputauerimus ? Solida Erfurtensis STAHLII diff. de *dubia atque suspecta hemorrhoidum laude*, febrium simul laudes limitat.
- §. XII. Ira censoris : hinc dicta contumeliosa, eorumque occasio innoxie a nobis data. Migrare ad barbaros iubentur.
- §. XIII. Votum censoris de emigratione corticis : salus ægrorum id effectu destitui iubet. HEISTERVS de limitanda corticis censura, & de noxio eius metu.
- §. XIII. Excusatio nostra ad viros graues, quod lusus ingenii leues passim inter seria grauiora refutauerimus. Ceterum excusatione nulla pro refutationibus nostris opus habemus.
- §. XV. Remedii febrifugi censura non limitata inexcusabilis. Temeritas, timiditas, negligentia, pertinacia medica. Vis corticis ad sphacelum. Scomma tenuis censoris de sancta simplicitate. Sententia nostra de ipso.
- §. XVI. Tam vsus omissio & criminatio, quam abusus ipsi, non excusanda. Logica censoris in respondendo. Culpa medica commissionis & omissionis. Febres sine cortice sanabiles, vel secus.
- §. XVII. Corticis laudes a nobis datæ nec nouæ, nec hyperbolicae. Expertus sit oportet, qui iudicare velit. CAMERARII experti iudicium de gustu quorundam deprauato.
- §. XVIII. Febris qua limitatione instrumentum naturæ vtile dicatur ? (quæ SYDENHAMII, prudentis magistri ad corticis vsum, thesise est) Limitatio nostra, BERGERI, HOFFMANNI, CAMERARII, ipsius CAMPANELLAE, veteris febrium laudatoris, cui febris non morbus, sed bellum spiritus contra hostem in propria ciuitate est.
- §. XIX. Laus medicinae eclecticae. Apes eclecticorum imago. Animantia vni plantæ inhaerentia, & inde nominata. Formicae, araneæ, apes medicae. Quid eruditionem eclectici absoluat ?
- §. XX. Curatio per corticem probe congruens nostræ sententiæ de febre naturæ instrumento. Notio nostra vocis naturæ. MEIBOMIVS de eius *viribus in conseruanda & restituenda sanitate*, deque *anime ad restituendam impotentia*. Errores naturæ, quamcunque notionem seruemus, ob causas plurimas. Remedio corrigente indigent. Ars naturæ ministra. Comprehendunt peritiores, quod censor se non comprehendere dicit.
- §. XXI.

E L E N C H V S.

- §. XXI. Methodus nostra corticem adhibendi distincta. Expectatio & præparatio, modo utilis, modo noxia. Citior medela indicata. Superstitiosus naturæ errantis & labantis cultus. BERGERVS de vfu corticis maturo, deque præparatione corporis utili, & noxia.
- §. XXII. Recto vfu materia febris in corpore non cohibetur. Cortex vere corrigit & euacuat materiam febrilem. Dissertationis ALBINIANAE de febre quartana auctor CHÜDENIVS. Corticis modus agendi non plane perspectus.
- §. XXIII. Haruspices, speculatores, extispices medici. Vbi deficit doctrina de modo agendi, sufficiunt regulæ de recto vfu. Consentit STAHLIVS,
- §. XXIII. Monita circa coniecturas de modo agendi. Vis adstringens cortici non solitarie inest: neque est vitio vertenda. SPIESSII PITCARNII, HOFFMANNI iudicia, de adstrictione corticis salubri.
- §. XXV. Virtus specifica febrifuga, quo sensu, qua limitatione dicta? IACOBÆI dubitatio de virtute hac fundatur in exceptione, ex vna historia epidemia Londinensi. Observationes IACOBÆI. Febres, sine vlla regulari periodo, corticem non indicant. Vbi indicatur, vsus debet esse adequatus. Febres recidivæ præcauendæ. Consensus GLADBACHII, LAHRNII, aliorum, in nostras de reversionibus observationes. Petitiio nostra ad plures observatores iterata. BOHNIVS de febribus aduersus corticem rebellibus. Talia specifica virtutis notioni medicæ non aduersantur. Specifici titulus ignorantia physica innoxia asylum, cordatis medicis visitatum. STORCHII consensus. STAHLII specifica. Comicus censoris iocus. Asyla ignorantia alia, nobis non accepta.
- §. XXVI. Oleum & opera censoris perdita. Medicinam bene docere & bene facere consentanea sunt. Ast eruditio ex cathedrâ non limitantis subfelliis diuersa clinica: secus, si limites rite doceantur. Præscientia censoris iactata circa obiectionem dudum factam: non nisi expertum iudicare posse. Responsio eius mirifica. Medicamentum non dolosum, sed fidum & exploratum, qua tale, experiendum. GOELICKII *corpus medicina mutilum* a STOERIO refutatum.
- §. XXVII. Votum STAHLII de licentia corticis vsurpandi recte limitatum. SPIGELII monitum simile de pulvere Cornachini.
- §. XXVIII.

E L E N G V S.

- §. XXVIII. Allegata ex alienis erroribus experientia manca. Notata circa historiam ex STAHLIO ad HARVEVM, de abusu corticis alicubi aliquando noxio. Paria nobis aliisque obseruata vsum rectum non tangunt. SCHRAEDER. *de V. S. usu & abusu in febribus.* Alia vtilia remedia & methodi contra febres. KERGERI febrifuga. Eius nepos ALISCHERVS de his, & de cortice magis certo. Febres multæ cortice opus non habent; sed hæ contra ceteras nil probant. TORTI monita ad censores, arti vitia artificum imputantes.
- §. XXIX. De argumentis a priori. Theoremata de anima natura, deque cortice per solam adstrictionem operante, neque demonstrari, neque, licet vera essent, nostris regulis aduersari queunt. VVEDEL. de viribus corticis præter adstringentem. GOELICKII dissert. de *phlebotomia in variolis usu & abusu* laudata, sine ironia. Ironiæ censoris. Hippocrates de ratiociniis a priori in medicina.
- §. XXX. Conclusio tractatus. Interdicta varia remediorum non limitata vana. Limitanda febrium laudatio, suadente ipso STAHLIO. BOHNIVS de tertianis periculosis

haud infrequentibus. Mirabilis animæ laudatio Gœlickiana. Anima medicus inuitus. Generalia censoris edicta, generis humani experientiæ aduersa, de febrium salubritate. Mirus παραλογισμος ex noxio corticis abusu, & eius corporibus delicti, vel quasi, contra vsum rectum. Prouocatio a censore præiudicante ad iudicantem. TORTVS de terribulis contra corticis vsum priscis excusandis, hodiernis secus. Quid probandum censori incumbat, si a febris laude & censura corticis sibi temperare adhuc nolit? Febrifuga alia comparata. Cortices aurantium hæmorrhagiarum & febrium insigne remedium. NIGRISOLII obseruationes de iis, item de nucum cupressi vi febrifuga. Epicrisis ad eius auctoris, item LANZONI notata. Emetica, puluis Cornachini, mercurius dulcis, febrifuga eximia ANDRIOLLI. Corticem ipsi omnes certiorum reputant. Febres cum malo aphrodisiaco complicata noxiæ. Καλομελι & electuar, mundificans. Periodorum recidiuarum regularis ratio. Obseruationes ea de re nostræ confirmata. Prouocatio ad experientiæ rationalis tribunal. Moderamen frugiferum. Petitio æqua, & censura iniquæ reiectio. Edi-

§. I

Edidi superiori anno *obseruationes de febris, præci-* *Observati-*
pue intermittentibus, & ex earum genere continuis, *ones nostra*
& de earum periculis & reuersionibus prænoscentis, *de febr-*
& præcauendis, per medelam tempestiuam, efficacem, adæqua- *bus, assensu*
tam, candide & perspicue propositam. *præstan-*
 Scripsi librum illum *tium viro-*
 ad politissimos vtilissimi commercii litterarii medici *rum firma-*
 & physici Norimbergensis auctores, quippe qui, in anni *ta.*
 primi hebdomade 24. problema aliquod ea de re propo-
 fuerant. Medicus nempe Curiae Variscorum clinicus,
 doctrina, experientia, & candore insignis, *L. CHRISTIA-*
NVS. FRIDERICVS IOERDENS, communicauerat cum
 ipsis obseruationes suas de febris intermittentibus, quæ,
 dum tutæ credebantur, & adhuc per initia solum exspe-
 ctabatur naturæ auxilium, superueniente ex improviso
 sopore & apoplexia, subito fuerant exitio. Perterritus
 inexpectato morbi exitu, & laudibus salubritatis, quæ
 febris hodie alicubi generaliter tribuuntur, diffusus me-
 rito, & de metuendo sæpius simili euentu sollicitus, alie-
 nam etiam experientiam per laudatissimum illud com-
 mercium implorauit vir cordatus, atque, vt cum orbe
 medico communicarentur, si qua aliis similia obseruata
 essent, sique signa prænuntia aut medelæ suppeterent, pu-
 blice rogauit: add. *commerc. litter. ann. 1733. hebd. 10.*
 Quum autem haud adeo infrequenter, a pluribus inde an-
 nis, nobis similia obseruata, & apud auctores veteres recen-
 tioresque lecta succurrerent, officii nostri esse duximus, vt,
 quæ circa signa & medicinam notabilia habebamus, ad sol-
 uen-

uendum, pro tenuitate nostra, problema illud, euulgare-
mus. Natum inde est, additis aliis obseruationibus pluri-
bus, leuidente istud volumen, quod & celebratissimi illi
commercii Norimbergensis, (anno 1733. hebd. 3.) & aliarum
relationum litterariarum variarum auctores, multa cum
beneuolentia commemorarunt: quoque ipse cl. L. *IOER-*
DENS omne sibi, quod de iis morbis dubium fuerat, solu-
tum, & sese in methodo ceteris febribus sibi relictis medendi
confirmatum esse, officiose eodem in commercio hebd. 30.
testatus est. Accessere viri eximii complures, qui partim co-
ram, partim datis ad patronos amicosque meos, aut ad me
ipsum, litteris, obseruationes regulasque nostras, sua appro-
batione atque experientia vnanimi, confirmarunt: quos
inter nuperrime publice calculum suum adiecit præceptor
meus venerandus, celeb. *HEISTERVS*, in dissert. elegan-
tissima de *mediconimis timido* pag. 14. Quam ob rem sin-
gulis illis fautoribus meis experientissimis, adeo-
que censori vni non experto, & certas ob causas inenso,
fidenter opponendis, maximas ago gratias, ac continuan-
dum, pro viribus, quod beneuole probarunt, sincerum in
artis commoda studium spondeo, voluntate certe propen-
sissima tantos fauores, quantum potero, demereri allabo-
raturus.

§. II.

*Obseruati-
ones noua
concordes
de febribus
soporosis &
apoplecticis*

Præter adductos in iis obseruationibus sect. 1. §. 2. au-
ctores, reperi adhuc alios, qui affectus soporosi & apoplexiæ
febri intermittenti veræ superuenientis casus, plane iis
similes, quos problema a me enodatum exhibet, itidem
obseruarunt, & eodem, quod ego in ancipitibus istis præ-
cipitibusque, & aliis metuendarum febrium periculis,
expertus suasi, remedio generoso auertere iusserunt. *b.*
RVD. IACOB. CAMERARII egregia de *apoplexia cum fe-*
bri dissertatio prodiit anno huius sæculi decimo septimo. In-
cipit

cipit auctor cum vulgato eo: *vis sine febre mori?* & modum mortis naturalis frequentiore observari solitum recte docet, ut *vix sine febre*, sed *cum*, vel *ab ipsa febre*, moriantur homines, (p.3.) sed & cetera animantia febrem veram, certe prope mortem, pati soleant. (p.13.) Ostendit, apoplexiam ipsam haud raro cum febre esse. Vltius processisse inuenio virum experientia magnum, b. VVEDELIVM, qui opiolog. p. 26. "*se nunquam affectum soporosum vere talem vidisse, affirmat, ubi non simul adfuerit calor præter naturam*": quod tamen nobis generatim ita affirmare non licet. Triplici vero modo apoplexiam febri adesse notat b. CAMERARIUS, ut vel continenti, remittenti, intermittenti, superueniat; vel quasi comitata inuadant; vel denique febris symptomatrica sit, apoplexiæ superueniens: (p.9.) atque hanc ipsam longe rarius medicam, quam periculosam, immo nociuam plerumque esse, docte demonstrat. (p.14. seqq.) Recenset febris intermittens soporosa & apoplectica exempla: (p.7.) "*senem, ait, litteratum, viribus fractum, undecimo septenario maiorem, cum æstas impense calida tertianam ferret epidemiam, fuisse etiam correptum, & in paroxysmis profundo sopore oppressum, toties a domesticis pro apoplectico habitum; cum tamen ab iis ad se redierit, & euaserit, non hemiplecticus: obdormiuisse pariter in tertianæ paroxysmo tertio vel quarto ancillam rusticam, adeo grauius & suspecte, ut, postquam vi magna fuisset utcunque excitata, non nisi obscura sensus mentisque præbuerit indicia, iacens aphonos, trunci instar immota, in magno æstu, nec alio cum pulsu; liberatam tamen & hanc fuisse, cum fine paroxysmi, nullo resolutam latere. Non tamen, pergit, omnes, quos cum singulari ad caput raptu vehementer inuasit famosa illa febris, ita dimisit; sed & vnum atque alterum, grauioribus prius accessibus iam tum male habitum, importunior tandem*"

Loeuvii.

“paroxysmus funeste oppressit, modo, ut videbatur, apoplectice a-
 “cutissimo“. In curatione commendat MORTONIANAM,
 ut ait, antidotum, febris proteiformis domitorem corticem, si-
 “quidem requisita exhibitioni concedantur interualla“: quod id
 ipsum est, quod nos in obseru. p. 19. 62. 66. 81. sqq. vberius de-
 duximus. Alterum allego b. ANDREAM LOEVVIVM, qui
 in elegantissima historia epidemia Sempronienſi, ephem.
 nat. curios. nouis. volumini I. subiuncta, variis locis affe-
 ctum illum enarrat. P. 78. memorat febres erraticas æstiuas
 anni 1708. cum diris symptomatibus incipientes, sed circa
 diem fere septimum in tertianam ordinariam transire so-
 litas. „Adbibui, ait, venæ sectionem, diaphoretica, præcipitan-
 “tia: quam primum vero notavi tertianas, aut tertianas dupli-
 “ces, exhibui statim chinata cum arcano duplicato, optimo cum
 “successu“. Narrat ibidem historiam alicuius, qui, accepto
 tristi & ingrato nuntio, territus, ex ista febre derepente
 inciderit in soporem profundum, &, licet clysmatibus
 & vesicatoriis intra XV horas excitatus, omnium tamen
 rerum inscius, vix loqui valens, eodem die relapsus,
 &, accedentibus conuulsionibus, sine febre comatosus fa-
 tis cesserit. Pag. 83. febres æstiuas & autumnales gra-
 uissimas anni 1709. primo continuas, deinde die demum
 quinto transeuntes in intermittentes exquisitas, commemo-
 rat. “In duabus, ait, personis, vna XVII. altera XXX
 “annorum, obseruaui, his febribus superuenisse apoplexi-
 “as fortissimas lethales“. Laudatis ad epidemias istas fe-
 bres remediis blandis diaphoreticis, &, post tertium
 paroxysmum, die a febre vacuo, laxantibus, salibus
 amariusculis & lixiuis, & terreis alcalicis: “omne, ait,
 “fere punctum absoluit decantatissimus cortex Peruvianus,
 “cum salibus mixtus“. Post editas obseruationes nostras,
 quamuis prior epidemiæ febrilis violentia longe iam ge-
 ne-

neratim remiserit, ter tamen rursus observauimus ipsi, sanauimusque præscripta ibi methodo, febrem eiusmodi, etsi tertianam duplicem intermittentem veram, cum horrore incipientem, attamen sponte dein summe soporosam, apoplecticæ haud dissimilem: vnam in futuro, alteram in opifice chirothecario, illo quinquagesimum annum parum, altero nondum supergresso, quorum vterque plane ante febrem sanus fuit, & curata saluus est; tertiam in viro nobili sexagenario, qui ante annum insultum apoplecticum sustinuerat, quem casum celeb. D. GOETZIVS, vir multis meritis orbi medico carus, & mihi fautor apprime honorandus, in commerc. Norimb. h. a. p. 172. ex litteris meis iam excerptis. Hi autem singuli, quum primum aduocarer, caro vero, id est sine sensu & motu, iam tum sopiti erant. Omitto alios multos, quos comate, aut modo instantis soporis signis, aut eo febris symptomate, quod *SPIGELII* *VS de febre* *semiertiana apoplectica & soporosa.* *SPIGELIVS* in de semiertiana (opp. Tom. II. pag. 28.) *ti-* morem vocari notat, quodque comatis species est, correptos, a graui discrimine imminente, per nostram methodum, post editas observationes, præcauimus, & incolumes præstitimus. Curiosam *SPIGELII* observationem, quacum conferri velim, quæ de semiertiana in nostris observationibus p. 7. 9. 51. 61. 63. annotata sunt, huc adscribere liceat, quia & apoplexiæ veræ, & alterius morbi soporosi, alibi haud distincte memorati, inter febris semiertianæ, quæ partim certe ex intermittentium genere est, symptomata, mentionem facit. "Cum ipsa, ait, febris semiertiana sola per se apta sit vires magno-
pere deicere; tum multo magis prosternuntur, cum morbi superueniunt acuti, quorum magna pars per se periculosa est, quidam etiam maxime lethales, quales sunt apoplexia, paroxysmus epilepticus, catochus forte AETII, & ali-
us

“us quidam morbus, in Germania & Pannonia frequens, quem Austriaci, Moravi, ac Stirii timorem appellant, inter apoplexiam & epilepsiam quodammodo ambigens. Cadunt enim velut apoplectici sine sensu, non tamen motu priuantur, neque tamen conuelluntur, ut epileptici: aliquando stertunt, nec tamen discussio morbo paralyfin alicuius partis incurrunt.” Affectum huic dicto timori soporoso plane similem, ex febre tertiana duplici continua, seu semitertiana spuria, hoc ipso, quo scribimus, quoque febres auge- scunt, & passim indolem peiorem induunt, motusque metuendos moluntur (1), mense Septembri, bis obseruauimus: in matrona plus quam septuagenaria, & in Iudæo iuvene. Perierat in accessione ultra *νοχθημερον* sensus omnis; sed membra quasi anxie iactabantur. Subla- ta ad nostram methodum febre, curatus est morbus, ne- que rediit, aut noxam reliquit, consulente mecum priori in casu illustri HVGONE, posteriori experientiss. VVOLFF- FIO, archiatris regiis, fautoribus meis eximiis. Ita, his aliisque modis, vera obseruationum nostrarum ἀναλογία, & constans regularum successus, ac medicinæ febrifugæ præ multis febribus securitas atque præstantia, indies magis magisque experiendo, & præstantium medicorum practi- co assensu, elucescit.

§. III.

Libellus de Surrexit vero nuper cl. D. ANDREAS OTTOMARVS GOE-

(1) Hac ipsa hebdomade obiit ex care, a tertiana non medicata, mulier sexagena- ria, ante vegeta, nec diutè vitiis addicta, referente cl. D. CHAPVZEAV, collega meo honoratissimo amicissimoque, ad moribundam arcessito. Litteræ aliunde allatæ mortem iuuenis generosisimi, ex eodem sympto- mate, febri tertianæ superueniente, referunt. Recte sane olim AEGI- NETA, “*carus*,” dixit, frequenter febrium accessionibus superuenit: et HIPPOCRATES GALENVSque: *carus semper malus est.*

GOELICKE, professor Francofurtensis. & dissertatione, *de laude febris falso suspecta*, mense huius anni Iunio euulgata, famosam illam deam febrem, in cuius sacra, *quasi suspecta, cur nostri censorius?* ipsa Hygeia esset, iurasse viderur, contra librum meum defendere, & eius medelam, quam expertus proposui, proscribere inexpertus attentauit. Nempe plures quidem eo nostro opusculo alias, de febribus & remediis variis, obseruationes; sed maxime etiam febricosorum motuum, licet sæpe salubrium, metuendas tamen sæpe noxas, & naturæ ibi errores lapsusque frequentes, & genuinam indicatæ, in ancipiti potissimum statu, medicinæ, inter febrifugas efficacissimæ, corticis nempe Peruuianæ, usurpandæ methodum, eiusque generosi medicaminis vsus inlignes, & vitandos abusus, sincere descripsimus, & propria alienaque multiplici experientia roboratas regulas suppeditauimus. "Non potui simul, quod in præfatione dixi, quin idemtidem erroneas quorundam persuasiones, de febrium indole perpetuo tuta, & quasi sacrosancta, suspensionesque, quibus id medicamen premitur, modeste refellerem, ac huius demonstrarem, sub legitimo vsu, innocentiam, necessitatem, utilitatem, & vniuersalem fere assererem medicorum vere experientissimorum, a longo inde tempore, per regiones constitutionesque plurimas, stabilitum iis in rebus consensum: quem sunt, qui ob diuulgata paucorum, leuibus ex causis dissentientium, vel dissensum affectantium, theoremata, effata, & schediasmata, & vagas maleuolorum, aut aberrantium fermocinationes, sibi ita non persuadent, uti re vera est". Inter ista schediasmata præcipue fuerunt dissertationes duæ, cl. D. GOELICKII præsidio suffultæ, altera de impostura corticis, altera de eius vsu noxio, licet recto. Prior corticem, quicquid

quid agat, per imposturam agere, & nunquam esse vtilem, sed plane ex medicina proscribendum; posterior, ipsum rectum eius vsum noxium esse, inde eruerere conatur, quia febris animæ rationalis instrumentum sit, &, vti vult sua indole ac motibus, semper salutaris, semper sapienter directæ & moderata, nunquam noxia, sed vltimum naturæ sapientis præsidium, ad corpus a noxa & interitu vindicandum, atque adeo nunquam sine noxa cohibendum corticis febrifugi vsum, quamuis recto. Has dissertationes, tum ob probrosum scribendi genus, & dicta mordacia, quibus scatent, in omnes, qui ab istis cantilenis discordant; tum ob παραλογισμα; eximios; tum ob laudationes febrium, & criminationes medelæ, plane immoderatas, ad iustum pondus, hoc est nullum, argumentis & experimentis redegi: id quod haud sine fale, & viuida refutatione, fieri debere, ob eas ipsas aliasque causas, videbatur. Sine stylo tamen immodesto disputaui, immo ne declarauim quidem auctorem, sed excusaui, quasi dubius essem, præsesne, cui doctrinæ & claritatis elogia vbique largiter tribui, an alius quicunque, vti in academicis dissertationibus sæpe fieri scio, libellos elaborarit, & quasi fortassis exercitii tantum ac disputationis gratia editos putarem, forte alio scripto limitandos, aut corrigendos. Legantur velim, & ponderentur ista schediasmata, iunctis obseruationibus nostris, præsertim p. II. in nota (c) p. 42. (b) 43. (d) 46. (h) 57. (h) 95. (c) 116 (h) 181. (a) 187. (e) 200. (i) 222. (b) 225. (d). In istorum ergo foetuum suorum degenerum vltionem, indulgentissimus parens, surrexit iratus aduersus mearum obseruationum librum, in præfatione, & p. 28 -- 32. eiusdem *de laude febris falsò suspecta* libelli. Verbis fere BORRICHII, ex præfatione ad

ad librum de *Hermētis sapientia*, rem breuiter iterum liceat explicare. Vir clarissimus, censor iam meus, aculeato & iniurioso schediasmate de impostura corticis Peruuiani, artem eo febres inutiles, vel nociuas sanandi, ex imis sedibus subuertere annisus est. Multi viri periti censuræ illius indignitatem paullo ægrius tulerunt: eosque inter ill. *HOFFMANNVS*, edita de *corticis usu recto* dissertatione, artem ipsam a criminationibus vindicauit. Contra ille nil solidi moliri, neque moderatius agere; quin & edito in vulgus iterum dentato scripto de ipso *recto corticis usu noxio*, insistere subinde ferocius. Nos, vrgente in obseruationibus nostris occasione, vtrique libello censorio iuste respondimus, sine felle tamen, sine stomacho.

Nam mihi nunquam

Bilem, sepe iocum, tales mouere tumultus.

At ille, asper monitoribus, cum parili rursus disputatione de *laude febris falso suspecta* in cathedram assurgere, in fremitus & conuicia despumare, immo ne puncticulam ferre aciculæ, qui ipse ante in iugulum tot præstantissimorum virorum infesto mucrone descenderat.

§. V.

Hanc tertiam disputationem titulo quidem, et ali-
qua parte, destinauit refutandæ qualitercunque ill. *BER-*
GERI dissertationi solide doctæ, de *laude febris merito su-*
specta, & vindicando loco quodam *VEIGAE*, medici veteris
Lusitani, de naturæ febres excitantis sapientia, quem
ill. *BERGERVS* & suppeditaauerat, & confutarat; par-
tim vero impugnando cl. *COHAUSENII* libro, quem is in-
scripsit *archeum febrium fabrum*, quoque febres motus
naturæ,

*Eadem cen-
sura alios
impetens
aliisque
pluribus
debita.*

naturæ, siue archei, vt cum *HELMONTIO* & aliis loquitur, plane violentos, & sapissime inutiles & noxios esse docuit, vt cortice præcipue Peruuiano cohiberi debeant. Refutare forsân æque conatus esset febrium laudator, si ad manus ipsius iam peruenissent, quæ contra sapientiam naturæ, causum, petechias, hæcticam, similesque febres inducentis, acriter haud pridem disputauit celeb. *STENTZELIUS* de glandularum in plurimis visceribus absentia p. 31. Ignorasse etiam videtur editam superiori anno elegantem celeb. *EL. CAMERARII* dissertationem de nequitia febrium, qua appellatione, ex *CAELIO AVRELIANO* desumpta, idolum illud itidem profanauit vir vere ἐκλεκτικός, & a medica superstitione alienissimus. Multos prætermitto alios, qui, quotidie haud absimilia scribentes, laudibus febris immodicis derogant. Quod si in omnes, quibus illa laudatio suspecta est, calamum sibi stringendum esse censor putet, generi humano eandem, quam nobis, litem propediem denuntiaturum iri spero, nisi ipso iam facto sit denuntiata.

*Iudicium
de ea expectandum a
medicis sinceris, cuiusque the-
oriae addi-
tis.*

§. VI.

Ex meis obseruationibus pauca quidem, & ad sententias maxime theoreticas spectantia loca, censura sua vexauit, & sola auctoritate suæ theoriæ, & recoctæ illius mutilæ ex alienis erroribus experientiæ, sine examine legitimo reiecit, immo magnam partem ne intellexit quidem, aut intelligere noluit. Conferatur velim viri disputatio cum integro meo tractatu, addita & perlecta prius dissertationum biga, vti auctor vocat, de impostura corticis Peruuiani, & de eius usu noxio, licet recto. Tertia, de laude febris falso suspecta, trigam perquam æquabilem nunc compleuit

pleuit. Frænum vero & moderamen deest. Vtrumque dare conabimur, per moderatas hæc animaduersiones. De iudicio inter nos lectorum eruditorum, expertorum, ac non præiudicantium, securissimus sum: quamcunque etiam foueant theoricam opinionem. Nam, ne de verbis inurbanis dicam, nulli disciplinæ probandis; ex ipsa, quam profitetur, theoria *Stabliana*, ne quidem rite concludit. Refellitur enim immoderatus febris panegyricus, ac remedii contemptus, ipsis limitationibus illustris *STAHLII* ceterorumque ex eius disciplina doctorum, de natura varie & sæpe in ratione modoque motionum suarum errante & labante, de motibus febrium excedentibus, peruersis, imbellibus, hoc est, de ipsius febris effectibus non laudandis, ipsiusque, ad motus inutiles aut nociuos compescendos, tonumque roborandum, corticis usu. Hunc præterea illustris *STAHLIUS* iisdem plane scopis, quibus nos, ceterique, quos vbertim expertos observationes nostræ ostendunt, commendamus, recte & vtilissime adhiberi, tot curatissimis candidissimisque obseruatoribus eo minus negare potest, quo maiorem iam ea in re fidem inter illos ipsos b. *APINO* adhibuit, quem cascarilla putauit usum esse, & hanc, ob præstitos, isto auctore teste, in febre epidemia specificè compescenda effectus, voce & scriptis sæpius laudauit. Nos autem verum corticem Peruvianum *APINO* vsurpatum probauimus, non spurium seu cascarillam, obseruat. p. 69. seqq. Conf. ill. *STAHLII* colleg. pract. c. not. cl. *STORCHII* edit. nouiss. p. 766. sqq. Neque eidem theoriæ observationes nostræ practicæ repugnant, quippe cuius hypothesi plausibili facile conciliandæ, & ex sola veracissima multiplici experientia propria aliena-

que natæ. Explodi mereretur theoria & hypothesi omnis, quæ vel vnico experimento euidenti ita aduersaretur, vt conciliari non posset.

§. VII.

Febres medelam febrifugam indicantes.

Iterum iterumque dico, quod, inconcussis artis & experientiæ fundamentis nixum, in obseruationibus meis p. 208. sincerus scripsi. "Laudo ipsam methodum STAH-
 LIANAM, quæ mihi, quamuis cum illa theoretica opinione
 "non conuenire fatear, egregie tamen sæpissime haud absimiliter
 "succedit. Verum, si qua est periculum minitans, vel intole-
 "randa, vel pertinax paroxysmorum violentia; si nihil uti-
 "litatis inde, & a reliqua medicatione in corpus redundat;
 "si functiones naturales, & habitus corporis, non obstante
 "methodica curatione, in deterius degenerant; quæ omnia,
 "pro febris & corporis indole; (nec artis, neque artifi-
 "cum culpa, sed propter febris sæuitiem, monstri mul-
 "tiformis, quod ratiocinia nostra persæpe eludit, vt ait
 "RAMAZZIN. opp. p. 52.) facile fieri, expertum quemlibet
 "testor: tunc nolim equidem, & nolint ipsi illi doctores, fe-
 "brifugæ medelæ vnice certæ vsum istis cancellis (solorum, vt
 "docent, motuum sine materia in fine morbi cohibendorum)
 "includi, & securum ac vtile medicamentum morbo haud securo vel
 "inutili; roborans debilitanti; crasin & tonum partium corporis
 "conseruans dissoluenti ac destruenti; medicamentum, quod
 "nihil molestiæ, nisi sapore, creat, morbo molestissimo; id
 "est, dei beneficium supplicio, postponi". Vides, lector can-
 "dide, cuicumque theoriæ addictus, quibus casibus, quibus
 "indicationibus medicamentum ληξιπυρετον vnice cer-
 "tum, quo vsque certum quid in arte est, præci-
 "pue feruem: vbi sane illud non adhibere piacu-
 "lum esse mecum arbitraberis, si opem omittere, quam
 agro-

ægroto secure erre potes, æque mecum abhørres, quàm committere quicquam, vnde noxam homo capere queat. Salus ægrorum, non hypotheseos fauor, summa lex esto!

§. VIII.

Regulas & cautiones, prudenti haud difficiles, pro tempestiuo iustoque usu suppeditavi, & propria ali-
Epicrisis de censura generalis.
 enaque roboravi experientia, ad quam non expertus censor lepide respondet: "*quid opus est dolosi medicaminis vires proprio Marte experiri*"? Usus remedii ab abusu distinguere, & veritati manus dare, intemperanti disputatori nondum lubet; rationibus genuinis, & sincera experientia pugnare ipsi hac in re non licet. Bilem ergo solum atram, in præfatione maxime, crude in librum meum exspumat: quod quidem homini, præiudicatis opinionibus alte inhærentibus ægrotanti, eo lubentius condono, quia pharmaci effectus esse videtur, quod ipsius ægritudini, ex prioribus istis dissertationibus clare apparenti, deberi reputatum, medice per nostrum illud observationum opusculum propinaueramus. Optamus speramusque bonam *ὑγεειργίαν*, & ubi sanis, id est, attentis & haud perturbatis oculis, meliora intuitus & expertus fuerit, in practicæ veritatis partes transitum. Quod si ita fiat, & vel profiteatur id censor, vel tacitus acquiescat, acquiescam & ipse, tacitusque gratulabor non mihi, sed veritati, de viri docti cordata assensione, vel de eius contradictione posthac omissa. Quod si ex aduerso denuo in certamen assurgere, atque ulterius contra me, quique mecum sentiunt, viros experientissimos plurimos, disputare placeat, iungat, per me licet, trigæ suæ disputationum quartam, & quadrigis

drigis in exploratissimas veritates inuehatur, plaustra vero conuiciorum in stabulo relinquat velim, si sine iis certare potest: quod posse vix solent, quibus mala causa est, & praecepta opinio dominatur. Habebit me semper ad iustam, si qua opus sit, responsionem, sed & ad quæuis officiorum genera amice paratissimum, & ceteroqui personæ, dignitatis, meritorumque ipsius, quæ cum erroribus & effectibus affectuum animi haud confundo, æstimatorem sincerum.

§. IX.

*Transitio
ad examen
Speciale.*

Ibo breuiter per singula, quæ censor tetigit loca, & , sedatissimo animo, ad omnia & singula, quæ dixit, respondebo. Ipsa vero prius eius verba, quibus meum opusculum impetiuit, integre omnia hic inseram, ut, collatis subsequenter responsionibus nostris, facile lectores prudentes iudicium, tum de vtriusque nostrum moderatione, tum de causæ bonitate, ferre possint.

In præfat. p. 2. *sqq.* ita ipsi lubuit loqui:

*Ipsa cen-
soris ver-
ba inte-
gra.*

"Qui de disputationibus academicis, imprimis inauguralibus, idem" (quod de dissertationibus ludicris, in laudem podagra, formica, anseris, elephantis, pediculi, immo ipsius plane asini, uti auctor, laetis forte asini non amans, cum emphasi dicit) "ferret iudicium, haberet iure, quod metueret, ne prudentioribus laute deridendum, immo exhibilandum sese praberet, vel, si candidius mentem explicare mihi liceat, animi sui malignitatem manifestis plane indiciis proderet. Id tamen citra expectationem omnem haud pridem fecit auctor observationum de febribus, qui non minori audacia, quam impudentia, auctori dissertationis de impostura corticis Peruuiani imputare hauderubuit, quod neutrquam serio egerit, sed exercitii tantum causa, figuris rethoricis & variis lusibus circa artes dialecticas, luxuriante ingenio eundem criminatus fuerit, (1) imo suspicatur idem, optare prædictæ disputationis auctorem, quisquis denuum ille fuerit, ut Americanus cortex migraret in Americam, nisi consilium eius effectu destitui salus reipublica iuberet (2). Verum precipiti suo iudicio non satis fides, alio epistolaris sue dis-
"tatio"

(1) Vid. ad hæc omnia responsio infra. §. II.

(2) Vid. §. 13.

"rationis loco subrimide sese excusat, virosque graves rogitat, ut ipsi igno-
 "scant, quod scripti illius, dum seria aguntur (quasi iocosa & ludicra essent
 "omnia, que dicta in dissertatione ventilantur) aliquoties mentionem fecerit.
 "Fando enim se accepisse memorat, esse ex his, qui de hoc remedio (cortice Pa-
 "ruviano) male informati perperam iudicant, qui solo titulo audito, & non
 "lecta, aut certe non ponderata, opella ipsa, aut re non satis intellecta, nescio
 "quid eximii aut solidi inibi esse debere prastituerint, & arrepto passimque
 "pronuntiato odioso illo & indigno impostura nomine, nullis rationum momen-
 "tis suffulto, suos aliorumque auxerint errores, cum detrimento agrotantium.
 "Quibus ex verbis unicuique colligere facile licebit, novum hunc Thrasionem,
 "(qui prima vice in eruditorum theatro comparuit, ac pessimam animi sui in-
 "dolem eo ipso statim prodidit, dum non satis sui compos, in quosvis obuios, mo-
 "destia omni, qua in viros se multo doctiores & in praxi clinica longe peritio-
 "res decebat posthabita, ingenti procacitate irrui) pessime sibi conscium fuisse,
 "nec iniuria metuisse, ne, si in medicorum artis sue peritorum (quos solos com-
 "petentes iudices agnosco & admitto) manus inciderent, illique rationum ibi
 "adlatarum momenta rite expenderent, non solum calumnias, quin diffamatio-
 "nes manifestas maligni censoris agniture, sed & pari loco famosum corticem,
 "i. e. noxium generique humano summe exitialem, essent habituri (3). Sed nec
 "hic satis presidii atque securitatis inueniri posse ratus, serio, sancta simplicitate
 "delusus, circa addendorum finem veretur, ne, qui diuinum illud beneficium
 "(corticem Americanum) calumniari & suspectum reddere, & medicos, agros-
 "que, quantum fieri potest, ab usu eius absterre ament, deo, medicina dato-
 "ri, difficulter rationem reddituri sint, an vana timiditatis, an prae fracta in-
 "morborum impetu permittendo temeritatis immitisque in omittendo misero-
 "rum agrotantium leuamine pertinacia? (4) Id vero in ambiguo relinquit.
 "Quasi vero graviora iudicia eorum ceruicibus non imminerent, qui sci-
 "entes volentesque insidi, immo manifeste damnosi remedii abusu non sine sum-
 "mo generis humani detrimento inhaerent, immo abunde licet moniti non tamen
 "respiciunt, sed indies potius cepto in tramite pergendo, miseros agrotantes
 "sperata sanitatis loco in statum summe arummosum precipitant (5).

In ipsa dissertatione p. 28. sqq. "paucis inquit, placet adhuc examinare
 "scriptum DD. Pauli Gottlieb Verlhofii, nuperrime editum, in quo quidem obser-
 "uationes de febris, precipue intermittentibus & ex earum genere continu-
 "is &c. eruditur pollicetur, eundem tamen cum Cohausenio scopum sibi propo-
 "situm habuisse videtur, ut, quod alii ante ipsum modestius fecere, febris
 fugum

(3) Vid. § 14.

(4) Vid. § 15. vbi verba nostra & sententia integre exponuntur.

(5) Vid. §. 16. addatur ad totam praefationem nostra notatio §. 12.

"fugum Americanum, quod munus vocat providentia divina, remedium generosum
 "cui nihil adhuc suppar vel natura vel ars amula exhibuerit, novis & plane
 "hyperbolicis encomiis exornaret (6) atque extolleret, commodamque eo ipso nanci-
 "sceretur occasionem inuehendi in auctores biga disputationum, quarum altera
 "de impossura corticis Peruviani, altera vero de usu eiusdem noxio licet recto
 "agit, quamque postremam is disputationi Halensi de recto corticis chinchina
 "usu oppositam esse argute suspicatur. Qua tota in opella nihil in maiorem me
 "admirationem rapuit, quam quod sententiam Stahlianam de natura & essen-
 "tia febris suam facere ausus fuerit, parum interea sollicitus, an etiam cum re-
 "liquis suis speculationibus theoreticis & imprimis cura febrium, quas ille corti-
 "ce Americano tuto & certa efficacitate superari posse existimat, conciliari sese
 "patiat (7). Verum desis mirari, posteaquam opella, fugitiuo tantum oculo
 "perlustrata, animaduerti, honori sibi duxisse VVerlhofium, ut apud more ex
 "celebriorum medicorum scriptis suum in apiarium congereret, quicquid rostro
 "suo ablandiri videbatur, (8) cumque hypothesin Stahlianam phanomenis febrili-
 "bus concinne & concatenata serie explicandis inseruire probe observaret, eam
 "adoptare nullus dubitavit, atque adeo sponte cum illo agnoscit, febrim in se
 "& absolute spectatam nihil esse, nisi motum natura, per secretionem & excre-
 "tiones materia nocua, ad conservationem corporis tendentem: additque, ne
 "quidem mereri febrim, ut pro morbo habeatur, immo, ita docuisse omni auro
 "hodieque sentire ac docere ubiuis medicorum prudentum scholas. Id quod, si
 "sic se habeat, uti verissimum est sic se habere, non comprehendendo, quomodo
 "id cum cura febrium artificiali per corticem Americanum instituta consistere que-
 "at? (9) Si febris est motus natura, quo materias nociuas per se & excretionem corpore
 "emovere molitur, vel, ut Sydenhamius, magnus ille Anglorum practicus, loqui
 "amat, instrumentum natura, quo pura ab impuris secernere ac postmodum eva-
 "cuare contendit, methodus VVerlhofio aliisque, cum quibus sentis, consueta,
 "qua statim in principio febrium, nulla expectata coctione vel preparatione ad
 "excretionem, corticem exhibet, (10) natura amula dici nequit. Rursusque: si
 "febris est motus natura, ad conservationem corporis tendens, hic vero in pri-
 "mis statim initiis supprimatur atque cohibeatur, evidenter consequitur, o-
 "mnem nociuam materiem in corpore febricitantis conclusam manere, id quod
 "vero cum bona illa atque salutari natura intentione conciliari iterum nequit,
 "nisi probatum eant amici & fautores decantati huius febrifugi, quod & vim
 "alterantem, humoresque preparantem, & hac peracta, euacuantem quo-
 que

(6) Vid. § 17.

(7) Vid. § 18.

(8) Vid. § 19.

(9) Vid. § 20.

(10) Vid. § 21.

"que efficaciam possideat. Ceteroquin ingenue confitetur, modum quidem op-
 "randi non adeo esse perspectum, interim tamen naturam cortice roboratam
 "partim humores coquere seu digerere, partim vero digestos sponte per vias com-
 "modissimas excludere, & modo aluum subducere, modo vero diaphoresin vel
 "diuresin ciere, modo salubres sanguinis fluxus, modo plaus criticam salina-
 "tionem excitare, modo alia miraculosa opera exequi. Qua omnia si corticis vi-
 "e efficaciam in corpore humano vivo fieri vana credulitate sibi persuadeat, im-
 "postura plenum esse, cui tantum tribuit fidei, corticem fateatur necesse est.
 "Verum licet hoc modo reum habeamus confitentem, modum agendi excellentis
 "ac generosi huius febrifugi nondum satis peritis artis perspectum esse, mauult
 "tamen ille ingenii sui vires, quas sane non mediocres esse, quibus intelligens
 "facile ex hoc specimine sibi imaginetur, experiri, dum haruspicum more (qui,
 "dum sese mutuo contuentur, in risum prorumpunt) huc & illuc incerta sua
 "opinatione oberrando, tandem forte sic habere sese posse operandi corticis mo-
 "dam haviolatur, (11) nempe vel agere eundem more aliorum vegetabilium ama-
 "rorum, leniter aromaticorum, & pariter austerorum; vel tonicam efficaciam
 "exerere eundem, quam fibris aliquando laxioribus ventriculi potissimum, in-
 "testinorum ductuumque & glandularum, & euidenissime omnium, ductuum
 "biliariorum, ceterorumque vasorum sanguineorum, lymphaticorum, nervorum,
 "que, fibrarum & ductuum, precipue in hepate, pancreate, mesenterio, liene,
 "renibus, utero, ipsisque plane partibus seminalibus &c. communicet; vel, si
 "hæc forte ad sensum vel ad plausum apud incredulos non inueniant, in eorum
 "gratiam comminiscitur vim plane balsamicam, qua chyli, sanguinis, humo-
 "rumque inde deriuatorum crasis, precipue, si exsoluita illa fuerit, coarceatur,
 "vel denique, quasi portentosarum pollicitationum finem nullum inuenire queat,
 "sulphur aliquod leniter anodynum sibi effingit, quod fibras & nervos undecun-
 "que irritatos demulceat, & qua sunt eius generis fragmenta plura, qua lau-
 "dato suo antipyretico liberali manu tribuit (12). At vero hisce manifestis qua-
 "si virtutibus corticis parum confusus, summorum virorum (quos inter disputa-
 "tor certe non postremum sibi vindicat locum) vestigia sequi, & cum ipsis ad no-
 "tissimum illud physica theoretica ignorantia asylum, quod nempe tota sui sub-
 "stantia specificam febrifugam virtutem exereret, confugere maluit. Doleo vero
 "vehementer Mollierii comici Gallici elegantissimi tempore non vixisse eximium
 "hunc disputatorem; is enim sine dubio examini candidati sui hanc questionem,
 "cur cortex peruianus habet vim fugandi febres? una cum illius responsione:
 "quia habet virtutem febrifugam, comico illi actui inserturus fuisset. Onum e-
 "nim ouo non potest esse similis, quam questio illa Mollieriana; cur opium fa-

C

(11) Vid. § 22.

(12) Vid. § 23.

"cit dormire? & respondetur: quia habet vim dormitiuam. Ex ungua leonem (13). Vnum vero adhuc est, quod obici posse praevideo: neminem de noxia corticis vi dignum ferre posse iudicium, nisi qui frequentem eius usum ac sapienter repetita experientia prauos effectus ipse sua in praxi obseruauerit; ita quidem spinari cathedrales, non aequo vero clinicos; constare multiplici summorum in arte medica peritissimorum virorum, quorum longa series exhibetur, experientia, nihil ab istiusmodi methodo, & continuato efficaciter repetitoque corticis usu, si prudenter, & tempestiue fiat, damni emergere, & quae sunt eius farinae plura. Anne vero satius est, fieri alieno periculo cautiorem? Quid opus est, dolosi medicaminis vires proprio Marte experiri? anne numerosa exempla eorum, qui corticis usu male mulctati aliorum, febres methodice sine china curantium auxilia implorare coacti sunt; sufficientem habebunt vim, de noxia eius efficacia conuincendi eos, ad quos confugiunt? suntne incompatibilia, artem docere & simul facere? Quid inter cathedrales & clinicos intersit discriminis, ipse met, robor nonimus. Error ingens est practicum, sibi persuadere, professores aliam artem quidem docendam, non aequo vero exercendam aptos esse; Quasi ubique in academiis Germania non reperiantur, qui pari adplausu & docerant & faciant eandem. Proinde cleum perderem, & operam, si vanis talibus commentis remouendis prolixè vellem immorari (14). Denique p. 35. mirifice ait, mihi placuit consilium medicum, quod illustris STAHLIUS peritiori altiori satisfactorius de usu vel abusu corticis Peruvianii hoc modo suppeditauit: nempe quod, quicumque practicus non didicerit, febres intermittentes etiam sine chinchina empirico usu, methodo & medicamentis, nihil damni inferentibus, percurare; illi etiam huius corticis exhibitio non libera relinqui & concedi me eatur, in cuius usu minus cauto facile sit grauius offendere. Neque vero interpretatio horum verborum eum patitur sensum, quem superius allegatus scriptor illis adfinxit. In cuius rei pleniorē luculentiorēque confirmationem, illud insuper memoratu dignum iudicauit praeaudatus STAHLIUS: quod practicus ille, qui contra chinchinam usum insurrexerat, eodem tempore, 18. mensium ambitu, ad ducentorum agrorum catalogum produxerat, qui eodem illo loco a tertianis & quartanis in sanitatem & integram & constantem restituti fuerint, ipsius consilio, methodo ac remediis; dum ex alterius manu, e numero paucioribus, plus quam viginti dimissi, hectici, phthisici, oedematosi, spastico asthma oppressi, qui a febre in tales affectus prolapsi erant; quorum potior pars decedebat. Talia vero, qui legerint matureque perpenderint, nec tamen ad meliorem mentem reduci sese patiantur, vix digni esse videntur, quibus verbum amplius dicatur. Malunt enim plena meridia cecutire, quam semita, toties ab aliis calcata, tutius incedere. Soluant interim haec,

(13) Vid. § 24.

(14) Vid. § 25.

hec argumenta, si possint, (15) dum ea, quæ a priori petita sunt, admittere recusant. (16).

§. X.

Ignorat, uti apparet, censor me meumque animum atque studium, quo commoda hominum, & ægrorum præcipue, & medentum, inter quos ipse est, amanter, pro virium tenuitate, quærere per totam vitam propositum habeo; eo solo, nulla propria utilitate, nulla ambitione, ad scribendum excitus. Legat velim, quam fugituo forte oculo præteruidit, præfationem observationibus præmissam, subiunctamque epicrisin, ubi mentem intentionemque meam nudam sincere pinxi, in istorum gratiam, quibus ignotus fuero. Agnoscent me facile, qui norunt. Mentem intentionemque eandem attenti lectores pernoverunt, quibus solis observationum paginis innotui: quos inter cl. IOERDENS in commerc. litter. Norimb. h. a. pag. 135. ex quavis tractatus pagina cordatum meum animum, veræ ægrorum utilitatis studiosum, sibi patere professus est. Ipsum ego cenforem neque malum reputavi, neque adhuc reputo; sed ob theoricæ hypothèses nimis generaliter definientes, & errores alienos abususque cum veris medicinæ vñibus confusos, errantem, & opinionum mordicus tenacem, nimiaque erga illas propensione, in affectus animi abreptum, atque ideo in iudicando scribendoque præcipitem. Recte ita me existimare, nimis quam dilucide ex his, quæ modo vberius excutienda sunt, appariturum confido.

Pramonitum.

C2

§. XI.

(15) Vid. § 26.

(16) Vid. § 27.

§. XI.

*Disserta-
tiones aca-
demicae ex-
ercitii
caussa feri-
pta.*

Ludibrio bonum illum virum non habui: multo minus me cuiquam sagaciori *deridendum* aut *exsibilandum*, quæ vocabula *cenſoris* sunt, propinaui, quum in *observationum de febribus* pag. II. 181. 226. disputationes academicas, immo inaugurales, *de impostura corticis*, & de eius *usu recto noxio*, quæ ex eodem fonte profectæ, eiusdemque viri nomine, quo noua ista febrium laudatio, insignitæ sunt, non serio, sed luxuriante ingenio, & exercitii solum causa scriptas esse, conieci. Prodiit superiori sæculo Giesſæ disputatio academica inauguralis, *de purgantium remediorum e foro medico proſcriptione*: de qua *VVALDSCHMIDIVS* in *epistolis amœb.* p. 37. haud valde abſimile tulit iudicium. Sane regulæ instar esse potest, generalem proſcriptionem remedii alicuius generosi seu efficacis vel errorem damnatoris semper arguere, vndecunque profectum, vel luxuriantis ingenii lusum. Hoc vero de cenſoris mei disputationibus ideo me conicere voluisse, quilibet videt, vt iniuriosorum istorum libellorum auctorem aliquo modo excusarem, & subridens innuerem leniter, quod verum est: ludicro eos scriptore, quam serio, digniores esse. Quæ res, an mihi derisioni esse possit, iudicent lectores serii, immo & si qui sint, quibus deridere placeat. Hi etiam, quod gallico prouerbio dicitur, a meo latere stabunt puto. *Les rieurs seront de mon côté.* Sed serię vtilisque veritates practicæ sunt, quas proposui. *Luditur* sane nimium quam sæpe, luxuriante ingenio, in dissertationibus & theoriis academicis. Alterum quod

quod me opinari de sese non patitur cenfor, haud pudet præstantiorum disputationum inauguralium auctores, præsertim earum, quibus virorum inclitorum sententiis contradicatur, profiteri, se non nisi *exercitii causa* scripsisse. Ea, verbi gratia, est modestia scriptor elegantis pariter ac solidæ dissertationis inauguralis Erfurtensis *de dubia atque suspecta hæmorrhoidum laude*, sub præsidio celeb. IVONIS IOANNIS STAHLII hoc anno habitæ, (quicum illustr. GEORG. ERN. STAHLIO confundi non debet,) ut ipse dicat, se dubia *exercitii* magis, quam tantis viris, qui in laudes fluxus hæmorrhoidum, & naturæ eum molientis, vel nimias profusi erant, contradicendi studio, opposuisse. Quem libellum ideo potissimum præ aliis huc adducimus, quia ἀναιδώς ad hanc controuersiam spectat, ac, quæ ill. BERGERVS singulari illo de febre schediasmate ostendit, de hæmorrhoidibus ita demonstrat, ut rationum earundem pondere nimia febrium laudatio vel magis subruatur. Refellat, si grauiissimo studio potest, cenfor, quæ, *exercitii causa*, sed sine lusu, illius dissertationis auctor, contra nimis laudatam naturæ, in ægrotante corpore, sapientiam, atque vim præpotentem attributam, disputauit! Vtcunque censorium supercilium contrahat, ludet spero operam in impugnandis istis, quemadmodum in nostrorum argumentorum oppugnatione, quibus ipsum in corticis censura lusisse probauimus.

§. XII.

Excandescit iccirco, & ira, quæ, ut medici aliqui dicunt, febris brevis est, turbatus, eo ipso, quod

*hinc rele-
gat.*

disputationes academicas, immo inaugurales, alia mente, quam seria, scribi potuisse reputaram, animi malignitatem indicari conuiciatur, & me pessimæ indolis in quosuis obuios irruentis accusat: nempe vt cruda iniuria vlcisceretur vel locum SYDENHAMII, non meum, obseruat. mearum p. 240. adductum, vbi osoribus corticis ringentibus animus probrosus imputatur, vel ea, quæ, de animo quorundam eius remedii criminatorem, verbis BORRICHII & LVCRETII, p. 214. sqq. moderatissime, sine vllius iniuria, monueram. Malignitas, & pessima indoles, merito febribus (2) in quosuis irruentibus a probis medicis sæpe tribui solent; non viris honestis, qui, artis & ægrorum commodis studentes, contra aliorum theorias & obiectiones, medicamentum aliquod utile defendunt. Audaciæ deinde & impudentiæ me insinuat, vt ea impudentis temeritatis macula immeritum afficeret, quam oleo & sale blande abstergere ab ipso conatus eram, obseruation. pag. II. Ingentem mihi etiam procacitatem obiicit, quod, modestia omni exuta, in viros me longe doctiores, & in praxi clinica peritiores, vt ait, irruam. Se puto intelligit, quod non inuideo. Neque vero irruui, neque modestiam exui; sed, rationes probe meditatæ, & rem rite expertus, iuste, & longissime quam ipse in controuersis solet moderatius, contra ipsius errores & iniurias disputauit. Quis autem metiatur illam scribendi in quosuis opinanti censori obuios licentiam, qua viri probi, & artis incrementa candide quærentes, acquisitaque retinentes, imposturas & fucum facere;

(2) Malignitatem in febribus merito & falso suspectam limitauit nuper Altorfi D. FLACHVS peculiari dissertatione.

re; quæ, qui febrim pro morbo habent, *inepti speculatores*; qui liquorem aliquem nervorum admittunt, *infatuati* dicuntur; & , ut ipsi arti medicæ bellum quasi indicatur, *rectus* ipse remedii alicuius utilissimi, ac præcipuis per omnes regiones medicis consueti, usus perhibetur *noxius*? & quæ sunt eius furfuris plura. Non *prima* illum *vice*, quod de me ab ipso, quamvis non omnino vere, dici lubens patior, *in eruditorum theatro comparuisse*, fati scio, & sciunt satis, qui vel solas recensioni librorum ipsius, & scriptas post ipsum historias medicinæ & anatomes, & oppositas ipsius operibus descriptiones variorum virorum doctorum varias, legerunt. Verbis contumeliosis virum clarissimum pugnare posse non negavi, neque nouo illo experimento opus fuit. Specimina eius rei præfat. p. 3. & 4. iterum iterumque dare omni studio satagit. *Compotem me mei non satis esse*, incomta obiurgatione pronuntiat iudex nequaquam competens, idque forsan ideo, quia, si serio effrænem illam dissertationum de cortice bigam in orbem emisisset, animæ suæ, quæ ipsi *natura* audit, errantis, & *affectibus turbatæ* ministrum ea in re fuisse, moderata loquendi formula, conieceram in *observationibus meis* p. 181. Vter nostrum ostenderit, animum se suum regere, vel secus, iudicent lectores! *Censoris* etiam *calumniantis* ac *diffamantis*, & *Thrasonis* titulum, a me itidem longissime alienum, (quo ipsum obseru. p. 225. condecorare moderate caueram) munifica manu mihi largitur. Quæ munera omnia, quippe nullo mihi modo congruentia, ne quidem opus est in ipsius sinum refundere. Neque ego quid eiusmodi aduersarium de se vicissim pro talibus legere,

gere, sed quid scribere me deceat, ob oculos habebo. Inania ista verba æque me talem reddere nequeunt, ac muliercularum iracundarum vocolæ sagas aut magos conuiciando creare. Migrent talia a controuersis litteratorum in Americam, ad barbaros, ultra corticis Peruuiani patriam, populos!

§. XIII.

*Votum
censoris de
emigratio,
ne corticis
quomodo li-
mitatum?*

Pag. II. non *suspiciatus* sum, (vti præfat. p. 3. censor male me intelligens putat,) ipsum voto suo impotenti de migrare iubendo in Americam cortice limitationem addidisse. Ego addidi, quum ipse in laudatione febris & criminatione remedii nihil limitet. "*Migrabit*, dixi, "*cortex; nisi consilium effectui destitui salus rei publicæ iubeat*". Et iubet sane effectui plurimorum ægrorum salus: quum adhuc nullam Europa medicinam possideat, æque pro indicatione febres reprimendi certam & adæquatam. Neque solum in subito meruendis febrium ex intermittentium genere periculis, & vbi ista vrget indicatio, haud sine formidando ægrorum detrimento, & plurium perniciæ, eo medicamine carituri essemus, quæ de re præcipue in obseruationibus scripsimus; sed verissimum insuper est, quod alii dudum ostenderunt, & nuper, in dissertatione præstantissima de *medico nimis timido* p. 13. neruose dixit celeb. HEISTERVS, vir doctrina, sapientia, experientia grauissimus: *si debitis cautelis, debitoque victus & vitæ regimine adhibeatur, nullum prorsus, inde malum siue incommodum, sed quam plurima commoda & utilitates, in ægros inde re dundant. Nam a febribus contumacibus eos satis cito liberat, quæ per alia a timidioribus medicis commendata remedia sæpissime tolli nequeunt, & quibus contra sæpe effici-*

unt

unt, vt ægri febrium harum diurnitate præter incredibilem earum moleſtiam, viribus exhauriantur, & vel in cachexias, vel hydropes, vel febres lentas hæcicas coniciantur, qui breui & absque periculo a moleſtiſſimis his morbis, legitimo vſu, liberari potuiſſent.

§. XIV.

Quæ pag. 225. dixi, rursus non capit, sed eo, longissima aberratione detorquet, quali *subtimide me excusarem*, meoque iudicio non bene fisis, vel male causæ conscius, metuerem, ne legeretur opusculum de impostura. Clarum vero ex ipso loco meo est, optime me æquissimo meo iudicio, & optimæ causæ confisum, rem suo pondere æstimasse, idque ipsum petiisse, vt probi iudices *perlegerent* istam disputationem *ponderarentque*, neque nudo illo, nullius rationum momentis, quod passim ostendi, suffulto, & odioso, & indigno imposturæ titulo, seduci se paterentur: quod aliquos, incaute præiudicantes, cum damno variorum ægrotantium, quibus inanem illum titulum deinde occinerant, fecisse fando acceperam. Hancibi causam, quum plures suppetant, allegaui, cur illud scriptum recte trutinandum, & critico fale modeste fricandum, duxerim. *Veniam a viris grauibz petii*, non ob iudicium meum, sed ob id solum, quod opellæ tantilli momenti inter seria aliquoties fecerim mentionem. Neque vero eius iudicii, vel vilius alterius causæ, veniam a quoquam petere opus habeo, qui neminem volens offendi. Si vsquam a viris doctis dissensi, quod, pro rei publicæ litterariæ libertate,

*Excusatio
nostra ad
viros gra-
ues qualis?*

te, hic illic factitavi, id decenter, & cum debito meritum cultu, feci, modestius longe, quam alii, quos hic nominare nolo; immo longe moderatius multis viris præstantissimis, quos passim in observationibus adduxi, pro meis sententiis pugnantes: ut aut lectionis, aut attentionis defectum ostendat illa censoris imputatio: (p. 28.) *alios ante me modestius* id fecisse. Nulla in me est censendi cupiditas, fastus nullus; sed medicinam ab omni sectæ cuiuscunque iugo liberam, & ægrorum salutem, rectumque ideo medicaminum generosiorum usum, vitæ abusibus, facta tecta volo. Ista re si qui offendantur, eos cordatus nemo dignos iudicabit, a quibus venia petatur.

§. XV.

*Remedii
febrisfugi
censura
non limi-
tata inex-
cusabilis.*

Verba mea ex pag. 335. denuo non assequitur. *In ambiguo* me ibi nescio quid *relinquere* dicit, ubi plane nihil dubitavi: an illud num difficulter deo rationem reddituri sint, qui damnant & calumniantur munus ipsius, remedium tot ac talia, quæ demonstraveram, præstans; an vero, num id temeritate, an timiditate, an pertinacia faciant? quod quidem perinde est. Temeritas est, timore & neglectu medelæ, pertinaciter permittere morbi sævitiam. "*Apage temeritatem a medicina, apage timiditatem, apage negligentiam!*" sunt verba ill. STAHLII in propempt. ad dissert. de *curatione æquioca*. Ego, dicto loco, post descriptum, additamenti instar, candide, & ex experientia aliena luculenta, antehac per Germaniam non euulgata, novum insignemque corticis usum, ad perniciosissimum sphacelum cohibendum, (de quo add. commerc. litter. Norimb. a. 1733. p. 174.) his verbis colophonem libel-

lo observationum imposui, quæ iterum iterumque inculcare non piget. *“Sufficiat heic vires medicinæ eius summo-
 “pere in morbo nocentissimo (sphacelo) innocuas & eximias, ex
 “aliena maxime experientia, adnotasse, quæ in tam despera-
 “tis casibus, tanto successu beata est, ut & imitatione pru-
 “denti dignissima sit, & vel sola hisce silentium imponere de-
 “beat, si qui adhuc diuinum illud beneficium calumniari, & su-
 “spectum reddere, & medicos ægrosque, quantum fieri potest,
 “ab usu eius absterre amant”.* Nempe si id, pro illaudabili
 desiderio, obtinuissent, ipsa illa vis ad exitiosum sphacelum
 haud fuisset detecta, & periissent, qui seruati sunt. Pergo
*“denique: nã isti, vereor, (numquid hoc verbum dubitatio-
 “nem arguat?) ne tandem deo, medicinæ datori, difficulter
 “rationem reddituri sint, vanæ dicam timiditatis, an præfractæ
 “in morborum impetu permittendo temeritatis, immitisque in
 “omittendo miserorum ægotantium leuamine pertinaciæ?”* (hoc
 cine est in dubio aliquid relinquere, vbi omnia locum
 habent?) *nisi, inquam, abunde moniti, meliora acceptare,
 “& acceptata candide profiteri, aut saltem, donec vsum mul-
 “tiplicem ab abusu rite distinguere didicerint, tacere discant”.*
 Hoc solum *nisi*, hanc limitationem addidi. Si hoc est in
 ambiguo relinquere, reliqui tantisper, dum pateat, an spes mea
 melior impleatur. Sique hæc scripsisse sancta, vti censor tenui
 cum acumine ludit, *simplicitas* est, non me huius pu-
 det. Modeste de ipso sentio, dum non nisi ob præiudi-
 catarum opinionum, tamquam sacrosanctarum, cultum,
 & factorum haud expertorum ignorantiam, non autem ex
 profana, quæ sanctæ simplicitati opponitur, versutia,
 non scientem prudentemque, diuinum illud munus, quod
 nec expertus est, nec adhuc vult experiri, condemnasse;

tandem vero propediem, quum velum ab oculis fuerit remotum, ut usus rectos ab abusu distinguere queat, probaturum esse existimo atque spero. Caueat velim, ne frustra sperem.

§. XVI.

*Tam usus
omissio &
criminatio,
quam abu-
sus ipsi, non
excusanda.*

Abusus, contra quos, loco responsionis, declamat, ad id, quod quæritur, non spectant. Nam, per vestram lectorum fidem, quænam ista est responsio? quæ logica? quæ disputandi ratio? Experimentis demonstraui, omissiones iuuaminis a deo dati, immo criminationes, ab iis profectas, qui usum remedii toties salutaris, toties vnice iuuantis, & morbis, quibus certo medetur, longe tutioris, e manibus medicorum excutere allaborent, inexcusabiles esse, nisi illi meliora moniti acceptare, aut tacere discant. Responderetur mihi: *quasi vero abutentibus graviora iudicia non immineant?* Quid hoc ad ipsum usum? quid ad excusandas remedii criminationes? Grauiora iudicia cui immineant, is decidere poterit, qui exploratum sigillatim habebit, cuius latior hic illic culpa fuerit, abutentis, an omittentis: nam dolum, imposturam, malitiam, neque abutentibus, neque iis imputo, qui usum omittunt; sed utrosque bono animo errare confido. Num quid vero commissio abutentium, quam & ego culpo, eos excusabit, qui usum rectum, ubi eo opus est, reiciunt? Commissionis & omissionis delicta, si a medicis fiant, qui rectos vus ab abusibus distinguere possunt & debent, perinde noxæ sunt. Sed neque hoc solum est, quod monui. De medelæ, contra tot pericula & ærumnas, tot locis temporibusque, a tot ac tantis medicis, utilissimæ repertæ criminati-
one

one dixi, quæ, vndecunque proficiscatur, nullo colore, nulla theoria, nullo de sancta simplicitate scommate, nullis in abusus declamationibus, & particularibus de horum noxa exemplis, quibus lubens subscribo, excusanda est, aut, in hodierna experientia luce, apud æquos iudices, sine latissima culpa defendi potest. Moneat censor mecum, vt retineatur recte distinctus vsus, abusus vero omittatur; limitet ad sinceræ experientia normam! sed desinat ipsam criminari medicinam, vbi innoxia, utilis, necessaria est; desinat rectum eius vsum pro noxio tamen vendicare! & habebit me votis monitisque suis plane concordem. *Aliis trita dudum via, aliis remediis præter corticem, immo sola expectatione, multas febres tuto sanari, nemo vnquam negauit, & ego propria alienaque multiplici experientia probauit, & sincere clareque ipsa remedia methodosque ostendi passim, in obseruationibus. Multas vero febres esse, quæ nec certo, nec tuto æque, sine cortice curentur, immo esse, aduersus quas nulla, extra ipsum, methodus sufficienter valeat, demonstrat longa per plures regiones experientia. Quænam vero illæ febres sint, satis in praxi iudicabunt prudentes, qui ad illa rite attenderint, quæ supra p. 12. ex obseruationum nostrarum p. 208. repetiuimus. Hæc ad GOELICKIANVM procemium respondisse sufficiat. Add. nostra ad has animaduersiones præfatio.*

§. XVII.

In ipsa dissertatione, sine vltioribus conuiciorum flosculis, sed æque sine fundamento, disputat. P. 28. exprobrat mihi *nouas & hyperbolicas corticis laudes*. Vellem ali-
Corticis
laudes an
nouas & hy-
perbolicas?

quid in obseruationibus meis nouum esse. Sincere enim clareque scriptæ sunt, & in ægrorum salutem directæ. Lau-

des vero isti remedio me villas dedisse, quæ a me primum profectæ sint, lectorum nullus, nisi qui (quod censor de se eadem pagina, pro egregio accuratæ censuræ argumento, dicit) *fugitivo tantum oculo scriptores lustrauerit*. Nihil enim laudaui, quod non expertissimorum doctorum testimoniis coroboretur. Respondeat iis, qui nouitatem in posterum crepabunt, *LANCISIVS*, de noxiis palud. effluu. pag. 308. *Semper*, ait, "*noua erunt remedia, etsi vetera, apud parum peritos medicos, qui recens autumare solent, quod ipsi non usurparint*". Hyperbolicas esse laudationes, quas, ex ipsa experientia plane fluentes, regulis, explicationibus, limitationibus, contra abusum muniuimus, quomodo inexpertus iudicare potest? Perlegat librum attente, & sine præcepta opinione; euoluat auctores; experiatur curate & plene; deinde candide iudicet! Testor rem ipsam, & viros experientissimos plures, qui suum mecum, ob propriam experientiam, consensum, post editas illas obseruationes, vel publice, vel coram, vel litteris datis, beneuole testati sunt, & lectores non præiudicantes omnes, me omnimodo hyperbolicas laudationes sollicitè cauissè. Ostendat, si potest, *hyperbolen*, hyperbolicus febrium laudator! Neget, si adhuc audet, *munus* hoc remedium esse *diuinæ prouidentiae*! (quamuis ob oculos sint verba, quæ, sub finem p. 8. dissertationis de impostura corticis, temere, vt molliter dicam, calamo elabi permisit, spongia & obliuione posthac detergenda. Confer. adducta in obseru. nostr. p. 240. *TORTI & SYDENHAMII* loca.) Neget, si medicorum omnium styllum forte eiurauit, corticem *generosum* esse remedium, hoc est, quod magna efficacia ope-

peretur, ab abusu tamen caute muniendum fit ! Nam hæc exempla hyperbolicae laudationis adduxit : quod corticem dixerim *diuinæ prouidentiae munus*, & *præsidium generosum*, obseruat. p. 31. & quod *nihil adhuc suppar natura vel ars æmula exhibuerit*, nempe, vti addidi, quod censor omisit, quantum ad adæquatam, certam, simulque tutam efficacitatem attinet, ad febres ex genere intermittentium profligandas : obseruat. p. 32. Monstret orbi medico, quod par sit, & gloriam inuentionis ad omnes posterios habeat ! Nos cum omnibus, quos p. 35. & passim toto libro adduximus, auctoribus sinceris & expertis, & certum id febrium earum remedium merito diximus, & nihil adhuc suppar potuimus reperire. Expertus sit oportet, qui iudicare velit. Solide celeb. CAME-
 RARIVScautel. medic. pag. 428. “Optimum medicamenti effectus explorandi modum dicit, si seorsim, nec aliis mixtum, in usum ducatur, & quidem per certum & longum tempus, & idem medicamentum simili in casu, iisdem corresponden-
 ribus circumstantiis, non semel, sed crebrius in usum tra-
 hatur. Exemplum, ait præbere queat cortex Peruvianus, quem, post innumera magnæ virtutis specimina, formidare ali-
 qui & suspectum reddere non desinunt. Sic ne optima qui-
 dem remedia certa euadent ac tuta, quantumuis suis nobili-
 tata effectibus, nisi quorundam gustui deprauato arride-
 ant”.

§. XVIII.

Maxime se miratum p. 28. dicit censor, (idque mihi mi-
 rum non videtur, quia sententiam peruerdit) quod

*Febris qua
 limitatio-
 ne, instru-*

p.

mentum
naturæ uti-
le dici me-
reatur ?

Limitatio
nostra.

p. 131. sqq. ill. STAHLII sententiam de natura & essentia febris meam facere ausus sum, & me non curare putat; quomodo cum ceteris meis speculationibus theoreticis, & præsertim cum cura febrium per corticem Peruvianum, conciliari possit. Veneror virum illum, ob multa in rem medicam meritorum nomina. Dissensum vero, qui in praxi parum aut nihil momenti habere debet, ab eius theoria, & sententia de natura & indole febris, modeste iis ipsis paginis, & p. 303. sqq. declaravi: quem ipse ægre non feret. Neque meam ego theoriā cum ista theoretice conciliare optavi, aut opus esse ratus sum. Practicum vero desideravi speravi que cum viris sinceris, isti theoriæ addictis, consensum, & id dicto loco ostendi, "*quamvis etiam concedam, febrim, absolute & in se, generali conceptu, spectatam, motum esse naturæ, per secretionem & excretionem materiæ nociuæ, ad conservationem corporis tendentem, im-
mo, si a consueta notione, (quam nos tamen servamus) secedere lubeat, ne quidem morbum vocari merere; attamen illam febricitationem, quæ, absolute spectata, motus erat salutaris, si in concreto, quod dicunt, (hoc est, in corpore ægroto, sub variis humorum, vasorum, fibrarum, locorum, temporum, materiæ morbidæ, motuum nimis violentorum, aberrantium, deficientium, criseos imperfectæ, errorum naturæ, diætæ, medicationis, quibus ægros ubique ac semper medici prohibere non possumus) consideretur, multa ipsam pericula, molestias nimium graves, longas, recidivas identidem induce*". Quæ quando ita sunt, tum ego neque naturæ, neque febrī, quæ ipsius instrumentum est, (vti cum SYDENHAMIO, prudenti corticis dandi magistro, dixi,) confidere, neque effrænem aut

aut labascentem ducem spectator in foueam sequi, neque æmulari volo; sed confugio ad remedium, quod inutiles & nociuos motus, recto usu, adæquate compescat atque corrigat, naturamque in sanitatem & functionum integritatem, vere naturalem, & febrili motu certiore, restituat, restitutamque roboret. Recte, puto, ill. *BERGERVS* in elegantissima dissertatione, de laude febris merito suspecta § 23. "*quam-
quam, ait, quæ natura duce fiunt, quam optime fieri dicuntur; tamen nulla $\pi\rho\sigma\alpha\gamma\epsilon\tau\epsilon\iota$, nulloque consilio, sed potissimum motus solidarum & liquidarum partium diuino artificio constructarum, & se
mutuo agitantium, ministerio, automaticæ, nec raro ita fiunt, ut id, quod a natura expectatur, auxilium, nunc lentum sit, nunc dubium; cum contra illud, cuius copiam medicina facit, remedium, a prudenti iudicio arbitrioque nostro pendeat, & iusto tempore ac modo adhiberi queat*". Idem sane deus & naturam humanam, & labantis errantisque auxiliatricem medicinam condidit, & limites virium vtrisque posuit, quarum obseruatio artem medicam genuit, & ad iustas regulas, vel expectare medicum, vel agere iubet, multa quippe præstare potentem, quæ natura nequit, scientem multa prospicientemque, quæ natura, etsi sapiens proprie dici mereretur, tamen ignoraret, vel prospicere non posset. Confer. quæ idem vir excellentissimus § 3. & 4 de confessa multarum febrium salubritate, & e contrario § 20. sqq. de ipsorum motuum febricosorum in solidis fluidisque partibus noxa facili, egregie disputat, nec refutata a censore, nec vnquam solide refutanda: quod idem dictum esto de illustr. *HOFFMANNI* dissert. de recto corticis usu §. 32. 33. qui huc itidem spectant. *Iun-*
gantur, quæ egregie ad ill. *STAHLII* obseruationes de
E salu-

Bergeri.

Hoffmanni.
Camerarii.

*Ipsius
CAMPANELLAE
veteris fe-
brium lau-
datoris.*

salubritate febrium notat celeb. CAMERARIUS cautel.
medic. p. 514. sqq. item p. 202. Idem p. 212. "vtilis, ait, vul-
"go dicuntur febres, & origo quaedam nouæ ac constantioris
"postea sanitatis: nec negandum est, frequenter febrim criti-
"cum naturæ motum, noxia expellentis, eorumque mole cor-
"pus liberantis; sed nec id negandum, frequentius in cor-
"pore, sub decursu febris, præsertim diuturnioris, eam
"gigni succorum prauitatem, ea cacochymie stamina,
"quibus tollendis, fortiori sæpe cuneo opus sit: ita ut faci-
"lius sit, sub febrium tumultu gigni obstructions, quam
"tollere, oriri visciditatem particularum, quam corrigi, cu-
"mulari cruditates, quam absumi, ut non nisi caute cir-
"ca ista febrium commoda deceat ratiocinari". Ipse CAM-
PANELLA, qui febrem non esse morbum, sed remedi-
um, in medicinal. Lib. 7. p. 60. sqq. diu ante cl. STAHLIUM,
paribus argumentis defendit, suo illi remedio non bene-
ficus est, quod probauimus per locum, ex eodem libro,
in obseruationibus nostris p. 15. nota (g) adductum. Com-
parata libi, p. 633. haud ineleganter, bellum febrile spi-
ritus, ut vocat, contra hostem, seu naturæ contra ma-
teriam morbosam, & damna corporis inde sæpissime
oriunda, cum bello in propria ciuitate, eiusque effectibus.
"Qui, ait, in propria domo & ciuitate bellum gerunt,
"accipiunt vulnera, & minuuntur viribus: item ipsorum
"domus & ciuitas multis affligitur damnis, tum ab illo illa-
"tis & commissis, tum ab omnis functionibus ad gubernatum
pertinentibus." Felix, qui mature bellum domesticum,
ubi necessarium non est, aut periculosum, pacare in per-
petuum, tumultuumque causas tranquilla potestate ener-
uare, & turbatores, re publica exire paratos, eiicere
fine

sine certamine nouit, neque morose tergiuersatur, aut martios imitatur consiliarios, qui, turbis delectati, ancipitem ferocis pugnae euentum placidae certiorique pacificationi adaequatae temerarii praefereunt. Sapienti satis.

§. XIX.

Gratias politissimo iam quidem censori ago, quod, in <sup>Laus medi-
cina electi-
ca.</sup> eadem pagina, elogio me mactare voluerit, quod lubentius ipsi, quam male dicta superiora, retribuere. "Ani-
"maduertisse se dicit, honori me mihi duxisse, ut, apud
"more, ex celebriorum medicorum scriptis, meum in apia-
"rium congererem, quicquid rostro ablandiri videatur."
Enimuero, cum vnius hominis, aut paucorum, quicunque illi sint, theorica scientia, & propria experientia multis semper imperfectionibus laboret, & facillime aberrationem a vero admittat, non moror ea, quae cl. GOELICKIUS in praefat. periodi quintae histor. medic. vniuersal. contra medicinam eclecticam, quam curioso titulo sectam vocat, & contra celeberrimum virum, qui εκλεκτικον se profitetur, duriter disputat; sed, memor CASSIODORIANI illius, "nemo iustius assidue legit,
"quam qui de humana salute est sollicitus," medici genuini id officium ex praecipuis esse arbitror:

*Impiger in medicos cui veterisque nouique
Se diffundat agros, ut florilegusque popellus
Mellifluas epulas in publica commoda condens,
Germina quaeque legat, nec sese mancipet ulli
Totus, at omnigenas per docta volumina fruges
Blanda salutaris decerpit pabula menti.*

Inhaereant alia animantia vni soli, per totam vitam, plantae, & inde solum, reliquis susque deque habitis, & nu-

triantur, & nomen adsciscant! qualia passim historia naturalis memorat. Mihi apum & mos, & labor, & fructus placent. Placet quoque candidum celeb. CAMERARIJ ad ipsos artis medicæ professores monitum, in præf. cautel. medic. "Absit, ut ii, qui fideliter aliis artem tradere saluberrimam allaborant, se mancipando sectæ cuiusdam principiis, seruituti eidem suos quoque discipulos inuoluant. Eleganter etiam BAGLIVVS prax. l. i. c. 12. §. 5. "formica, ait, colligit & utitur, ut faciunt empirici, qui hinc inde experimenta venantur, iisdemque, nec observatione repetita confirmatis, nec dilucido examinatis ratiocinio, paullo post indiscriminatim utuntur. Aranea ex se fila educit, neque a particularibus materiem petit: ita faciunt medici speculativi, ac mere sophistici. Apis denique ceteris semelius gerit: hæc indigesta e floribus mella colligit, deinde in viscerum cellulis concocta maturat, iisdemque tamdiu insudat, donec ad integram perfectionem perduxerit". Sane & lectione multifaria, & selectorum digestionem, & maturatorum perfectâ applicatione medici γνησιως ἐκλεγκτως eruditio absoluitur.

§. XX.

Neque vero de intelligentia censoris mei sollicitus sum, neque id curo, quod pag. 29. dicit: *se non comprehendere, quomodo cum cura febrium artificiali per corticem conciliari possit ea sententia, dum, (indefinita propositione, quam pro regula probe digerenda, ac exceptionibus, præsertim quod ad effectum moliminis, maturanda, apum more, ut ait, selegi) febrim ipsam, quamvis toties noxiam, statui esse naturæ instrumentum, quo partes impuras*

a pu-

Curatio per
corticem
probe con-
gruens no-
stra senten-
tia de febre
naturæ in-
strumento,

a puris secernat v. supra præfatio nostra. Hoc dixi semper docuisse prudentum medicorum scholas; non, quod ille mihi affingere videtur, suæ scholæ proprium humanæ animæ rationalis, aut cuiuscunque naturæ, intra corpus humanum intelligentis & moderantis, conatum, propria sapientia æstimatrice, & libero pro ea arbitrio, nixum: quam ego hypothesin nunquam in meam theoriam adoptavi. Aequè eam adoptare recusant doctores exteri pæne omnes, & Germanorum longe quam plurimi, & ipse illustris auctor pro demonstrata atque necessaria nemini obtrudit. Naturam humani corporis non ipsam animam rationalem, neque, quem ignoro, archeum esse, arbitror; sed mechanicum & hydrostaticum solidarum fluidarumque partium diuersissimarum artificium diuinum, cum singulis particulis primitus impresso, & ad naturales motuum leges procedente nisu, motu, & directione, partiumque corporis ita structi proportionem, tum inter se, tum ad ceteras naturæ vniuersi partes, a quibus vel extrinsecus afficiuntur, vel intrinsecus: nempe intra ipsum hominem, partim ab anima corpori iuncta eiusque affectibus, partim a particulis corporeis motibusque intra hominem enatis; extra, a corpore naturali quouis, quod in humanum agere queat. Hæc natura, quæ mihi sufficere videtur, certissime existit, & sese euidenter exserit in motibus non voluntariis, quos ab anima sapienter moderamen accipere nemo in se sentit, neque quisquam probare potest. Huius *naturæ* dico esse insignes *in conseruanda & restituenda sanitate vires*, quod peculiari de illis dissertatione solide præter alios demonstrauit medicus excellens, multis mihi nominibus parentis instar

venerandus, BRANDANVS MEIBOMIUS, qui & alia
dissertatione aduersus *animæ potentiam ad restituendam
sanitatem* docte disputauit. Addant vero illi, quam
diximus, naturæ nostræ, si sufficiens haud videatur,
alii archeum, alii occultam animæ rationalis sensibi-
litem, atque vim, sine nostra conscientia, sciendi,
æstimandi, agendi. Nolo contradicere, si ita lubet. Ille
tamen spiritus, illa anima, si qua sit eiusmodi vi instru-
cta, tamen tum propter res corporeas quam plurimas,
quæ in ipsius potestate non sunt, tum propter sua pa-
themata, suam ignorantiam, (quamuis scientia mirabi-
lis, quasi intuitiua, ex statu innocentiae & geniorum na-
tura arcessita, gratis tribuatur) facile & aberrare & la-
bascere posset. Remedium itaque, quod naturæ subueni-
at, & ipsius molimina erronea corrigat, corporeaque
vitia auertat, omnino optandum est, neque, ubi inuen-
tum est, damnandum, sed, datis per signa indicationi-
bus, experiendum caute, & contra abusus muniendum. Nos
naturam sæpe sponte sanare, vel sanationem iuuare, per
ipsam structuræ, motuumque, etiam febrilium, & propor-
tionum rationem physicam, cum omnibus medicis agno-
scimus; errare vero, vel labascere, & medicinæ moderami-
ne indigere, in febrium, aliorumque morborum moti-
bus, fateamur necesse est, quando sponte, ex ipsa
structuræ, motuum, proportionum ratione physica, in-
utilis ægritudo, vel periculum quodcunque consequi-
tur. Atque tunc ea mala non per naturæ sapientiam,
quam proprie vllam esse non liquet, & quæ erranti, qua-
tali, ne quidem affingi potest; sed per medicam artem,
diuinum illud munus, perque opem medici, qui naturæ &
reme-

remediorum vires, & quo vsque illæ se extendant, doctrina & experientia solida edidicerit, auerti, pro acquisitis artis progressibus, posse ac debere, recte profecto arbitramur. Sapienter vero celeb. *MEIBOMIVS* in *de natura in restituenda sanitate viribus* p. 34. "morborum, inquit, solutiones, quæ arte ministra, siue interueniente artifice sunt, etiam naturæ opera censeri debent, & sic etiam solutiones naturales non male forsan vocari possunt: immo ipsa curatio morborum medica nihil aliud nobis esse videtur, quam naturæ a medici prudentia adiuta & directæ operatio: & p. 40. naturæ motus quales sint respicere medicus debet, & nunc fræno nunc stimulo usus, nimos ac turbulentos pacare & cohibere, languidos promovere, insufficientes supplere, aberrantes a via in illam reducere, inordinatos ordinatos reddere, imperfectos perfectos facere conabitur: coniunctis sic cum natura viribus operatur medicus." Comprehendunt ergo satis peritiores, quod censor non vult comprehendere vid. supra adducti auctores incliti, *SYDENHAMIVS*, *BERGERVS*, *CAMERARIVS*, quibus addi potest *TORTVS* in therapeutica speciali, ubique febres depurantes a noxiis discriminans, & sæpe inutilem, sæpe utilem, sæpe necessarium corticis usum ostendens, item, si lubet, observationes nostræ sect. 2. §. 7. sqq. sect. 5. §. 8. 9. sect. 6. §. 1. 2. & innumeri alii medicorum libri. Piget fere in re clara amplius disputare, & sophismaticos censoris syllogismos operosius destruere, qui sponte iam corruunt.

§. XXI.

Quam frustra pag. 29. generaliter, post factam fugituo oculo lectionem, dicat, *methodum mihi consuetam esse*, *Methodus*
adhibendi
ut distincta.

ut statim in principio, nulla expectata coctione, vel præparatione ad excretionem, corticem exhibeam, patet cuius, qui attente legerit, quam caute & distincte ea in re procedendum doceam, pag. 57. 64. 73. 139. 198. sqq. 200. sqq. & patebit longe vberius ex opere, quod de febribus molimur, ampliori. In observationibus enim illis, quamuis cetera quoque clare docuerim, potissimum tamen problema de febribus subito periculosis, corticis opem exposcentibus, respicere debui, in quibus longas expectationes sibi proponere absurdum foret, quia, ut *LANCISIUS* de noxiis palud. effluu. p. 308. de eiusmodi febricitantibus, ibique procrastinato corticis usu dicit, "*non agrotum, sed resolutos pene illius cineres curandos susciperes*". In istis casibus merito attenditur, laudatum a *b. STISSE-RO*, in *februm consid.* noua monitum *PALINGENII*:

*cito curam adhibe, tenuis dum morbus adhuc non
Assumit vires, nec inest penetrabilis hostis!*

Ignis ab exigua nascens exstinguitur unda:

*Sed postquam creuit, volitantque ad sidera flammæ,
Vix putei, fontes, flumini succurrere possunt.*

Quando ergo citiori methodo sine expectatione opus est, quam censor *natura æmulam* non credit, nempe quando nulla longioris præparationis expectationisque genuina indicatio adest, & periculi metus vrget, tunc febricitantem hominis ægri naturam superstitiose colere nolo. Vniuersæ potius naturæ, quatenus ad humanam referri debet, atque adeo medicamentorum etiam vim & indolem completitur, ministrum me profiteor, atque illius thesauros, in labantis naturæ humanæ subsidium natos, arcesso, & hanc, facta, ubi opus est, præparatione, ac dato medicami-
ne

ne efficaci, quod ipsum coctionem materiæ euacuationemque præstat, & naturæ robur addit, in rectum tramitem quam primum reuoco, sanamque factam, & suas functiones, sine noxia perturbatione, recte peragentem, vel sibi relinquo, vel iusto tramite progredientem, si opus est, minister adiuuo. Perlegi meretur elegans *b. BOHNII* dissert. de *præmaturiori intermittentium fuga sæpe falso suspecta*. Pertinet eodem, quod ill. *BERGERVS* de inflamm. pag. 31. experientissimus profatur: “februm intermittentium tutissimum pariter & fortissimum remedium est cortex Peruvianus, cuius usum qui principio illarum dissuadent, egrosque febre aliquamdiu vexandos censent, antequam illum adhibeant, nihilo plus sapiunt iis, qui hydropis, febres illas excipientis, culpam in eundem conferunt. Nam satis præclara suarum virium exempla prodidit in debellandis non solum nouis, sed etiam inueteratis, iisque cum œdematosi pedum tumoribus, & aqua intercute febre collecta, coniunctis, itemque continuis ipsis, nulla omnino vomitione, aut sanguinis missione, aliaue exinanitione sensibili adhibita, quarum aliam atque aliam interdum quidem necessariam, sæpiusculæ autem inutilem ac perniciosam existimaui.

§. XXII.

Quod deinde cenfor euidenter sequi dicit, id ego consequi omnino nego & pernego: si febris, ait, est motus naturæ, ad conseruationem corporis tendens, hic vero in primis statim iniitiis supprimatur, atque cohibeatur; omnem materiem in corpore febricitantis conclusam manere. Con-

*Recta eius
usu mase-
ria febris
in corpore
non cohibe-
tur.*

F

trarium

trarium paullo ante adductis obseruationum locis clare demonstraui. Legat illa attentus, &, quod nequit, refellat cum ratione & experientia, aut id faciat, quod suasi pag. 118: quodque omni disputatione præstantius erit: rite experiatur, & probet! Ipse iam fatetur, falsam fore suam consequentiam, *si vim alterantem, humoresque præparantem, &, præparatione peracta, euacuantem in cortice esse, euictum fuerit.* Euici vero rationibus in experientia propria & summorum virorum, quam allegaui, fundatis, passim, & præsertim pag. 232. sqq. Respondeat contra istam experientiam, hoc est, oculis clausis lucem & colores neget, non expertus, neque experiri volens, immo alios ab experientia prohibens censor! cui ista, quorum præcipuam partem omittit, dum nihil plene excerpit, *miracula* videntur, quæ experientibus quotidiana sunt. Quod de saluatione critica notaui, non meum experimentum, sed *HELVVIGIANVM* esse dixi. Exstat aliud saluationis criticæ a quartana exemplum in *histor. morb. Vratisl.* p. 224. Cetera his oculis vidi. Si ab istis omnibus etiam recessero, quæ ad sensibus obuias subitasque excretiones criticas, a cortice euenientes, pertinentia ostendi, sufficere vel solum potest, quod subiunxi & probaui: ab adæquato iustoque eius vsu "*colorem, vigorem, appetitum, & integram redire sanitatem*" (1). Hæc vero signa sunt certissima restitutæ perspirationis insensibilis, & motus tonici,

(1) Noto obiter, dissertationem de febre quartana *ALBINIANAM*, ex qua hæc ipsa verba l. c. excerpti, auctorem agnoscere respondentem b. D. IOH. LAC. CHUDENIVM Soltquellensem, qui, doctrina eximius, magnoque in praxi applausu

nici, & æquilibrîi naturalis, quo factò deinde omnes excretionès rite procedunt. Atque adeo, si non ^{negitis} subita, ^{lucis} tamen morbi, & lentior morbidæ materiæ eiection, blande a cortice sequetur, vel medicina alia facile præstari poterit, quod l. c. yberius deduxi. Varietas effectuum ab vno eodemque remedio, si, vt innuit censor, imposturam arguit, accuset oportet imposturæ pilulas *BECHERIANAS*, ipsius scholæ acceptissimas, & sexcenta alia, & naturam ipsam, & laudatissimam suam febrem, quæ indole & effectibus Proteus est. Frustra ad speculationes de modo operandi in corpore viuo delabatur censura, qua de re mihi ibi sermo non est, qui de factis expertis, & de obseruata efficacia remedii loquor, quæ, pro vario corporis habitu, diuerso modo salubris est. Natura sapiens an mechanica remedio roborata, an ipsæ etiam magna ex parte particulæ remedii, eos effectus, partim specificè materiam febrilem alterantes, partim, pro materiæ nisu, & viarum ^{diuideret}, euacuantes, partim fibræ & humoribus tonum & crasin reddentes seruantesque, præstent, perinde est, dum modo ea fiant, quæ fieri, si quid est in arte nostra certum, rectè administratis omnibus, certissimum est, quod experientes sciunt.

§. XXIII.

Ingenue me confiteri, quod pag. 30. exprobrat censor, ^{Modus a-}

F 2

^{modum gendi non}

applausu vsus, prænaturo fato, ex vomica pulmonum in Italico olim itinere contracta, decessit anno 1698. Accepi hæc ex eius fratre, fautore meo honoratissimo, medico summopere docto, experto, & boni publici studio, *D. CHRISTIANO FRIDERICO CHUDEN*, physico veteris Marchiæ regio, auctore libri elegantissimi utilissimique, quo noua methodus ad atrophiam infantum, & causæ medellæque periculorum, quæ puerperis accidunt, docentur. Sperat ab eodem res publica medica optatque continuationem actorum medicorum Berolinensium, quam promisit.

plane per-
spectus.

modum agendi generosi huius remedii artis peritis nondum satis esse perspectum, nequaquam pudet. Ea in resocios habeo, quicunque cautius pronuntiant. Si eius sententiæ reus sum, *confitentem* me, ut ait, reum profiteor. Atque hoc ipso, tantum abest ut quicquam ipsi largiar, ut potius labefactetur omnis theoretica contra illud remedium disputatio. *Hariolandum* utique, quod nostrum verbulum censor captat, id est, dubitanter coniiciendum in re tam recondita, neque scitu necessaria, & ad experientiæ amussim ac *ἀναλογίαν* praxeos methodum ordinandam esse; non e tripode quasi Apollinis sententiam decretoriam, propter theorias de modo agendi imperfectas, pronuntiandam, recte profecto existimo. Quam apte talia ad haruspicum vanitates ablegat auctor, qui ipse nihil fere nisi coniecturas crepat theoricas, quas pro certis veritatibus liberaliter elargitur, & e quibus omnia, quæ ad earum normam non quadrare ipsi videntur, experimenta aliena euidencia præiudicat & condemnat! Haruspices vero veterum non scapham scapham appellabant, quod ego feci, qui coniecturas coniecturas, experientiam experientiam vocavi; sed cerebri sui theoremata superstitionis populo propinabant, tamquam cælo delapsa, sacrosancta & indubitata. Quod si isti haruspices veteres, sese inuicem intuentes, risum, uti censor dicit, retinere vix posse, ob speculationum suarum vanitatem, CICERONI visi sunt; numquid clarissimo disputatori, si que aliquis ipsius hypothese addictus obuius fiat, eclecticus quisquam eminus acclamet: *risum teneatis amici?* ubi in mentem venerit, quod p. 12. ipse theoreticus curiosus de laude febris immerito suspecta indignatur: *speculatores quosdam febrem pro mor-*

morbo inepte declarare. Declarant sane aptissime communi & medico loquendi vsui, qui non speculantur, sed *sentiunt* pathemata febriculosa. Neque *speculatione* eam in rem opus est quæ, profecto adhiberi debet valde a sensu mali abstracta, si medicus ipse, dum febre laborat, hanc bonum opus animæ suæ, non morbum esse, persuadere sibi velit, quem omnia sæcula, omnes populi id vocant, quo præter naturam corpus affligi, & eius functiones lædi, sentimus. Medici vero genuini, nequaquam haruspices vani, licet extra sedulo considerent, dum intima humani corporis viscera, & penetralia materiæ medicæ, probe rimantur, teneritudinem partium, abditamque plurium subtilitatem mortalibus adhuc imperuestigabilem, & medicorum omnium iccirco in magna theoriæ physicæ, physiologicæ, & pathologicæ parte ignorantiam clare perspiciunt, & modum operandi remedium plurimorum, præsertim specificorum quæ audiunt, non plene intellectum, nec pro partium diuersitate satis determinatum esse, agnoscunt: quamuis in aliquibus prope ad scopum pertingere, & varia clare nosse, liceat. Quantumuis vero sæpe magis minusue deficiat ista de modo agendi theoria, sufficit tamen regulas de recto vsu, experientia perfecta stabilitas, præsto esse: v. qui hac in re plane nobiscum sentit ill. *STAHLIVS* in de alterantibus & specificis p. 30. sqq. & 38. item de lumbr. terr. c. 2. p. 13. 14. Iungatur sectio obseru. nostr. 6. §. 1. 2.

§. XXIV.

Quas ego de corticis modo operandi coniecturas feci, ^{Monita circa con-} ex manifestis qualitatibus effectibusque sensui obuiis de-^{iecturas de-} du-

modo gen-
di. ductæ sunt, & pro partium elementorumque ratione distinctæ, nemini vero obtrusæ. Isto coniecturæ nomine ibi caute & sincere usus sum, dum inquirenda prius, quam decidatur, p. 259. enarrata, alii loco seruaui, ubi, quod dixi, ostendere conabor, quo usque ars in ea peruestigatione peruenerit. Observationes scribere, non, quod alibi facere propositum est, theoriam integramnectere, mens fuit. Coniecturas vero illas meas, quas, partim a censore omissas, pag. 260. proposui, & ibi suo ordine legi cupio, iunctim volui sumendas, ut singulæ istæ virtutes, pro varietate partium remedii & corporis humani, cortici haud abnegentur. Neque vaga mihi est, uti censor imputat, opinatio, nec vagum illud *vel, vel*, quod inferfit, vsquam adscripti. Neque finxi quicquam, aut commentus fui; sed, quæ omnia ante me viri eximii, physico, chemico, medico examine nixi, itidem coniecerunt, indigitauit, &, quod necessum esse arbitror, quodque longe curatius subtiliusque facere licuerit, distinxit. Quæ de vasorum spermaticorum tono per id remedium roborato figillatim monui, quæque censor miratur, eo ipso, ut plura hic omittam, sat manifesta fiunt, quod de usu corticis in hæmorrhagiis vteri sæpe refrænandis, roborandisque aduersus abortionem grauidis, multorum auctorum testimonio, & vera experientia, euictum est. De vi balsamica in ipsis iam observationibus, pro re nata, satis disputauimus: sulfuri anodyno *HOMBERGIANA* experimenta chemica cauerunt, ne quis, præter censorem nostrum, vir doctus ad eius mentionem obtupefcat. Conspirat eminentior aliorum medicaminum febrifugorum, præsertim ama-

rorum, chamomillæ, nucis moschatae, cascarillæ virtus anodyna. Ostendi vero præcipue, quod potissimum volui, vim eius remedii, quod natura, vt solet, ex variarum partium miscela formauit, quoque tam singulares præ omnibus aliis effectus præstantur, ad solam adstrictionem, præsertim nullo distinctam modo, aut ad partes corporis diuersas respectu, temere adstringi: quum longe latius medicamenti proprietatem atque vim patere, & multas alias etiam qualitates ei inesse, partim ex diuersitate particularum, & effectuum experientia manifesta, partim coniecturis probabilibus inde collectis, & nulla demonstratione refutandis, probari queat. Apposite ill. BERGERVS in dein inflammatione p. 32. iudicat: "*rationi conciliatur corticis efficacia, cum vis non minor aperiens & dissoluens ac dissipans in minima lentorem febrilem, quam corroborans, in ea insit: secus atque opinantur, qui obstructiones inde, febres duplicatas, & cachexias metunt, naturæ tanti remedii ac vsus, indolisque febrium ignari.*" Coniectura mera est, & haud sufficiens, quod stringendo febres fuget, id quod in obseruationibus nostris, præsertim pag. 46. sqq. 256. sqq. & indicatis ibi auctoribus pluribus, satis dedimus demonstratum. Adstringat vero, & agat adstringendo, quod & nobis viderur! non tamen nihil præterea agit, nec id ipsum ita est comparatum, vt vitio verti queat. Verissime vir profecto experientissimus, b. IO. CAROL. SPIESSIVS, in progr. Helmstädiensi de corticis Peruuiani virtute & modo operandi: "*adstringendi, ait, virtus, quæ communiter in cortice accusatur, non tanti est, vt inde aliquid noxæ metui debeat. Secretiones naturales nequaquam impedit, sed potius promouet, sicut hoc rectissi-*

*Vis corticis
adstringens.*

“rectissime notauit PITCARNIVS. “Enimuero, vti probe monet ill. HOFFMANNVS in de febrium intermitt. hypothefi, §. 21. “non agit principio quodam styptico, sed blando, “terrestri, leniter constringente, amaro, naturæ & neruis “amico elemento : dumque leniter constringit, simul ipsis fibræ robur, motum, & elasticitatem facit, unde ad materiam inherenter extrudendam promptiores euadunt. Id quod effectus probati abunde demonstrant, qui præsertim in exterminatione febrium tam insigniter clari certique sunt, vt, cum ipsa materia harum indolesque nondum satis explorata sit, textura itidem ac mixtio elementorum remedia non satis perspecta, sed illi effectui singulariter accommodata, præter manifestas, quæ in sensus incidunt, particularum qualitates, omnino subesse videatur.”

§. XXV.

*De virtute
febrifuga
specificæ, &
de asylius
ignorantia
medicæ.*

Hanc, *specificæ virtutis febrifugæ* titulo, quem pag. 31. censor carpit, cum summis viris, pro hoc remedio, de quo practicas obseruationes scripsi, sub ista explicatione, quam pag. 262. sqq. exhibui, tantisper, donec theoria clarius explicata sit, appellare non dubitavi. Certum & specificum ea notione dicimus, quæ medicamentis & mortalium rebus apta est, quorum singulis proportio ad res circumstantes limitem ponit. Quo sensu radix ialappæ certo & specificè aluum, ipecacuanhæ vomitum, cantharides vrinam, hydrargyrus saliuam cient, atque hic, cum guaiaco & farfa, luem veneream sanat; eodem cortex Peruvianus, iusto loco, tempore, proportionè, cautione usurpatus, febres ex genere intermittentium verarum

rum certo & specificè penitus exterminat. Nihil ergo nobis aduersatur cl. *IACOBÆVS*, medicus Danus, qui in thes. miscellan. l. 3. omnium remediorum efficaciam incertam esse, ob insignem temperamenti, victus, sexus, ætatis, climatis, tempestatum, animi pathematum, indolis morborum, aliarumquererum diuersitatem, & ob mangonia pharmacopolarum, disputat, & corticem pariter adeo incertum in febribus intermittentibus remedium opinatur, vt specifici vix mereatur titulum. Probare hanc thesin nititur exemplo, quod in itinere studiorum causâ suscepto obseruauit, *febris epidemice Londinensis autumnalis & hibernæ a. 1727. cum lumborum dolore, horrore, & mox sequente æstu, intermittens quidem, vti dicit, sed sine vlla regulari periodo anomala* (1). Hanc cortex, nescio an integre (2), suspendisse, sed, fortius post aliquot hebdomades regressam, debellare nullo modo potuisse perhibetur, quin magnus quotidie perierit ægrorum numerus, aut in tabem, hydro-

Iacobæi dubitatio de virtute certa & specifica.

fundatur in una historia epidemice febris anomala.

G

dro-

(1) Quæ nullam plane regularem periodum habent febres, licet intermittentes videantur, non tamen ex verarum intermittentium genere, certe solitario, neque corticis vsui opportuna esse solent. Subesse interdum vero obseruatoris error potest, vt duplices multiplicesque, vel etiam compositæ febres pro plane irregularibus habeantur, quod cauemus attente obseruando morbi indolem epidemiam, singularemque, & considerando circuituum sibi inuicem respondentium rationem: vid. *obseru. nostr.* p. 61. sqq. 174. 268.

(2) Quod si etiam ex vero intermittentium genere sit febris, eoque solitario, cum nulla aliena composito, adeoque ad rectum corticis vsu opportuna, ea tamen in re potest peccari ab artificibus minus peritis, ægrisque morosis, sine culpa remedii, quod minus adæquate, quam pro methodo, hoc est, non ad plenam iuuaminis integritatem vsque, adhibeatur. Hinc faciles noxæ morbi ad pericula sponte proni. v. *obseru. nostr.* p. 94. sqq. 109. sqq. 228. sq.

dropemue fuerit prolapsus. cl. IACOBÆVS, tunc a pauco tempore Londini degens, viro cuidam eiusque coniugi ex ea febre laborantibus, aliter medicinam fecit. Maritum longo vsu infusarum cum aqua & vino albo herbar. absinth. centaur. min. millef. & rad. galangæ; vxorem, enormiter cum febre vomentem, pulueribus tertia quaque hora datis ex rad. contray. drachma dimidia, lap. cancr. gr. XXVII. croc. gr. III. nitr. pur. gr. XII. interposito iulapio ex aqua & syrupo pœoniæ & meconii, iunctisque conferuis amaris cum syrupo caryophyllorum, intra quadriduum sanitati restituit. v. *Journal des sçavans* 1732. Sept. pag. 47. *sqq.* & inde illustrentur, quæ ex eodem diario breuiter excerpta in *nouis litter. Lips.* & inde in *commerc. litter. Norimb.* h. a. pag. 92. referuntur. Febris illa ex genere intermittentium verarum, certe solitario, præsertim in infelicibus istis reuersionibus, quæ haud scio an iusta methodo præpediri potuissent (3), fuisse vix ac ne vix quidem videtur, vt omnino vsus corticis ibi non fuerit

Febres recidiuæ præcauenda.

- (3) Non solum corticis vsus opportunus, & primariæ febri adequatus, verum etiam iusta ad reuersiones præcauendas methodus requiritur, vbi indoles *ὑποσφοδρῆς* metuenda est. Quamuis enim sæpe vel nulla, vel minus timenda, post cortice fugatam febrem, recidiua eueniat, est tamen, vbi spes apprime fallit, & regrediens morbus vel multis molestiis, vel chronicis acutisque periculis ægrotos expositos reddit. Exemplum insignis de statu epidemio periculoso, reuersionibus eiusmodi febrium intermittentium obnoxio v. in *epb. cur. nouiss.* vol. I. pag. 465. *sqq.* Iterum igitur moneo, qui nostra methodo, & corticis ad febres vsu opus habent, ne negligent regulas, vt (1) non prius ab vsu cessent, quam obtenta integra sanitate; tunc vero (2) continuare præter necessitatem nolint; (v. *observ. nostr.* p. 119. §. 8. 120. 128. *sqq.*) ac (3) vt in tertiano febris genere simplici, duplici, multiplici, post *vnus*; in *quartano* autem

rit opportunus, adeoque certus specificusque esse minime potuerit. Vid. paria omnino in *obseru. nostris* p. 50. sqq. & auctoribus pluribus ibi nota (d) adductis. Vellem tamen historiam febris epidemiae istius, methodorumque iuuantium vel secus, yberiolem, a medico, qui clinicam popularem-

G 2

larem-

tem, & rariori quotidiano vero, post duarum hebdomadarum intercapedinem, per vnā hebdomadem integram idem medicamentum aequē efficaciter, ac prius, repetant: quo facto certe reuersiones praecaueri obseruatum est, noxasque inde metuendas penitus praepediri. v. *obseru. nostr.* tota sectione quinta, item p. 235. sqq. 270. sqq. Medicos clinicos sinceros iterum hac occasione rogamus, vt obseruationes ibi propositas de tempore reuersionum vel motionum recidiuarum expectandarum, ex morbi natura, periodice ordinato, methodoque ad huius rationem medendi, attente in sua quoque praxi considerent, & pro communi vtilitate, sua obseruata itidem edant, aut nobiscum communicent. Nobis veritas rei indies magis magisque experientia propria alienaque firmatur. Gratias agimus viris praecclaris, qui hanc sigillatim, de reuersionibus praenoscendis & praecauendis, practicam obseruationem suis concordibus experimentis, in commune nobiscum beneuole collatis, iam iam corroborarunt: quos inter cl. D. GLADBACHIVS, medicus Mœno-Francofurtensis egregius, cui ante aliquot iam annos notatio illa methodusque nostra, ante editum librum, transmissa fuit, ad fratrem suum germanum, chirurgum hic regium primum, litteratissimum, quem amicitiae causa nomino, nuper scripsit, sibi, & experientissimo D. VON DER LAHR certam eius rei veritatem non ab eo solum tempore indies experiendo eluxisse, sed & priores praxeos suae obseruationes memoria recolendo, clare repertum, rem ita plane, vt dicto loco adnotauimus, cum febrium reuersionibus se perpetuo habuisse. Ita vero est, & nos ista nostra methodo adhuc semper praecaueri, tum tertianarum, tum, quod minus ordinato vsu, licet copiosissimo, saepius non fieri solet, quartanarum reuersiones, & molimina recidiua, ita extingui obseruamus, vt plena & constans sanitas impetretur. Prauertuntur ita pericula & noxae morbi ad reditum proueniunt, immo & ipse nimis longus tædiosusque remedii vsus, cuius exemplum habet cl. LANZONVS, *eph. curios.* l. c. vbi propter reuersionum non praepeditarum frequentiam quidam plures libras pulueris corticis sensim deuorasse narratur.

laremque praxin ibi tunc exercuerit, descriptam adesse. Tunc clarius morbi vel methodi vitia, & remedii in illo vires ac defectus, elucerent. "Neque vero (quod cum b. BOHNIO de præmatura febr. interm. fuga suspecta p. 22. dicere licet) "diffiteor, experientia conuictus, cunctas febrium intermittentium haud æque facile cortici illi cedere, ut ut "circa administrationem & usum eius se omnia recte habeant, si "nimirum vel contumacior hoc impediatur cacochymia, seu cruditas abundantiæ, praua diæta, aut constitutio aeris epidemica singularis: quale quid, quum pariter deprehendamus "sub aliorum remediorum, alias satis efficacium, usu, nec eius "virtuti ac nobilitati aliquid detrabere valebunt hæ circumstantiæ." Talia ergo certæ iusti usus efficaciam nihil derogant, neque, genuina ac pro regulis nostris limitata notione, specifici titulum, quippe huic remedio, si cui alii, debitum, demere queunt. Requiritur vero usus rectus, tempestiuus, efficax, adæquatus, qui, si quacunque in re deficiat, remedium ipsum suo iure specificum esse non desinit. Nomen hoc asyllum ignorantiam humanam physicam theoreticam, non medicam practicam, esse dixi, & iterum iterumque dicere, & meam, quæ communis est, & in praxi plane non nocet, ignorantiam sine ambage profiteri, nullus dubito. Vera sunt verba VVELSCHII, obseru. propr. dec. 10. conf. 10. "Natiua hæc "est mentis imbecillitas humanæ, quam omnibus communem "nemo non sentit; quo quisque tamen est indoctior aut, ar- "rogantior, minus agnoscit, quo magis ingenuus aut pru- "dens, promptius fatetur." Sequor ergo ea in re cordatos medicos fere omnes, immo inter hos ipsum, quem magistrum suum censor venerari debet, ill. STAHLIUM imitor,

Specifici ti-
tulus cuius
ignorantia
asyllum?

imitor, de quo celeb. FÜRSTENAV. desiderat. medic. p. 364. dicit: "iustam habuit causam doctissimus STAHLIVS de dysenteria, determinatam illam in canalem intestinorum energiam, quæ in purgantibus, ipsaque visitur dysenteria, ægentov τι appellandi: PAVLVS vero AMMANNVS Ingenue, ut solet, paranes. ad disc. p. 329. quæstionem de modo operandi purgantium, ut & aliorum medicamentorum, indeterminabilem pronuntiat. De modo vero ut sit, & operandi ratione, hisce fortasse absque singulari careremus incommodo." Inter ipsos vero, qui sese principiis STAHLIANIS addicunt, cl. STORCHIVS, cuius libris, si ab ipsius illustris magistri operibus, & historiis annalibusque Vratislaviensibus receffero, vix quicquam practica vtilitate par ex ista schola sese mihi obtulit, in notis ad STAHLII collegium practicum edit. 2. p. 1033. "corticem Peruvianum, ait, non sola vi adstrictoria, sed tamquam medicamentum specificum, febres cohibere confido. De eo autem, quæ proprie in re specifica virtus consistat, responsionem expectabo illorum, qui specifica antepileptica & antispasmodica reiicere nequeunt." Hæc vero sese possidere ipse illustr. STAHLIVS laudat, & prædicant sectatores, ægrique curati haud pauci. Quum autem in ista nostra confessione, de modo agendi non satis explicato, sed specifico, se inuenisse putet censor, non, quod pueri in faba, lætiorem personam induit, & incipit iocari, vehementem dolorem comice affectans, quod MOLERII comædi tempore ego non scripserim, forte ne næcias quasdam hodiernas refellere iam possim. Ab illo nempe eleganti, sed hyperbolico, & risum populi captante irrisore medicinæ omnis, in comico examine, indocto candidato propositam quæstionem (cur opium

Comicus
censoris ioc-
cus.

facit dormire ?) addita responsione , (quia habet vim dormitiuam) cum hac , pæne omnium medicorum more recepta, appellatione virtutis specificæ febrifugæ comparat. Euge quam belle ioco comico epiphonema illud censor subiungit : *ex vngue leonem !* nempe quia eodem primam vnguiculam artis contra experientiam obloquendi , & ratiocinandi a mutilo ad perfectum, a particulari ad vniuersale, ex ipsius dissertatione de vsu corticis recto noxio , per omnia talem artem spirante, decerptam, ego primum condecoraram in obseru. de febribus p. 57 nota(h). Scilicet virtutem adstringentem , ad ipsius censoris modum, vnice allegare difficilius forte fuisset , & doctius, & rei enodandæ magis aptum ! Huius vero ego eruditio- nis, si diis placet , quæ vulgo hodie indocto passim vno verbo instillatur, me non ignarum esse iam ostenderam, adstrictionisque , & plurium aliarum rerum æque clararum , mentionem sufficienter feceram inter coniecturas, & qualitates corticis manifestas, quæ ad illam vim febrifugam explicandam non sufficiunt. Vereor autem, *Asylæ alia.* ne illud ad animam naturam , febres omnes, omnia symptomata, intentione semper sapienti & salutari, excitantem, perpetuum refugium, (quod a doctiore præceptore non ita præmonstratum est, neque præmonstrari pro rerum natura debuit,) medicum vel potius medicastrum non vnum, comico illi similem, hoc est, sine labore & studio fungi instar natum , facile in sua castra recipiat : qui deinde, limitum indoctus, omnem exin artem præiudicet, isto gloriosus theoremate, in isto solo, facilibusque sine limite consequentiis, theoriam omnem; in libello vernaculo practico, forte b. VVEISBACHII, aut simili, omnem

mnem praxin secum portare sibi visus. Quot & quanta hic ignorantiae nocentissimæ asyla quæret ! Cauent arti a talibus professores, cuicumque theoriæ addicti, qui iustos, ex doctrina & experientia antiqua & noua, theorematum experimentorumque laudi & vituperio limites tribuunt, & primum HIPPOCRATIS aphorismum sedulo discipulis inculcant. Sed hæc obiter. Vide, si placet, quæcam in rem de abusu indocto theoriæ organicæ, docto & limitato usu haud culpandæ, monet celeberr. STENTZELIVS in *de glandularum in plurimis visceribus absentia* §.23. Grauior certe est, quam ista ignoratio modi agendi, ignorantia doctrinæ de febribus inutilibus & nociuis, & de potiori earum medela, iustaque methodo hanc adhibendi, quam inscientiam qui habent, immo & lubentes affectant, & thesauri instar fouent, ad expectationis inutilis, remediumque nihil aut nil certi agentium, immo sæpe noxi-orum, asyla confugiunt, quæ alii rectora edocti merito auersantur. Est & talibus *asylum ignorantie politicum*, Machiauello medico dignum, quod b. STISSERVS in febr. *consider.* noua pag. 101. describit : “credo iam, ait, superciliose hæc contemnere, & in me dirigere tela medicos, quorum phantasma pro piaculo habet curare febres, ne hydrops, paraly-
 sis, phthisis, alique morbi chronici grauiores subsequantur;” (docet autem eosdem non curatis febribus accedere, cum pedissequa morte, sub cura ipsorum contradicentium) “satius vero esse & sanitati magis conducibile, agrum a febre aliquamdiu diuexari & labefactari; quemadmodum indoctis, & muliercularum quarundam otium sequentium credulitati firmiter inculcant, quo, illarum loquacitate, ignorantie sue patrocinium adipiscantur.” Alia item ignorantie asyla, ad
 quæ

quæ confugere mihi non placet, culpaui in dissertatione de *medicina sectæ methodicæ veteris ejusque usu & abusu* p. 18. sq. ubi de hypothefibus; alia rursus accusat laudatus STENZELIVS in disquisitione de *asylis ignorantie in chirurgia & medicina vſitatis*; & in de *naturæ Stahlianæ in chirurgia impotentia*; in quibus vindicandis habebit censor, quod laboret. Oleum enim & operam aduersus me disputando sese perdere, haud inepte dicit.

§. XXVI.

*Oleum &
opera per-
dita.*

Exhibui p. 182. sqq. cathalogum sat longum partis alicuius celebratissimorum virorum, qui experti nobiscum sentiunt, quorum plurimi medicinam & docuerunt & fecerunt, quod & ipsi mihi propositum fuit, aut etiamnum faciunt docentque: neque vero vsquam dixi, aut vnquam reputavi, quod sibi spectrum impugnandum (p. 32.) sumit censor, pari id applausu fieri non posse. Attamen certum est, si qua sit cathedra, quæ rationis & experientie limites negligat; quæ siue hypotheses suas theoricæ, siue particularem experientiam, vel aientem, vel præcipue etiam negantem, pro praxeos vniuersæ norma discenti iuuentuti obtrudat; quæ sibi probatarum rerum laudes, improbarum vituperia, ultra modum profundat; quæ efficacium, & recto vsu innocuarum medelarum metu horrifico, immo vel interdictis, loco limitati inter vsu & abusu discriminis, discipulorum imbuat animos; certum, inquam, est, nimium tunc fore inter hos, si a cathedræ subselliis recedant, & inter medicos vere clinicos differentie. Si qui ita docti forsan sint, & deinde ad pra-

praxin, præsertim copiosiore, ad ipsos ægrorum lectos, inter morborum Proteos, & personarum, locorum, temporum diuersitates innumerabiles, accedant; quam hærebit aqua! quæ, si scholæ suæ sensu nimium sibi placeant, asyla quærent! quot denique & quantas exceptiones practicas a cathedræ suæ regulis, sensim sensimque, lectione, meditatione, experientia potiora edocti, candidi, neque amplius præiudicantes, agnoscent atque acceptabunt! Mallent tunc aliter didicisse prius, quam ad propriam praxin deuenissent. Cauebunt talia professores prudentes: neque, subito conditis aphorismis haud limitatis, oleum & operam perdent, id docendo ex cathedra, cui praxis contradicat. Sed hæc per trasennam dicta sunt. Præuidere se dicit censor, obiectum iri, quod ego aliiue dudum merito obieci: non nisi expertum rite iudicare posse, id est, oleum operamque perdere, qui nil nisi hypotheses & alienos abusus obiiciat. Scimus vero legitime experientem quemuis, & vitia, quæ ipsi cauere docemus, omittentem, consensurum nobis esse. At, inquis, vestigia abutentium me terrent: felix, quem aliena pericula cautum faciunt. Terreare vestigiis, quibus & nos terremur, ideoque sollicite non nisi recte vtentium tramiti insistimus, neque quemlibet, sed rectum generosi medicaminis cuiuscunque vsum probamus; hoc vero, quod medico indignum foret, medicinam miserosque ægros priuare nolis! Sis cautus, quod & nos omni suademus modo; sed & temeritatem, infido morbo, quem sanare recte adhibita medela potes, nimis confidentem exuas! Inscitum est, quod censor reponit: "*quid opus est dolosi medicaminis vires proprio Marte experiri?*" Non dolosum medicamentum, sed fidum, quo omnino opus est,

H

qua-

quatenus tale, & innumeris experientissimorum virorum
 experimentis sat exploratum, & contra abusus limitatum
 est, innoxia imitatione experiri iubemus; aut saltem, si sibi
 soli sapere velit ignarus, alios æque inexpertos, vanis sine
 experientia requisita dictis, aut conuiciis, abstergere ne
 studeat: quæ quidem expertum & prudentem neminem
 absterrebunt. *“Sufficere ad euincendam noxiam efficaciam,
 & ad omittendum sibi usum omnem remedii eius, mira-
 bili ratiocinatione affirmat, “quod multi, qui eo adhibito,
 “certe peruerse, seu febribus male curatis, male mulctati
 “sint, aliorum sine cortice methodice curantium auxilia im-
 “plorent.”* Nullus peritorum medicorum est, qui non
 plurimas febres sine cortice curare sciat, nullus, cui talia,
 ex peruerso usu omnis generis remediorum, & ex male,
 quocunque medicamine, curatis febribus, aliisque mor-
 bis, quotidie non obueniant exempla. Et medici & me-
 dicastri errant in præstantissimorum medicamentorum
 præbitione, & implorantur alii medici, qui errores cor-
 rigan. Ergone quisquam adeo in iudicando præceps
 esse, adeo omnem ratiocinandi artem pedibus procul-
 care debet, ut ipsam medicinam omnino omitten-
 dam, ipsum rectum usum noxæ conuictum procla-
 met, eoque plane sibi aliisque interdicit? Hoc quia
 apud censorem valet ratiocinium, reprobet oportet
 materiem medicam omnem, quantumcunque gene-
 rosam & efficacem, immo aqua & igne interdicit,
 si qui forte miseri, flamma vel undis male mul-
 ctati, ipsius auxilium emendicent. Non talibus *πα-
 ραλογισμοῖς*, sed vel analyticis argumentis in contra-
 rium, quæ non dantur, vel consensu pleno in æquas
 limita-

limitationes, & vsuum abusuūque discrimina, quæ nos
 vrgemus, respondendum erat ad adductas obseruationes &
 experientias aientes, felices, innumerabiles, tantorum,
 quos allegauimus, virorum; vel tacendum omnino. At
 censor noster, postquam ea, quæ hætenus refutauimus,
σπερμολογῶν elocutus est, dumque a nostrum censura ad su-
 um febris panegyricum reuertitur, quem nos non cura-
 mus, "*oleum & operam perditurum se ait, si vanis talibus com-
 mentis vellet immorari*". Dignus censuræ principio finis!
 Si obseruationes & experientiam tot allegatorum testium,
 magnam partem viuentium, medicorum sui sæculi
 principum, commenta vocare voluit, non eum tam im-
 pudenter credo, quin ob suum ipse effatum erube-
 scat. In eum imposturæ crimen quadraret, qui obseruatio-
 num commenta orbi obtruderet, & experientiam affirma-
 ret, quæ nulla esset. Sed commentum puto vocauit, quam
 ipse commentus sibi est, a nemine factam obiectionem,
 de qua dixi, quasi medicinam simul docere & facere in-
 congruens esset; quam sententiam refutatione non indige-
 re concedo. Neque vero refutationem, & aduersam dispu-
 tationem, sed sinceram assensionem, merentur tot no-
 stra, & luculenta ac insignia excellentissimorum, quos indi-
 cauimus, auctorum experimenta. Sane in hac contro-
 uersia de febribus & medela febrifuga, contra exploratas
 veritates disputando, oleum & operam perdidit censor
 perdetque. Perdidit item olim, vt alia iam taceam,
 cum *corpus medicinae mutilum* fingeret, ac *resarciendum*
 esse disputaret, *per pharmacie & chirurgie* exercitium, solis
 simul medicis demandandum, chirurgos & pharmacopœ-
 os orbe exterminandos crepans: quam disputationem
 singulari libello refutauit cl. D. STOER, fautor meus & a-

micus honorandus. Vt alibi operam melius colloquet disputator, prius quam oleum lucernæ deficiat, optamus.

§. XXVII.

*Votum de
licentia
corticis v-
surpandi
limitan-
dum.*

Denique alio denuo loco p. 35. ad me redit, innuitque, me *obseru.* pag. 118. contra ill. *STAHLII* mentem explicasse aliquod eius monitum. Simile fere huic esse videtur, quod *SPIGELIVS* in de semitertiana pag. 38. habet, ubi pulueris Cornachini, tamquam remedii generosi, tunc nouiter inuenti, eiusque vsuum insignium, sed & abusuum, mentionem facit. "Tirones, inquit, *præcticos monitos volo, ut veterum prius medendi normam sequantur; deinde, ubi in hac sese aliquamdiu exercuerint, etiam noua remedia, & quædam meliora, cum fiducia vsurpent.*" *STAHLIVS* in notis ad *HARVEVM* pag. 216. monet: "ut, qui febres aliis medelis tatis curare ignoret, is etiam a corticis vsu prohibeatur." Idem ego optaui; sed simul, & recte profecto, quomodocunque illustris auctor intelligat, ita votum limitaui: vt, qui artem medicam probe non calleat, neque antiquæ nouæque eruditionis & experientiæ penu instructus sit, atque inde sciat eas febres aliis remediis tutis curare, quæ corticem, tamquam vnice certiozem, non necessario indicent, & sine eo satis tuto, celeriter, & iucunde, curari possint, ille etiam ab huius vsu prohibeatur, & ab aliis generosioribus medicinæ præfidiis. "Vtinam, dixi, & adhuc opto, a potentum liminibus aura votis nostris secunda adspiraret!"

§. XXVIII.

*Allegata
ex alienis
erroribus
experien-
tia maneat.*

Ibidem censor meus vnicam adducit periodum, ubi mentio fit experimenti alicuius, de noxio corticis abusu, quem nos nunquam negauimus. Res vero neque noua nobis est, neque ex propria auctoris experientia, sed ex eodem

eodem, quem diximus, loco ad *HARVEVM*, de *arte cur. per expect.* neque ex ipsius illustris *STAHLII* testimonio, verum ex alterius medici cum altero litigantis imperfecta relatione, desumptum. Simultas medicorum inter se æmulantium impurus caussarum in observationibus eruendarum fons est. Res sic se habet. Medicus quidam practicus alicubi insurgens contra chinchinæ usum, & quod lubentissime credimus, integre constanterque suo consilio, methodo, & remediis curatorum ex tertiana & quartana febre ægrorum catalogum intra sesquiannum ad C. C. producebat; "*dimissis interea ex alterius medici manu, e numero paucioribus, plus quam XX. hecticis, œdematosis, quin actu asciticis, spastico asthma teopressis, qui a febre in tales affectus prolapsi fuerint, adeo ut potior eorum pars decesserit.*" Huiusmodi rerum rationem inuenire est in experientia antiqua de omni *eiusmodi* in febribus noxa, & in obseruat. nostr. p. 57. sqq. sect. 3. §. 8. sq. sect. 5. §. 7. sq. Solui istiusmodi syllogismos iubet censor: ut eadem formula obiectiones meas qualitercunque eludat, qua ego de aientibus, neque mutilis experimentis, merito usus eram, *obseruat.* p. 256. quamque ipsi, uti alias nostras, imitari placuit: quasi in proprio stylo non haberet, quod, sine nostri imitatione, quam nobis gratulamur, regeret. Soluti vero illi eius pseudosyllogismi sunt dictis observationum locis, quæ, fugituo tantum oculo perlustrans, neglexerit oportet, quum censuram præcipitaret. Catalogum illum curatorum febricitantium ducentorum non miror(1). Plures

H 3

heic

(1) Ad corticem Peruvianam, mutatis mutandis, recte applicantur, quæ
b. F.

heic breuiori temporis spatio, sub epidemia februm, curamus sine cortice, quoties isto opus non est (2). Recte

b. BOH-

b. F. SCHRADERVS, in de *venæ sectionis usu & abusu in febribus* §. 7. eleganter, vt omnia fœcivit, effatus est: "etsi rebus ad votum fluentibus toties in febribus, cum internarum partium inflammatione coniunctis, venæ sectio administrata fuerit, &, prosperrimo effectu sequente, adhuc hodie a cordatis medicis, experientie ratione suffulta tramiti insistentibus, administratur; nihilominus tamen, pudore amisso, confidenti lingua, oggannire audent non pauci, qui, spreta vulgari, quam appellant, methodo, tot persanatos, pleuriticos, tot angina correptos, aliosque innumeros recitant, quibus ne guttula quidem sanguinis stilauit. Sit vero ita, vt multi sine venæ sectione fuerint sanati! intel- liget sane quiuis prudens medicus, quando admitti debeat, & quando omitti illa possit; nec inutilem ac maledictam illam pronuntiabit, quæ tot his morbis grauisime decumbentes, liberauit. Ita sane, se res cum cortice etiam Peruuiano habet, &, quamuis plurimæ febres sine eo curentur, haud raræ tamen vicissim sunt, vbi id dicere licet, quod nuperrime in ephemer. A. N. C. nouiss. vol. 3. obs. 48. de febribus intermittentibus epidemiis Bononiensibus, vicesimæ incolarum parti a. 1729. funestis, el. Beccano scriptore legimus: "aduersus has febres vnicum in Peruuiano cortice præsidium fuit. Cetera omnia, si minus officere, at certe non magnopere prodesse visa sunt."

*Kergeri fe-
brifuga.*

(2) Vt varias extra corticem iustas methodos, ac remedia plura in febribus non laudandis, neque naturæ soli permittendis, feliciter nobis vtitata taceamus, multas sustulimus perfecte puluere febrifugo Kergeri, quo is statu endemio epidemioque felici, vltra mille tertianas, quartanas, aliasque febres sanauit, ex *oxy* coralliis & crystallis tartari, in obseru. nostris p. 43. memorato, quem, a declinante accessione, per quadrihoria ad drachmam dimidiam dedimus, cotinuauimusque pro re nata. Quod si censor noster non contentus fuerit his, quæ de eo ibi puluere, eiusque auctore, viro præstantissimo, notauimus, sique nondum ipsi exenta est ista condolens admiratio, quam in de impostura corticis §. 5. indigno cum *σάραστω* exclamauit; adeat nepotem b. KERGERI, celeb. ALISCHERVM, medicum lauriensem, auitæ famæ æmulum vindicemque superstitem. Is sane, quod quidem l. c. irridens censor ab hæredibus neglectum condoleat, dudum omnes aui loculos medicos excussit, atque hoc ipsum, & alia, in-
de

b. BOHNIUS p. 22. in de *præmatura febr. intermitt. fuga suspecta*, "habitus, ait, cæli epidemia, (addo, & endemia, & singulorum corporum) febrium medelam aliquando eo usque facit, ut leuioribus etiam remediis soluantur, adeo ut quartanas quoque, vernaes pariter ac autumnales, obseruari & ego, septem, immo quatuor periodis sæpe numero absolutas ac sanatas fuisse, in primis sub constitutione epidemica annorum 1681 & 1691." Vbi vero febres inutiles, intolerandæ, noxiæ, periculosæ, alii methodo non bene cedunt, & naturæ aliorumque remediõrum vis labascit; tunc nos quidem integre constanterque, methodico corticis usu, candide a nobis proposito, medicamur. Quod ad alterius illius medici inusatum vitium attinet, quem eo remedio, nescio quomodo, usum esse innuitur, ipsum etiam prius auditum vellem: qui forsã, partim singulares rerum causas & circumstantias enarrando, partim retorquendo, respondere potuisset, & pares omissi corticis noxas ostendere. Pono vero, male & infelicitè ipsum cum eo medica-

de remedia *ληξιπυρετα*, b. viro feliciter consueta, publici iuris candide fecit, in actis Vratislau. m. Iun. 1721. p. 649. seqq. Inter illa medicamenta cortex Peruuianus non est, quippe KERGERO ignotus, præsertim a. 1649. quum pulueris supra dicti, dudum pro scopo digestiuo cogniti, usum febrifugum primo forte fortuna reperit, quo ipso anno in Italiam primum adlatus est cortex, Germaniæ tunc, & sat diu post, plane ignoratus. Egregio ergo *ἀναχρονισμῷ* i. e. censor dicit: "callide a KERGERO (cuius librum aut non, aut fugitiuo oculo legi) reticeri, an pulvis ipsius febrifugus fuerit cortex Peruuianus: quod & ceteræ circumstantiæ satis refellunt. Interim ipse cl. ALISCHERVS, licet aui remedia & praxin norit, in dissert. inaug. de febris quartana tuta ac felici curatione, præside ill. HOFFMANNO, §. 14. corticem Peruuianum non solum vocat "laudatissimum" & polychrestum, & medicamentum re vera diuinum; sed & omnibus "antifebrilibus hætenus notis palmam præripiens."

dicamine curasse; sua id culpa fecit, non remedii, ob ignoratam aut neglectam methodum, forte etiam ob ipsos censorum strepitus, minus recte, tempestive, sufficienter, adæquate usurpati. Ostendantur sigillatim morborum historiarum, & adhibita utrimque methodus! tunc rei & causæ veritas elucescet. Vtrumque cum omissum sit, ecquid ex vaga illa accusatione colligi potest? immo quid vnquam contra nos potest, ex particularibus abusuum exemplis? Probe scio, & obseruat, de febr. p. 118. monui, "*multas esse febres, cum vel sine cortice tutas, quæ, æµεδοδος adhibitis remediis quibuscunque, cum vel sine cortice, indolem minus secutam induant.*" Artificum ita errantium culpam arti ipsi recte medicandi imputare, vanissimum est. Subruat in perpetuum similia terricula illi, TORTI, qui therap. special. p. 186. "*quod si, inquit, aliquibus cortice perperam vel languidiuscule, dosique irregulari, aut prius quam, plus quam, que deceat, imminuta utentibus, vel præscribentibus ubi non conueniat, ille non videatur proficere; non id in medicaminis, vel methodi meæ vitium vertant, sed in culpam methodi suæ, si quam habent, aut habere credunt. Si enim huic, quam protuli in eum finem, ut qui eam non satis callent, callere possint, fidem velint adhibere, eamque integre non renuant amplecti, feliciores procul dubio posthac curationes absoluent.*" Conf. obseruat. nostr. p. 222. sqq.

§. XXIX.

De argumentis a priori.

Argumenta a priori, pro vniuersali febris laude & damnatione corticis Peruuiani, deducta, admittere nos non velle queritur censor. Admitteremus, si *το* prius aut esset

esset aliquod axioma, aut eiusmodi theorema, quod siue ex axiomatibus, siue ex experientia generali, vel saltem non nisi rarissimis exceptionibus obnoxia, eaque tamen ad modulum exceptionum limitata, rite fluat, sique consequentiæ inde deductæ analytica demonstratione cohererent. Verum enim vero id, quod ipsi *prius* est, nihil est aliud, nisi theoria illa, ingeniose excogitata, & passim hodie varie expolita, qua anima rationalis ipsa hominis natura esse, atque, pro morali commodorum aut damnorum corpori imminentium æstimatione, motus tum sanos tum morbosos eligere, moderari, & ad iustos scopos, pro conseruanda aut depuranda corporea machina, cum salutari intentione dirigere statuitur. Accedit theorema alterum, opinio de modo operandi, quod cortex nulla memorabili virtute, præterquam adstrictione polleat, & huius præpotente contra animam, motus febriles spiritali potentia molientem, obstaculo febres prohibeat, instrumenta corporea ad has faciendas necessaria, tamquam capitis Medusæ incantamento, obrigescere iubens. Hasce vero theoricæ sententias axiomata esse, aut ex villo axioma, vel experientia generali, per analyticam consecutionem demonstrari posse, nego omnimodo. Sunt manentque coniecturæ, nunquam analytice demonstrandæ, neque apud candidam posteritatem, aut quemquam sine præcepta opinione examinantem, aliud nomen merebuntur. Sint autem, si ita placeat, veræ! (quamuis nobis plurimisque aliis plane probabiles haud fiant) (1) iterum tamen affirmo, cuius affir-

I

mationis

(1) De primo eorum theorematum vid. *dissertatio nostra his animaduersionibus*

mationis rationes supra, & in obseruationum libro, ostendi, ex ipsis illis theoricis hypothesibus suppositis nihil quicquam per iustas analyticasque consequentias deduci posse, quod nostris regulis practicis aduersetur. Multo minus id ex iis hypothesibus, cum vlla apud æquos iudices veri specie, consequitur, quod censor tribus suis schediasmatis pro principio petiuit: "*nihil nempe corticem nisi per imposturas agere; ipsum rectum eius usum esse noxi-um; & febrim sua indole, suis motibus, nunquam nocere; sed semper laudabilem esse naturæ sapientis conatum, nequam medicina febrifuga auertendum aut cohibendum, dum hæc solam, sine vlla bona consecutione, motus stringendi vim in se habeat.*" Enormem illam sine limite laudationem fe-

enibus, præfationis loco, præmissa; de altero, præter plures supra adductos, vir πολυμαθεύς & πρᾶκτικὸς b. VVEDELIVS, in de ansterorum & acerborum natura usu & abusu, pag. 24. "sc. ait, fateri volumus, quod res est, non una sola qualitas sapida sufficit indicationi febrifuga; sed composita & azis, quali ex simplicibus omnibus præcellit. cortex china de china. Liceat nobis asserere, esse in eodem, quod PERGAMENVS de corticibus capperum affirmat, leuam amaritiam, cum acrimonia leui & acerbitate coniunctam. Fixior enim est, unde, a modo miscela, ita aperit, ut astringat simul; ita motum inhibet, ut simul annihilat fermentum acido biliosum, quo compositionis & textura modulo nullum addum æquale, ne dum superius inter plurima alia huc innotuit. Temperat enim, aperit, roborat, & præcipitat fermentum febrile." Nihil interest, fermentum an aliter vocemus specificum illud πικρῶν, quod febres ex intermittentium genere, nativa sua indole, inducit, & cui specificum hoc medicamen in aduersum progeniuit natura. Sufficit heic notasse, medicis præcipuis plerisque, iisque non hypothesium fauore, aut opinione theorica, aut sola fere alienorum errorum speculatione, proprio vero eius remediū vsu vel nullo, vel imperfecto, sed penitiori experientia ductis, probari id, quod nobis: corticis Peruvianī rectum adæquatūque usum non stringere solum aut coercere febriles motus; sed ipsam insuper corrigere materiem, ipsum morbi fomitem delere.

febris satis hætenus subrutam, & intra suos terminos coarctatam esse, confido. Hac vero corridente, immo vel vllō modo limitata, concidit simul vno ictu generalis illa remedium criminatio, quæ sola generali illa laude nititur. Nam, licet ex adstringente vi sola virtutem corticis febrifugam deriuare velis; falsum tamen est, inde nihil boni, nihil nisi noxas & imposturas colligi posse. Hæc ipsa enim vis, adstringendo motus sistens, ad noxiam vel inutilem febrim, sub naturæ erroribus & imbecillitatibus, coercendam, requiri videbitur. Atque velex sola tonica adstrictione corroborationeque, coctioni ac euacuationi materiæ præstandæ apta, & ex consequente, per febris cessationem, nativæ œconomiae tranquillitate, & feliciore tunc sperando naturæ & medicinæ successu, facile salutarem, sine imposturæ crimine, efficaciam explicare poterit, si cui ratiociniis de modo agendi a priori rem placuerit absolvere, vbi experientia clara est.

Fabio vel iudice vincam(2).

Quicquid, ex quacunque theōrica hypothesi, a priori pro laudanda febre argumenteris, manet tamen semper pro limitatione vel solum sufficiens, quod in obseru. de febr. p. 135. scripsi: "ecquis vero sponsor esse velit, naturæ humane vel sapientiam, si qua proprie est, vel potentiam, & nisum spontaneum eo pertingere, ut nihil in consuetis illis, & sepe, pro rerum circumstantium ratione, anomalis febrium motibus impotenter moliatur, aut moueat, quod moueri non deberet, promoueri non possit?" Manet, sub his aliisque limitationibus, sua recto medelæ febrifugæ, quantumvis adstringentis, vsui utilitas atque necessitas. Ma-

I 2

gnum

(2) HORATIUS satyr. I. 2. add. obseru. nostr. p. 196, nota (a)

gnum vero præterea limitationum, præcipue practica-
rum, numerum eodem libro ostendimus, quibus theoria
Stabliana, aut alia quæcunque, neque potest aduersari,
neque debet. Meri dialectici sophismatici itaque hac in re
sunt syllogismi censoris, a priori, ut dicitur, deducti. Ete-
nim, si præmissæ propositiones vniuersaliter & sine
limite accipiuntur, falsissimæ sunt, & sola negatione
refutantur, nunquam demonstrandæ; si limites ad-
mittunt, (quos maximos plurimosque admittere per
experientiam debent) ecquid a particulari priori ad
vniuersale posterius, & contra aliud particulare sub
limitatione comprehensum, concludi potest? Remi-
niscatur velim, quæ ipse cl. GOELICKIUS in proœmio
dissertationis de *phlebotomiæ in variolis usu & abusu* scri-
psit: (3) "*rationem sibi relictam admodum fallacem, & iudi-
cium, quod medicus de rebus, quæ agendæ ipsi incumbunt,
ferre debet, difficile esse: permulti insuper errores, illique præ-
dicti, in medium produci haud difficulter possunt, quos sola ra-
tio, fictionibus atque speculationibus suis nimium indulgens,
infelici fidere parturiunt.*" Applicet hæc ad suam de fe-
bris

(3) Varia in illa dissertatione sunt obseruata, quæ commendari merentur,
præsertim ipsa sat æqua limitatio inter usum & abusum medelæ generosæ:
quam inde laudo etiam in libro de *variolis*, quem prælo paratum habeo. Cor-
date laudo aduersarium ipsum, ubi laudem meretur, sine ironia, quacum il-
le in sua febris laudatione *vires ingenii mei* non mediocres esse iudicat,
pag. 30. quæ, quantulæ sint eunque, ab ipsius iudicio nihil mutuata
sunt; & quacum p. 31. me *non postremum inter summos viros locum occupare*
dicit, apud quos quem ipse occupat non inuideo. Neque ab eo laudari gestio
qui febris laudi limitem nescit, neque censuram horreo illius, qui
ipsos rectos medelæ vsus censura vexare non erubescit. Igitur de
limitandis sententiarum censoris mei tum laudibus, tum censuris, æqui-
ter per omnia secure sentio, limites, pro data occasione, vberius explicare
ac confirmare paratus, si his acquiescere nolit.

bris indole, deque modo, quo cortex operatur, theoriam, sine præiudicata opinione, & errores suos in censenda aliena praxi; rationi & experientiæ coniunctim congruente, agnoscat! quicquid etiam denuo forsitan aduersus nostra hæc declamet, ne concessisse videatur, more eorum, quibus errorem agnouisse pudori est. Immo potius respondebit forte sibi ipse ad tres illas suas dissertationes, quas ludicras & exercitii causa scriptas dici nondum passus est: respondebit, inquam, per ea, quæ repositurus esset, si quis, contra laudatam de *venæ sectione in variolis* dissertationem insurgens, de *impostura venæ sectionis*; de eius usu noxio, licet recto; & de laudibus *variolarum*, *plethoræ*, & *symptomatum phlebotomiarum* vrgentium falso suspectis disputaret. Certe, talia si quis conscribisset, neque ludicra dici pateretur, vanissima tamen ipse censor meus pronuntiaret. Sapienter, ut solet, HIPPOCRATES in præceptionibus, sub initium: "qui, inquit, tempus & occasionem nouit, medicinam facere debet, non priori ratiocinationis persuasioni (λογισμῷ προτερον πιδανῶ) se applicans, sed usui cum ratione. Ratiocinatio enim est synthetica quædam, seu ordinate composita, recordatio eorum, quæ sensu percepta sunt. Sensus enim, ideis perceptis, primam de rebus obiectis perceptionem suscepit, & ad intellectum transmisit. Hic autem, ubi frequenter recepit, quibus, quando, & quomodo (scilicet res euenerint, sensu docente) asseruatis hisce, & in sese repositis, recordationem sibi ordinauit. Collaudo igitur equidem quoque ratiocinationem, si (ἐκ περιπτωσιος) ex obseruationibus initium ducat, & ex phenomenis ipsam deductionem methodo prosequatur. Quod si enim ab iis, quæ manifeste percipiuntur, originem duxerit ratiocinium, tunc in intellectus potestate esse deprehendetur, qui ipse o-

omnia ab aliis recipit. Sic igitur statuendum est, naturam a pluribus & omnis generis rebus ita moueri ac doceri, ut vis ipsi inferatur. (Sins *ὑπερβολῆς* hoc est, perpeffiones ipsius actionesque, quamuis doctæ hæ & sapientes videantur, non a morali quadam æstimatione propria, sed a necessitate physica & mechanica diuinitus disposita, dependere) *Intellectus vero, ubi res a natura accepit, sicut ante dixi, a posteriori ad veritatem deducit: sin contra non ab euentibus factis, sed a persuadente rationis fictione accipiat, grauem sæpe ac perniciosam affectionem inducit. Tales enim uero extra viam operantur.* Huius priscae veræque sapientiæ medicæ meminerint velim hypothesium veneratores, sed contemptores euidentis experientiæ recta ratione applicatæ, quam non habent, neque habere volunt, ratiociniis a priori sine æquo limite præiudicantes, quibus nihil in medicina iudicari debet, nisi quatenus priori experientia posteriora sunt, & huic adæquate respondent, ut posteriori pariter rursus applicari queant.

§. XXX.

*Conclusio
de merito
limitanda
febris laude,
& censura
medicæ
febrifugæ.*

*Interdicta
remediorum
non limitanda.*

Valeat ergo censor cum ista generali laudatione & damnatione; valeat cum sua larua isti obducta, partim ex meris theoricis hypothesibus, partim ex naturæ & febrium salubribus sæpe effectibus, quos nemo negat, aut ex hominum erroribus, quibus omne remedium subiacet! Valeant omnes & sensu suo abundant, qui generalia interdicta medicaminum, tot aliis vtiliter vſitatorum, dictatoria cum auctoritate pronuntiant! Declamet *PARACELSVS* cum sua schola contra *Galenica*, *ERASTVS* contra chemica remedia fere

tere quæuis! Proscribat *GEHEMA* Helmontianus, & crudo libri titulo, crudelia homicidiorum medicorum instrumenta vocet, sanguinis missiones, vomitiones, purgationes, clysmata, reliqua! Detestetur *PAYINVS*, in *epistolis*, quemlibet aloes, opii, & antimonii vsum! Exsequias *potui calido theæ*, ipsis diu superstiti futuro, parent, singulari de eius *usu & abusu* dissertatione Vitembergenfi, *THILIVS* & *KIRCHMAIERVS*! Explodat *LISTERVS*, in *itinere Gallico*, eam herbam vna cum fructu café, & ideo a providentia Europæ data ludat, vt hominum genus nimis passim auctum sensim contabescendo extingatur! Releget easdem merces *SIMONPAVLI*, in de *usu & abusu tabaci & theæ*, vna cum nicotiana & succolata, ad nativum quamque solum! Exterminare medica arte cogitauerit allegatus a modo dicto auctore *RENATVS MOREAV* duodecim medicamina, quæ inter antimonium, thea & china china primas tenebant! Damnet omnimodo, peculiari libello, *HEINSIVS* lacteam diætam; *FERNELIVS*, in de *luis venereæ curatione* mercurium; *BONTEKOEVS*, in de *acido & viscido*, acida quæuis; *VVALDSCHMIDIVS*, in *epistolis amœbæis*, acidulas omnes, & potum frigidum quemcunque; quidam medici, apud *SCHELHAMMERVM* de *natura*, pag. 247. omnes operationes chirurgicas; observator aliquis in *annalibus Vratislaviensibus* cinnabarim, quam *pulchrum illud toxicum rubrum* vocat; alii alia, thermas, martialia, camphoram, castoreum, arnicam; exotica, domestica, calida, frigida, fixa, volatilia! & quid non? quod & vsui sit gnaris & abusui imperitis esse possit:

*At quanto meliora monet pugnantiæque istis
 Diues opis natura suæ, si tu modo recte
 Dispensare velis, & non fugienda petendis
 Immiscere. Tuo vitio rerum ne labores,
 Nil referre putas? (2)*

Næ illi, etsi cetera bene meriti, in his artem artem, (3)
 & medicum artificem genuinum esse, hoc est, homi-
 num vitia a vitiis innocentis rei, usus remedium
 ab abusu secernere, & generosas, quibus, deo dante,
 pollet, & sæpe in naturæ subsidium indiget, medelas
 possidere, nosse, moderari, usurpare vetant: usum re-
 ctum vna cum noxio abusu, seu, uti in proverbio est,
 lotum infantem vna cum inquinato balneo, in proflu-
 entem abiicere iubentes. Si quis medicus supra dicta-
 rum vetustiorum condemnationum vnam, vel alteram,
 vel plures, uti non fieri nequit, erroneas esse agnoscat,
 & explodendas iudicet, ipse vero hodie eadem alicubi
 chorda oberret, is sibi ipse merito illud applicabit:

- - - mutato nomine de te
Fabula narratur.

Neque enim vnquam generali remedii cuiusquam, quod
 sæpe utile esse experientia testatur, damnatori vlli orbis
 medicus, usum abusumque experiendo limitans, candida-
 que posteritas applaudet. Ego vero, quemadmodum ge-
 neratim

(2) HORATIVS l. c.

(3) HIPPOCRATES de arte: "non minus qua offenderunt, quam qua profue-
 runt, artem esse comprobant. Siquidem hæc, quod recte adhibita sint, pro-
 fuerunt; illa vero ob incommodum eorum usum nocuerunt. Enimvero ubi
 rectum & prauum suis finibus circumscribitur, quis hoc artem esse non ex-
 istimet? Neque enim artis nomine istud donandum existimo, in quo neque
 rectum, neque prauum inest."

neratim medicinam, ob hominum vel opiniones theoreticas, vel dissensiones singulares, vel circa medelarum usum errata, pauperiorem mihi reddi nolo; ita etiam materiam medicam febribus efficaciter medentem mutilari generoso subsidio non sino. Quantumcunque etiam naturæ febricitantis, vel febriferæ, bona intentio prædicetur, & quantacunque sanitatis munera a febribus expectari queant, quæ ipse lubens accepto; attamen secure fidi non posse exploratum habeo:

*Limitanda
februm
laudatio.*

timeo Danaos & dona ferentes, (1)

ac molimina omnia, ubi etiam ad bonum exitum collineare reor, haud sine rite moderata incendii & cladis formidine attendo. Ipse id suadere videtur ill. *STAHLIVS*, qui in principio dissertationis de *historia febris in genere*, & morbum eam esse fatetur corpori infensum, & genere suo speciebusque omnibus, omnium familiarissimum, impetuosissimum, & euentus maxime dubii. Limites laudum ibidem insignes ponit §. 14. sed & alios plures ponendos esse, ex propria alienaque experientia, haud inficias ibit, spero. *Tertianam uniuersum febris genium manifestare*, ab eodem peculiari disputatione expositum est. Quam parum tutus vero genius ille sæpisime sit, quantopere salubritatis laudatio limitari mereatur, per observationes nostras, hasque animaduersiones, & per utrobique adductos omnium sæculorum nationumque observatores, abundanter comprobatum est. Recte *BOHNIVS*, in de officio medici, p. 171. "*expectatione, ait, frequentiores sunt, non modo febres tertianæ intermittentes, omnis periculi* (in hominum

K

quo-

(1) *VIRGILIUS.*

“quorundam opinione) *expertes*, quas nihilominus in-
 “opinatio duplicari, & in continuas abire, ac enecare,
 “mecum alii norunt; sed tales quoque, quæ sub indole ter-
 “tiana genuina, (hoc est, legitimæ, ne quidem duplica-
 “tæ, aut in continuam mutatæ) & in huius accessu, (id
 “est, in paroxysmo tertianæ legitimæ,) eandem tragædi-
 “am agunt.” Hanc ipsam rem propositum observatio-
 nibus nostris problema, eiusque resolutio confirmat.
 Haud sine causa vel iccirco ill. *BERGERVS*, in de laude
 febris merito suspecta, postquam salubritatem febris ter-
 tianæ legitimæ & grauedinis dilaudauit, “sed malim,
 “inquit, cum *SOLENANDRO*, utraq; ut af-
 “fectibus præternaturalibus, carere.” scilicet si, rite
 observatæ, inutiles esse, vel vlllo periculi acuti aut chro-
 nici signo metuendæ, pro experientiæ analogia, videan-
 tur, vti non nunquam esse constat; vel si par vtilitas
 medicatione minus molesta obtineri possit. Quanto ve-
 ro magis ceteræ, ne dicam quidem ex alio, sed vel ex
 solo intermittentium genere febres, tertianæ sua sponte
 nothæ, extensæ, multiplicatæ, continuæ, & quartanæ
 quotidianæque similes, limitatione laudum indigent?
 quicquid etiam censor meus de semper laudanda inten-
 tione ac voluntate naturæ suæ, seu animæ, au-
 dacter prædicet spondeatque, quasi arctam cum

OC-

(2) Si quis lectorum sit, cui ista mirabilis sine limite laudatio in mentem
 hominis, natiuorum humanæ naturæ vitiorum, & affectuum in propriam
 sæpe noxam tendentium gnari cadere non potuisse videatur, legat ve-
 lim ipsam dissertationem de laude febris falso suspectæ, quam quicumque pro-
 lusu ingenii habebit, indignationem auctoris mecum incurret, eadem-
 que audiet, quæ ego supra §. 11. 12. a me remoueri conuicia. A p. 32.
 ad

occulta illa intelligentia consuetudinem haberet, sciretque humanum esse, animam intellectu vel voluntate ἀναγκαστικῶς habere. Neque vero, licet id ita se habe-

K 2

re

ad finem usque nihil agit, nisi ut, eundo per singula febrium nomina generalia, intermittentium, continuarum, continentium, malignarum, inflammatoriarum, exanthematicarum, puerperalium, lentarum, hecticarum, curiose disputet, naturam ubique melius artifice quovis motus sibi viles eligendosque intelligere, & "febres, ut ait, omnes bonum laudabilemque scopum sibi habere prefixum, ac salutarem earum indolem, & naturam finem intentionemque, satis superque comprobari, licet suo, quem propositum sibi habet, scopo non semper potiatur, ut proinde, si desint vires, conatus tamen omni modo laudari mereantur." Concludit denique §. ultimo: "atque ita confido me hoc pensum meum rite absoluisse, atque tam de febre in genere, quam per singulas eius species eundo, satis demonstrasse, INTENTIONEM, FINEM, ATQUE SCOPVM IN ILLIS VBIQUE BONVM, LAUDABILEM, AC SALVBREM ESSE". Demonstravit vero, si diis placet, ex hypothesebus non demonstratis; ex causis, quibus motus febriles opponi videntur, prauitate; ex successibus horum felicibus; & ex medicaminum repugnantium noxis. Ne quis vero ita ab opinione ad naturam, a particulari ad vniuersale concludi in licet, propediem spero talia per singulos febricitantium casus demonstrata dabit disputator: ut pateat, omnium hominum animas naturas ea pollere sapientia, quæ recte æstimandis materiis motibusque febrilibus ubique sufficiat, nec vnquam intentione erret. O sanctas animas, Platonis re publica, & Mori Vtopia dignas! Mirum ni censor meus, Molerii comædi lusus amans, homines febricitantes singulos, per tot quæ de animis ipsorum prædicat miracula, cum isto medico comici inuito (*medecin malgré lui*) exclamare cogat: propriusne me sensus fefellerit, ut medicus factus sim, ipse facti non conscius? (*Seroit-ce bien moi, qui me tromperais, & serois-je devenu medecin sans le savoir?*) Vereor tamen, ne rursus plerique febrientium, ubi ad propriæ intelligentiæ vires, suasque volitiones veras, serio attenderint, cum eodem medico coacto, increduli ex censore nostro eiusque opinionum focis quærissent: numquid vero vos, o boni, potius erratis? certumne bene est medicum me esse? (*Mais, Messieurs, ne vous trompés-vous point vous mêmes? est-il bien assuré, que je sois medecin?*)

ridendo dicere verum

Quid vetat?

re posse largiremur, de naturæ intentione ita gloriandum fuerit, ut inde remedium aduersus malos bonæ, si qua est, voluntatis effectus, præiudicetur. Quasi vero vulneris auersio ac medicatio negligenda sit, quod præter malam intentionem infligatur; quasi ab incendii periculo ar- cendi non sint, qui bono animo ignem accendunt! Aber- rant certe a salubritatis scopo sponte facileque febres in- numerabiles, (3) & perinde tunc est, naturæne intelligentis intentio erronea, an salutaris, sed mechanicas ob causas impotens, an mechanica necessitas sola errorem inducat, *iussene an sponte vagentur & errent* (4).

Neque enim natura proprie & directe moralibus admi- niculis, sed physicis, ab errore impeditur ac reuoca- tur

(3) Nego mira illa generalia edicta, & negat mecum generis huma- ni experientia, & rei ratio, quæ cenfor pag. 33. sqq. iactat: "febres intermittentes omnes non tantum in se nihil fontici periculi in- uoluere; sed & fomitem mali, cuius gratia suscipiebantur, potius con- sumere: quotidianas sibi relictas, vel congruis artificijs, sine medicatio- ne febrifuga, adiutas, mali successus compotes non esse: tertianas quasuis post septimum paroxysmum sponte ut plurimum conuiescere, & efficacissime totius corporis salubritati prospicere: quartanas nihil eminentis periculi in- uoluere, dummodo prauis medentium consilijs successus non perturbetur; im- mo rarissime per se oriri, sed ut plurimum tertianis, vel aliis intermit- tentibus male curatis, succedere: continuas & acutas raro saluari sco- po excidere, & ut plurimum circa dies criticos salubriter solui, nisi pati- entes errore commisso successum turbauerint: exanthematicas; quascun- que, si natura soli relinquuntur, ut plurimum intra XIII. dierum spatium agros plenissime sibi restitutos relinquere, & si nonnullis fatales sint, id in- tempestiuis pellentibus, vel regimini nimis calido, vel similibus causis deberi." Quasi vero nullus sit naturæ error, nullum aliarum causarum vitium, nul- lum in febrilibus moribus periculum arte medica curandum, nisi arte i- psa, vel praua diæta superinducatur! Non patie ur, puto, auctor ista sua pro ludicris, vel exercitijs causa scriptis, accipi. Ex supino igitur erro- re scripta sunt!

(4) HORATIVS.

tur. Moraliū medicinæ auxiliōrum longē alia ratio est. Quid ad nos occulta illa, si qua est, animæ voluntas, quæ medici suasionēs non audit? Obsequuntur verō sæpe motus morboſi, vnde cunq̃ue profecti, corporeis artis auxiliis, necessitate phſica, quorū boni vel mali effectus non ab insita quadam sine limite vi iuuandi aut nocendi, sed ab hominū vtentium vel abutentium scientia & arbitrio, dependet. Mirus itaque est censoris *παπα-λογισμος*, quo in de laude febris falso suspecta p. 34. exinde, quia "febres, peruersis artificis adstrictoris in ataxias coniectæ; variorum malorum fonticorū promicondi euadant, atque hæc totidem quasi corpora delicti constituent, absonum fore colligit, multum disputare velle, an ex se & sua natura, an vero peruerſe tantū adhibitus, cortex sit nociuus." Dubitare de eo, an plurimum intersit, numquid sanæ rationi consonum fuerit? Ipsas febres laude salubritatis sæpe inde exspectandæ non priuo, licet corpora delicti sui, suæque materiæ & motuum, spontanei, immensum quot & quanta vbique gentium per omnia sæcula exhibuerint. Multo minus earum tutiorem medicinam laude merita priuari patior, cuius vis sine hominū vsu vel abusu nulla concipi potest: licet hominibus male abutentibus, vti quicquid fere in rerum natura est, instrumentum fieri queat, quo delinquatur. Si clarissimus morbi laudator remediique censor ignorauit inexpertus, aut fugitiuo oculo suo per opinionum velum non vidit, quæ per propriam totque aliorum experientiam probauit; prouoco iam ab ipso præiudicante ad iudicantem, a non experto ad experientem, a generalis regulæ amatore incenso ad receptorem diuersitatum limitantium contem-

Limitanda
censura
medicinæ
febrifugæ.

peratum, a speculatore alienorum abusu ad lectorem
 obseruatoremque vsus recti & adæquati. Reminiscetur
 spero HIPPOCRATIS in de arte dictum ingenuum: "*medi-*
ci, quæ ipsi ignorant, ea falsa in arte esse ne opinentur!"
 Cogitabit, quod illustr. TORTI in therap. special. edit. anni
 1732. p. 14. de talibus opinionibus, quales sibi hodieque
 aliqui, inuita clara experientia, seruant, merito effatur.
 "*Huiusmodi equidem terriculamenta imaginaria circa*
usum corticis facile condonarim CHIFLETIO, PLEMPPIO,
 SERPONTO, MAGNENO, PARAVICINO, CASATO;
 "*sicuti nimiam forte circumspeditionem suam censeo condo-*
nandam IO ANN. FORTI, suam, ut leuissimam, cun-
 ctationem VVILLISIO, suam cautelam MALPIGHIO,
 "*omnemque tandem trepidationem aliis quibuscunque ma-*
gnis viris, qui vel tempore tantum primi aduentus & na-
scantis usus huiusce febrifugi floruerunt, vel saltem non-
dum plenam experimentorum illius notionem habuere.
 "*At postquam, diuturna & crebra medentum experientia,*
 "*utilis ac innocens illius operatio recepta est, nullus profecto*
 "*amplius trepidationi aut hesitantiæ locus potest superesse:*
 "*nisi larvata sub specie panici timoris lateat peruicacia,*
 "*& adeo adsueti sint medici uti remediis, quorum virtus*
 "*creditur potius atque supponitur, quam dignoscitur, ut*
 "*de hoc, cuius virtutem in omni sexu, etate, temperamen-*
 "*to, ac climate sensibilibiter tangunt, præ admiratione me-*
 "*tuant (quasi foret aliquid in natura præstigiosum) ne quid*
 "*mali, vel doli, subsit.*" Quod si vero bonus vir ab immodi-
 ca febris laude & medelæ censura posthac sibi temperare
 nihilo minus non vult; refellat oportet experientiam plu-
 rimorum testium candidissimorum experientissimorumque,
 quam

quam neganti, siue contra opponenti, incumbit *ἀντιθεσις* probatio, seu *ἀδυνατον* id esse, quod alii sibi expertum affirmant: probet, contra ipsam euidentem experientiam aientem, nullas, aut etiam, si posthac forte aliquem limitem admiserit, non multas, pro temporum, locorum, personarum diuersitate, dari febres, ex ipso etiam intermittentium genere, quæ sua sponte, suorum motuum violentia vel peruersitate, suæ materiæ prauitate, aut ad corpus ægrum, ceterasque res circumstantes habitu, & naturæ errore vel imbecillitate, sine diætæ aut medelæ culpa, inutiles, infidæ, nociuæ, perniciosæ euadant: probet nullas, aut non multas esse harum, neque ceterarum, quæ, præter genuini medici consilium, regimine & medicatione peruersis turbatæ, aliis quibusque extra corticis vsum remediis (4) frustra & perperam tententur; nullas aut non multas

(4) De comparata vi aliorum remedium febri-fugorum vid. obseruat. nostr. sect. 2. §. 3. 4. sect. 5. §. 4. sect. 6. §. 1. Proxime ad corticis Cin-
Febrifuga
alia com-
parata.
 chinæ virtutem accedere etiam perhibentur aurantiorum cortices, quos
 quidem nos, tanquam remedium innocuum, temperate tonicum, &
 ori ac stomacho gratum, in moderandis mensium hæmorrhoidumque
 fluxibus immodicis, sed & moliminibus aberrantibus, & quibus fe-
 scopis millefolium a cl. STAHLIO aliisque destinatur, feliciter ali-
 quoties vsurpauimus, exemplum præcunte viro illustri, STEIGERTAH-
 LIO nostro, consiliario aulico & archiatro regio, fautore venerando.
 Imitati sumus formulas decocti apud SEPTALIVM, animadu. lib. 7. art. 144.
 RIVERIVM, præx. lib. 15. c. 3. HAMILTONVM de præxos regulis p.
 14. præscriptas. In febribus vero quartanis aliquoties sine notabili succe-
 ssu præbuimus eorum corticum puluerem, quem ad eas insigniter lau-
 dat, & Gallorum quinquina Americanæ æmulam vocat, candidis-
 simus DVBEVS, in *medecin des pauvres* p. 283. sqq. quo ipso loco tamen
 præstantiores corticis Peruuiani virtutes atque vsum pauperibus suis
 ostendit. Experientiæ vero vltiori, pro digestiuo, tonico, febrifu-
 go scopo, commendandum id medicamen esse videtur, vtique post
 nota.

multas , quæ promptius certiusque aliquod medicamen

ληξιπυρε-

FRANC. MARIAE NIGRISOLII
de cortici-
bus auranti-
æ.

notabiles obseruationes cl. FRANC. MARIAE NIGRISOLII, quas ex eius libro , febris chinachina expugnata , Ferrariæ 1700. typis expresso, his in oris rariori , p. 276. sqq. huc excerpte liceat , vt aliorum ea de re obseruationes efflagitemus. "Post corticem, inquit, Peruuianum, cui vltro palmam deferimus, nullum adhuc mihi occurrit maioris efficacia, & cui potiori iure vera febrifugi ratio conueniat, quam aurantium cortex, cuius tanta est efficacia in edomando febrili fermento, atque extirpandis febribus, vt illum cortici Peruuiano parem facere pene auserim. Non raro enim contumaces febres atque rebelles, ipsique cortici Peruuiano refractarias, huiusmodi cortice felicissime curatas vidi, & potissimum summa efficacia expertus sum in illis febribus, quæ vitio ventriculi, & fluidorum, quæ chylosin promouent, contingunt. Neque mirum, quod febrifugum, vi adeo efficaci polleat huiusmodi cortex, quando acida quascunque extranea in corpore delitescantia potenter adeo emendat & exterminat, unde etiam ex ipso, in colicis & stranguriis affectionibus ab acido siuestri excitatis, valissimum paratur remedium, vt notant ETTMULLERVS, HOFFMANNVS, & alii. Huiusce corticis vim febrifugam mihi primo indicauit doctissimus vir D. OCTAVIVS CAPPELLVS, in hoc nostro Ferrariensi gymnasio lector & praxis medica professor eximius. Factis exinde postea pluribus experimentis, tandem comperit habui, quod non solum in febribus chronicis, & ad longum tempus protractis, verum etiam in quibuscunque aliis febribus, si potissimum de intermittentium genere fuerint, summa adiuuitatis est & efficacia, & equidem raro admodum frustraneo euentu irritoque conatu vsus sum huiusmodi cortice: cuius apud me varius fuit, & adhuc est vsus, pro varia febrium indole atque natura, variaque agrotantium conditione atque natura. Sed quocunque modo in vsum ducatur, nunquam spem fallit euentus, nunquam eiusdem efficaciam febris eludit: vnde placet varios hic eiusdem in vsum ducti modos asserere, atque recensere. Possumus igitur vt, & de facto vtimur quandoque, cortice adhuc recenti, recenter scilicet a pomis detracto, vel eodem iam exsiccat, & in subtilissimum puluerem redacto. In primo casu, quando scilicet recenti cortice vti placeat, seu expediat, accipiantur duo potius aurantia, ab iisdem detrahatur cortex, (aurantia in tali casu eligantur probe matura) detractus cortex ab interiori pellicula alba munderetur, inde in frustula diuidatur, & tandem in libris quatuor vini generosi illa frustula infundantur. Facta per horas XXIV infusione, per vices exhibeatur vinum, ter saltem in die, ea prorsum ratione, atque iisdem adhibitis cau-

ανξιπυρετον, hoc est, corticem Peruuianum, periculi vel mali

tionibus, quas in exhibitione corticis Peruuiani observandas diximus. Dosis pro unaquaque vice sit ad uncias quatuor, donec febris curata fuerit. Sublata febre, ad precauendum eiusdem reditum, rursus exhiberi potest, & sufficit, quod exhibeatur semel, vel bis in die. Si semel tantum exhibeatur, dosi sit ad uncias sex; si bis, ad uncias quatuor. Potest etiam infusio fieri in aqua, & potissimum cardui benedicti, centaurei, & similibus, Quod si corticem iam exsiccatum usurpare placeat, hic in subtilissimum reducatur puluerem, eiusque uncia una infundatur in libris tribus vini generosi per horas XXIV, seu etiam in aqua cardui benedicti: postea infusio in eadem dosi, ut supra, per partitas vices usurpetur. Vel etiam ex eodem pulvere cum aliquo conuenienti syrupo fiat massa, ex qua boli parui, qui vel bis, vel ter in die exhibeantur, cum haustu vel vini generosi, vel aqua cardui benedicti. Dosis sit ad drachmam unam pro qualibet vice. Plurimi usus etiam est in febris essentia corticis aurantiorum, ad aliquot guttas in fluido conuenienti exhibita. Tandem in febris valde contumacibus, longiusque protractis, plurimum confert vinum corticibus aurantiorum alteratum, & pro potu ordinario in prandio & coena adhibitum. Præter huiusmodi cortices, aurantiorum scilicet & Peruuianum, plura alia e vegetabilium familia fuerunt quasita febrifuga, in quem finem, cum in celebri quadam academia plurima facta fuerint experimenta, tandem vis febrifuga deprehensa De nucum fuit in nucibus seu conis cupressus, uti notat eximia eruditionis vir, ALEX. cupressi vi ANDER PASCOLVS Perusinus, in patria vniuersitate ordinarius professor, febrifuga. in suis obseruationibus practicis, quas addidit doctissimo suo de febris tractatui, ad leges geometricas, Cartesianorum systemati superstructo. Ibi enim non solum huiusce remedii efficaciam pro febris edomandis exponit, plurimæque affert experimenta in hanc rem, a plurimis doctis viris habita; verum etiam docet, quomodo in usum duci possit, ac debeat. Inquit igitur, quod huiusmodi nuce ad umbram exsiccata atque in puluerem redacta vino infundi debent, quod per vices postea exhibeatur, ea prorsus ratione, qua infusio vel corticis Peruuiani vel aurantiorum exhibetur: notat tamen, quod securior habetur effectus, si in forma solida exhibeantur, factis scilicet ex eodem puluere bolis cum aliquo conuenienti syrupo, & in tali casu dimidiam exhibet pulueris drachmam, horis quatuor ante cibum, addito postea largiori haustu vel brodii, vel aqua Nucariana, aut hordeacea. Concludit tandem, quod plurimum medicorum voto tutior atque felicior habetur febris curatio huiusce medicaminis usu, quam habeatur cortice Peruuiano exhibito. Renera tamen, licet tanta sint efficacia, pro curandis fe-

inutilis promptius certiusque auertendi causa, indicare;
sed

“bribus, & aurantiorum cortices, & nuces cupressus; adhuc tamen omnibus
“præstat cortex Peruvianus, eundemque ceteris omnibus huc usque notis fe-
“brisugis preferendum existimo, quando indiscriminatim in omnibus febribus
“conuenit, & febres quascumque, uti dicunt, humores, a fluidorum sci-
“licet vitiosa diathesi ortas, infallibiliter adeo sanat, & non in intermit-
“tentibus solum, aut etiam in contumacibus; sed & in acutis, atque conti-
“nuis, uti vidimus, suas exerit vires: & RICHARD. MORTON notat, quod fe-
“bres continentis inflammatoria, aque ac intermittentes, hac antidoto penitus,
“absque ulla reciduatione, quotidie euincuntur ac extinguuntur. Verum de
“hac re experimentum facere nondum ausus fui. Iure merito igitur china-
“china triumphum cecinit postremis hisce diebus doctissimus vir ANSANGVS
“FRANCISCVS de HIERONYMIS, philosophus ac medicus Senensis, eruditissimo
“vulgato opusculo de chinachina viribus & efficacia in febribus edomandis.
“Aequum enim erat, quod, febre toties expugnata, chinachina litterarius orbis
“triumphum caneret.”

Epicrisis.

Nondum satis experientie nobis de utroque illo remedio cortici
Peruvianæ surrogato suppetit, ut alienas obseruationes regulas-
que iudicare sustineamus. Nunquam spem fallere cortices auran-
tiorum, neque febres, potissimum intermittentes, eorum effica-
ciam eludere affirmat cl. NIGRISOLIUS, immo superasse hos aliqua-
rum vim, quæ Peruviano restiterint; nihilo tamen minus hunc
ipse multis elogiis præfert. Ita ergo illam aurantiorum laudem limi-
tandam intelligere debet, ut sæpius nec ita promte, nec ita perfecte
febres tollant; licet sensim certe minuere, ac sæpe sat cito penitus-
que superare videantur. Ipse vero, dum vtrumque remedium ad
omnes febres prodesse dicit, inflammanes tamen, continentis, & ex
solidarum partium putredine vel induratione oriundas, haud obscu-
re excipit: sed & aliæ excipiendæ sunt. v. obseruat. nostr. pag. 50. sqq.
De MORTONI, quem cl. NIGRISOLIUS memorat, usu corticis Cin-
chinæ in febribus continentibus, error in nomine est. Continuae ex
intermittentium genere periodicæ intelliguntur. v. obseru. nostr. l. c. De
inflammantibus, ubi proprie non conuenit, legatur ipsa candidissi-
mi eius Angli pyretologia. Curauit eo remedio intermittentes vel re-
mittentes inflammationem minantes, certe primo principio incipientes,
& cum magna remissione adhuc clare periodicas, *συνεχεις*, ex intermit-
tentium genere degenerantes. Alioqui ipse in inflammatoriis corticem
prohibet. add. obseruat. nostra pag. 50. 51. 63. 139. Nuces cupressi clar.

LAN-

sed illas omnes sine eo æque curari posse, veldari aliam

L 2

medi-

LANZONVS etiam cortici fere æquauerat, in *ephem. curiosorum*; hunc tamen deinceps prætulit in *iisdem nouiss.* vol. 2. pag. 209. descripta *historia epidemiae Ferrariensi* febris ex intermittentium genere grauissimæ & plurimis exitiosæ: vbi sibi ipsi, in proprio etiam corpore, aliisque vſitatam chinchinam, aliis cortices aurantiorum, aliis alia amara laudat, cupressi nuces plane silentio prætermittit. Adeo adhuc verum est, fatentibus viris candidis, qui vel maxime alia item extollunt, corticis Peruuiani vim febrifugam ceteris, quæ adhuc nouimus, omnibus potiore esse. Haud diu est, quod cl. ANDRIOLLVS, Carinthiæ protophyſicus, in *de febribus & morbis acutis* p. 127. remedia euacuantia perhibet certa fere febrifuga esse, *Emetica, puluis Cornachini,* pertinacissimasque febres quascunque, præcipue quartanas, fugare: vti *mercurius dulcis, febrifuga.* CORNACHINVS fere olim de puluere suo, item KLAUINGIVS de suo mercurio vitæ cælesti, perhibuit. v. *observ. nostr.* p. 322. & *act. med. Ber.* vol. 9. pag. 36. Laudatus ANDRIOLLVS, si vna ante paroxysmum hora propinetur infusio croci metallorum cum vino ad vnciam vnam, raros esse scribit, qui tertia vel quarta dosi non sanentur, plurimos prima sanari: adeo vt ipse, huius artificii felicitate, refugium desperatorum febricitantium salutari penes plebem meruerit, quæ turmatim ex vrbe & pagis ad ipsum iccirco confluat. Pro delicatis, pari fere successu, quinque post accessionem horis, bis vel ter, pulueris Cornachini drachmam dimidiam, cum mercurii dulcis granis XII vel scrupulo, præberi docet. Rationem, inter alias, curiosam, sed audacius & nimis late pronuntiatam superraddit: “quod si, inquit, forte fortuna materia quartana ortum suum ducat a sero albo semel antecedenter contaminato a lue venerea, prout sapissime contingere solet in hoc deprauato saculo, in quo rari numerantur, qui contaminati non fuerint, tunc certissimam victoriam quartana tibi promittere potes, quia mercurius est certissimus fugator huius pestiferæ veneris, quæ pantomorphos sub larua variorum morborum comparere solet.” Ipse tamen tum pag. 129. tum pag. 156. sqq. certiore præ omnibus aliis medelis methodisque corticis vſum dilaudat, eundemque firæ vomitioni & purgationi subiungit, sed & vbi ea non conuenit, (nam quis vbique conuenire putet?) ministrandum præcipit, præsertim in febribus continuis, vel ad pericula viriumque prostrationem pronis. De febribus, quæ cum omnis generis morbis infelicitè coniugari possunt, cum malo venereo etiam sæpiuscule complicatis, & permixtam, quum sua vterque affectus remedia specifica poscat, medicinam curandis, vid. *observ. nostra* p. 110. sqq. nota (b). Ea quoque complica-

tio.

medicinam febricitantibus in sanitatem restituendis æque expeditam & adæquatam : probet denique, methodum a nobis descriptam, rite & plene vsurpatam. (1), id non præstare, quod de ea toties experti affirmauimus. Pro-
bari

*Electuari-
um mun-
dificans, &
καλομε-
λι.*

tione, aliisque, naturæ febricitantis vis secunda & salubris limitatur. Obiter moneo *electuarium BIERLINGII*, ex huius thesauro practico, & *LENTILII iatromnematis* ibi a me laudatum, neutiquam ex cortice Peruuiano fieri, neque hunc ad mala venerea commendari, quod lectori cuidam per errorem visum fuit ; sed constare id *electuarium*, non febrifugum, sed per *παρεμβασιν* memoratum, antaphrodisiacum, ex rad. sarsæ vnciiis tribus, ligni sancti vna, foliorum sennæ fescuncia, rhei drachmis duabus, seminis anisi drachma, quæ, in tenuem pollinem redacta, excipiuntur mellis despumati libra vna. Addidi, proportionis ponderum causa, drachmam corticem sassafras, & ita, *electuarii mundificantis* titulo, in pharmacopolia nostra introduxi, vnde a medicis & chirurgis, pro iustis scopis, præscribi iam sæpe solet : egregium sane in affectibus sine febre venereis, aliisque impuritatibus, vbi lignorum, sarsæ, & catharticorum blandorum continuatus vsus conuenit, medicamen, iuncto, si opus est, mercurio dulci, ad granum indies vnum vel alterum, aut quarta quaque die ad scrupulum circiter interposito. Hunc ipsum, eodem observationum loco, *καλομελιτος* nomine indicaui, vbi item lectorum aliquis hæsitauit. *Απο μελιτος*, a mellæ dulcedinis metaphorica notione, ænigmatico chemicorum more, olim ita vocatus est ; non, vti *ανελληνισω* appellatione passim scribitur, *calomelanos*, quasi *απο μελανος*, a nigro, dictus esset, quod neque in re, neque in nomine est.

(1) Nequaquam nostra in rei cardine differt ab aliorum præstantium virorum, quos adduxi, methodis ; licet quilibet medicus in quouis fere medicamine aliquid sibi peculiare obseruet. Plerique omnes enim tum eosdem opportunitatis vsusque tempestiui limites, tum efficacia adæquatque securitatem, vtilitatem, necessitatem, agnoscunt, & praxi probant. Si quid aliquo modo singulare in nostris apparere queat, id in illa non noua, nec diuersa ab aliis, sed egregie conspirante, at accuratiori, interuallorum vsurpandæ, pro præcauendis reuersionibus, medelæ febrifugæ præscriptione esse videatur. Curiosiores vero illas

*Periodo-
rum recidi-
narum re-
gularis ra-
tio.*

bari ista nullo modo posse scio, non præiudicatis aut præiudicantibus opinionibus, laudibusque aut vituperiis

L 3

limi-

de reuersionibus obseruationes, de quibus præcipue alienam experientiam, pro propriæ confirmatione, illustratione, aut limitatione, mihi & orbi medico expetii, & iterum iterumque expeto, meæ inuentioni, quasi primæ nouæque, neutiquam duxi tribuendas; sed, quamuis passim negligantur, vt ab ordinata methodo recedant artifices, aliis tamen multis, virisque summis, simili dudum practica ratione obseruatas demonstraui, & tutius certe salubriusque in vsum duci, quam omitti, per *obseruat. de febr. sect. 4. integram, item p. 177. sqq. 234. sqq. 303.* nota (a). vid. etiam supra harum animaduersionum pag. 49. Obseruatio, verbi causa, illa, quæ quartanas cortice profligatas, si deinde a continuatione cesses, reuersionem neque prius, neque serius, quam tertia post cessationem hebdomade moliri, & facta tunc repetitione remedii iusta præpediri, nos docuit, utilis vel maxime videtur, quum vix vnquam non moliantur, atque ita, nisi præcauere scias, *σκανδαλον* medici & medicamenti euadere possint. Illam vero obseruationem, æque ac alteram de tertianis per alternas hebdomades reditum molientibus, perque alternas repetito remedio sanandis, indies magis magisque per experientiam, & felices constantesque repetitionis nostræ methodicæ successus, corroborari merito testor, & cum pluribus, præcipue testatur ill. *HVGGO* noster, quotidie mecum experiens, quem ego

Arte ducem studioque sequor, non passibus aquis.

Illa etiam notatio, quod perdurantis febris ex genere tertiano alternæ, ex quartano tertix quæque hebdomades sibi inuicem motuum violentia magis respondeant, frequenter obuia est, licet haud perpetua. Certior est altera, febres etiam imperfecte profligatas, & remedio tantisper pressas, eundem euidentis commotionis typum seruare. Certissimum reperitur, quod de perfecte profligatis scripsimus, quæ, nobis eum molimurum recidiuorum typum seruare millies obseruata, per eam methodum nostram constanter curantur. Conspirant nobiscum nuper demum reperta apud cl. *ANDRIOLLVM*, curiosum corticis per formulas ægris gratas præbendi arrificem, in opere de *febris & morbis acutis*. Ibi nempe pag. 86. de primis temporibus, vbi cortex adhuc ad solam quartanam, neque diutius exhiberi solebat, quam donec febris fugata esset, eandem quam nos obseruationem clare indicat. "*China, inquit, versus excre-*

menta febrilia pugnando, massa sanguinea optimam & naturalem crasin.

C

limite experientiae carentibus, non mutilis ambiguisque experimentis, non alienorum abusu auricularia captatione nixus; sed certa, accurata, plena, repetita, iudicata plurimorum observatorum experientia, & perfectarum observationum ex genuino usu millibus, & his multoties oculis, abunde conuictus. Hi sunt regularum, quas scripsi, fontes. Iudicabit id ipsum, spero, & manibus palpabit quilibet, qui aequae illi postulationi locum dabit, quam in *observationum* epicrisi posui, quaque has *animaduersio-*

“& compagem firmiorem largiendo, febres efficacissime tollit. De modo adhibendi solummodo penes medicos magna controuersia est, propter quam deinde hoc praestantissimum & certum auxilium febrium omittunt, velut fallax & incertum, propter recidivas. Primis temporibus exhibebatur in vino Maluatico aliquot horis ante infusa; deinde sine colatura duabus horis ante paroxysmum exhibebant, quo paroxysmo cessato non amplius comparebat febris, nisi post exactum semicirculum lunae, scilicet circa diem XIII vel XV, qua iterum certaratione redibat, sicuti certa ratione cesserat. Hoc, quocunque modo & formula cortice utaris, etiam hodie eadem certa ratione contingere videtur, modo ne inordinata remedii continuatione ordinem perturbes, febrimque premas potius, quam debelles. Ratione vero aequae certa praepeditur, si repetitionem remedii eiusdem efficacem tota illa tertia hebdomade reuersionem minante, pro regulis nostris, praecipias, quibus rite observatis, integra & constans sanitas consequetur, quae neglectis vel minus perfecta saepe, vel inconstans; vel saltem minus certo constans, futura videtur: quamuis, quem diximus, ANDRIOLLVS, vti & alii, praemissis euacuationibus, & longiori post fugatam febrem corticis continuatione non interrupta, id obtinendum speret. Illas etiam nos saepissime suademus, si indicantur, tutaeque sunt; hanc minus commodam minusque certam reperimus ordinata ista interpolationis methodo. Recte enim de ea ill. TORTVS therap. special. pag. 163. “*alterna*, ait, recitat “*procatio temporarii usus & omissionis illius mirifice conducit ad intentum, praestatque usui non interrupto.*” Huius aliorumque virorum eximiorum, verbi causa, SYDENHAMII, MORTONI, PITCARNII, LEMERII, MARGETI, HOFFMANNI, in ordinanda pro reuersionibus praecauendis methodo, licet curatius a nobis distincta, consensum sat clarum exhibuimus in *observat. de febr. sect. 4. §. 5. 6.*

*aduersiones iterum finire licebit ; "obseruationes meas ne-
"que ex mea, neque ex aliena theoria iudicari volo ; sed ad tri-
"bunal solius sinceræ experientię prouoco, cui ratio ἀναλογίαν,
"prudentia moderationem ministret, neque vlla opinio domine-
"tur."* Quisquis ex eo tribunali pronuntiauerit, eius
ego sententiam ambabus acceptabo.

*Si quis inexhaustæ cultor genuinus Hygeiæ
Dogmate dissideat, studiis sed iunctus amicis, (1)
Vel nutans dubitet, vel surroget altera nostris
Consilio potiore potens, perscribat in albo
Candidus, expertusque, & limite terminet æquo!*

Frugi

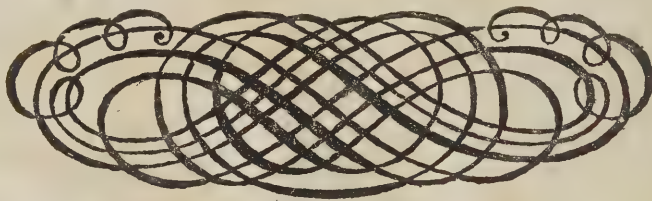
(1) Eleganter & iudiciose cl. FRID. PHILIPP. SCHLOSSERVS in de commerc
anima & corporis loquitur. "Aut vehementer ego fallor, aut opportune aliquan-
"do accidit veritatibus, si quando ab eruditiss, sed ingenuis viris, veritatis-
"que amantibus, in controuersiam vocari incipiant, atque de iisdem vltro ci-
"troque disputandi campus aperiatur. Absit a me quam longissime, vt ina-
"nes ego hic intelligam strepitus, aut morosas illas altercationes & rixas, quas
"hinc inde excitari videas a maleferiatis quibusdam hominibus, qui, non ve-
"ritatis amore, sed infelici quodam altercandi pruritu ducti, dissentientes non
"argumentorum vi ac pondere, sed numero, non ratiociniis ad normam lo-
"gica sanioris compositis, sed contortis potius consequentiarum consequentiis,
"et nescio quibus infaustis nominibus, onerare magis quam refutare consue-
"uerunt. Tantum abest, inquam, vt ex his talibus eruditorum vulgi cla-
"moribus quicquam veritati lucis affundi posse mihi persuadeam, vt potius
"hac ratione veritatem magis obfuscare, ac tantum non penitus oppri-
"mi posse, certo certius iudicem. Hoc istud vero est, quod experientia duce
"hic affirmare audeo, controuersis legitime tractatis, atque dubitationibus e-
"ruditorum modeste propositis, permagna non raro veritatis ipsius incrementa
"deberi. Non omnia possumus omnes, & oculi plus vident, quam vnus.
"Quid ergo mirum, si nihil propter solas externas admittatur rationes, nihil,
"nisi distincte explicatum, nisi rigorose sufficienterque probatum, pro certo affir-
"metur, emendari hypotheses, excoli posse artes, & amplificari scientias, hoc est,
"ipsas veritates in apicem produci, atque in tuto tandem collocari.

*Frugiferum moderamen amans (3) sine felle reponam.
 Si quis in aduersum iudex iniurius arti,
 Probra Meditrinæ tribuens, altaria morbo,
 Commoda confundens nocuis, & recta recuruis,
 Exspuat ampullas, ventis mandamus & vndis.
 Pars errare volens erret; qui febris amore
 Vritur, ardeſcat; bona munera numinis almi
 Qui renuit, careat! nostros non subruet vsus.*

(1) Laudum vituperiorumque moderamen in rebus medicis amo, sine quo nihil frugi præſtatur; ſed & alterum illud, de quo ENTIVS, in *antidiatribæ* ad THRVSTONI *diatribæ*, de *respirat.* in *biblioth. anat.* T. II. p. 192. Verborum, ait, "asperitate exardescunt lites, dum dissidia animorum comitate sopiuntur. Nam etiamſi aliquis trahi velit a Nymphis, tamquam Hylas; noli tamen rapia Furiis, tamquam Orestes." Placet mihi illud Catonis apud PLVTARCHVM, ad quemdam probris ipſum impetentem, "impar mihi tecum certandi conditio eſt: nam, vt & male dicere & male audire tibi eſt familiare; ita male dicere inſuauis eſt mihi."

CORRIGENDA.

P. 8. lin. 5. lege: vti vult auctor, p. 13. lin. 1. ferre ibid. quam pag. 20. lin. 10. pro *Geſſal.* Marburgi pag. 24. lin. 26. prorsus inde ibid. lin. 28. redundant p. 25. l. 3. heſticas coniciantur ibid. lin. 15. nullis pag. 28. lin. 26. vsus pag. 30. lin. 6. corroboretur pag. 31. lin. vlt. peruertit pag. 32. l. 27. inducere pag. 34. lin. 15. in medicinali. ibid. lin. 25. a bello pag. 39. lin. 27. corrumpunt pag. 47. lin. 13. de inflammatione p. 56. catalogum pag. 57. lin. 7. aliud pag. 72. not. lin. 2. offenderunt p. 74. lin. vlt. spondeatque, (2)

ACTORUM MEDICORUM I

D

PA

Eff

21-045

